

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ENNEAGRAM
KİŞİLİK TİPLERİ VE DEĞER YÖNELİMLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Hazırlayan
Burçin AYHAN

Danışman
Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER

Yüksek Lisans Tezi

Eylül 2022
KAYSERİ

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ENNEAGRAM
KİŞİLİK TİPLERİ VE DEĞER YÖNELİMLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

**Hazırlayan
Burçin AYHAN**

**Danışman
Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER**

Yüksek Lisans Tezi

**Eylül 2022
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir bilimsel çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Burçin AYHAN

İmza

YÖNERGEYE UYGUNLUK

‘Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Tipleri Ve Değer Yönelimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’ adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Burçin AYHAN

Danışman

Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER

KABUL VE ONAY

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Burçin AYHAN' ın hazırladığı '**Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Tipleri ve Değer Yönelimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**' başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından **Karakter ve Değer Eğitimi Ana Bilim Dalında, Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı		
Jüri Üyesi (Danışman)		
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

Bu tez Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından ... / ... / tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca ... / ... /tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hüseyin ARAK

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve çalışmalarım süresince yardımlarını ve değerli zamanını esirgemeyen, tezin hazırlanması aşamasında görüş ve önerileri ile yol gösteren, bana hep destek olan sevgili danışman hocam Sayın Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamda verilerin toplanması sırasında emeği geçen meslektaşlarıma ve çalışmama katılım gösteren öğrencilerime;

Çalışmamı tamamlamam için yardımlarını esirgemeyen ve beni her daim motive eden canım dostlarım Suna TOPUZ, Rabia ÜNVER, Hilal US ve Gülseren ÇİLESİZ' e;

Bütün hayatım boyunca üzerimde büyük emeği olan canım annem, babam ve biricik kardeşlerime;

Maddi ve manevi desteği ve sabrıyla her koşulda yanımda olan yol arkadaşım, değerli eşim Murat AYHAN' a;

Ayrıca, çalışmam süresince uykusuz bıraktığı gecelerimi gündüz gülüşleriyle telafi eden evimizin neşesi, biricik kızım Hatice Eslem AYHAN' a ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Burçin AYHAN

Eylül 2022, KAYSERİ

ÖZ

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ENNEAGRAM KİŞİLİK TİPLERİ VE DEĞER YÖNELİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Burçin AYHAN

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran, 2022

Danışman: Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri ve değer yönelimleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma nicel bir araştırmadır ve ilişkisel tarama modelindedir. Araştırmanın evrenini, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Kartal ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kurumlarında eğitim gören 11. ve 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Orantısız tabakalı örneklem yoluyla belirlenen ve 5 farklı okul türünde eğitim gören toplamda 361 (191 kız ve 170 erkek) öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada verileri elde etmek amacıyla katılımcılara 3 bölümden oluşan bir anket (demografik bilgiler için Kişisel Bilgi Formu, Enneagram kişilik tiplerini belirlemek için Enneagram Kişilik Ölçeği (EKÖ) ve değer yönelimlerini tespit etmek için Portre Değerler Anketi (PDA)) uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS istatistik programı ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda; ‘cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü’ değişkenlerinin ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri ve değer yönelimleri alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklara sebep olduğu, ‘çocukluklarını geçirdikleri yerleşim yeri’ değişkeninin ise herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri ölçeğinden alınan puanlarla Portre Değerler Anketi ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Bu analizle, iki ölçeğin bütün alt boyut puanları arasında pozitif yönde güçlü ve istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r = 0,402$, $p < 0,05$).

Netice olarak, ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri ve değer yönelimleri arasında kuvvetli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: değer, değer yönelimleri, enneagram, kişilik tipleri, enneagram ve değer

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ENNEAGRAM PERSONALITY TYPES AND VALUE ORIENTATIONS OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Burçin AYHAN

Erciyes University, Institute of Educational Sciences

Master Thesis, June, 2022

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Alpaslan GÖZLER

The aim of this research is to examine the relationship between Enneagram personality types and value orientations of high school students. The research is quantitative research and is in the relational screening model. The universe of the research consists of 11th and 12th grade students studying at public high school in Kartal district of Istanbul in the 2020-2021 academic year. Research sample consists of 361 (191 girls and 170 boys) students, who were selected by disproportionately stratified sampling from 5 different school types. A questionnaire with 3 parts (Personal Information Form for demographic information, Enneagram Personality Scale (PPS) to determine Enneagram personality types, and Portrait Values Questionnaire (PDA) to determine value orientations) was applied to the participants for the data collection. The data were analyzed with the SPSS statistical program. As a result of the analyzes; it was determined that 'gender, grade level and school type' variables caused statistically significant differences in the sub-dimensions of Enneagram personality types and value orientations of high school students whereas the variable of 'the place where they grow up' had no effect. Pearson Correlation analysis was conducted to determine the relationship between 'Enneagram Personality Traits scale' scores and 'Portrait Values Questionnaire' scores of high school students. With this analysis, it was determined that there was a strong positive and statistically significant correlation between all sub-dimension scores of the two scales ($r = 0.402$, $p < 0.05$). As a result, it has been revealed that there is a strong

relationship between high school students' Enneagram personality types and value orientations.

Keywords: enneagram, personality types, value, value orientations, enneagram and value

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	ii
KABUL VE ONAY	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER ve GRAFİKLER LİSTESİ	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Amacı/Alt Amaçları	4
1.4. Sayıtlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	5
BÖLÜM II.....	6
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Değer	6
2.1.1. Değer kavramı	6
2.1.2. Değerlerin özellikleri.....	7
2.1.3. Değerlerin kaynağı	9
2.1.4. Değerlerin sınıflandırılması.....	11
2.1.4.1. Eduard Spranger sınıflandırması.....	11
2.1.4.2. Abraham Maslow sınıflandırması	12
2.1.4.3. Talcott Parsons ve Edward Shils sınıflandırması	13

2.1.4.4. Charles Morris sınıflandırması.....	13
2.1.4.5. Clyde Kluckhohn ve Fred L. Strodbeck sınıflandırması....	14
2.1.4.6. Irving Sarnoff sınıflandırması	14
2.1.4.7. Claire W. Graves sınıflandırması	14
2.1.4.8. Nelson sınıflandırması.....	15
2.1.4.9. Lynn R. Kahle sınıflandırması	15
2.1.4.10. Dov Elizur sınıflandırması	15
2.1.4.11. Milton Rokeach sınıflandırması	15
2.1.4.12. Shalom H. Schwartz sınıflandırması.....	17
2.2. Enneagram.....	21
2.2.1. Enneagram tanımı ve tarihçesi	21
2.2.2. Enneagram temel kavramlar.....	24
2.2.2.1. Merkezler/Üçlüler	24
2.2.2.1.1. Duygu Merkezi.....	26
2.2.2.1.2. Zihin Merkezi.....	27
2.2.2.1.3. İçgüdü Merkezi	27
2.2.2.2. Gelişme seviyeleri	28
2.2.2.3. Kanat sistemi	28
2.2.2.4. Stres ve güvenlik noktaları	29
2.2.3. Enneagram kişilik tipleri	30
2.2.3.1. Tip 2- Yardımcı	31
2.2.3.2. Tip 3- Başaran	32
2.2.3.3. Tip 4 – Özgün.....	34
2.2.3.4. Tip 5-Gözlemci	35
2.2.3.5. Tip 6 – Sorgulayan	36
2.2.3.6. Tip 7 –Maceracı	37

2.2.3.7. Tip 8 –Reis	39
2.2.3.8. Tip 9 –Sorgulayan	40
2.2.3.9. Tip 1- Mükemmeliyetçi.....	41
2.2.4. Enneagram Kullanım Alanları	42
2.3. İlgili Çalışmalar	43
2.3.1. Değer ile ilgili çalışmalar	43
2.3.2. Enneagram ile ilgili çalışmalar.....	46
2.3.3. Kişilik ve Değer ile İlgili Çalışmalar	48
BÖLÜM III	49
YÖNTEM.....	49
3.1. Araştırma Modeli	49
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	49
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları	51
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	52
3.3.2. Portre Değerler Anketi (PDA).....	52
3.3.3. Enneagram Kişilik Ölçeği (EKÖ)	53
3.4. Verilerin Analizi.....	53
BÖLÜM IV	55
BULGULAR	55
4.1. Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özelliklerine Yönelik Bulgular	55
4.2. Demografik Değişkenlerin Enneagram Kişilik Özelliklerine Etkisi.	56
4.3. Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Yönelimlerine Ait Bulgular	62
4.4. Demografik Değişkenlerin Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Sistemlerine Etkisi.....	63
4.5. Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri ve Değer Yönelimleri Arasındaki İlişki.....	71
BÖLÜM V.....	73

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	73
5.1. Tartışma.....	73
5.2. Sonuç ve Öneriler.....	78
KAYNAKÇA	80
EKLER	94
EK 1	
Ölçek Kullanım İzinleri.....	94
EK 2	
MEB Anket Kullanım İzni	95
EK 3	
Kişisel Bilgi Formu	96
EK 4	
Portre Değerler Anketi (PDA).....	97
EK 5	
Enneagram Kişilik Ölçeği (EKÖ)	103
ÖZGEÇMİŞ	106
KİŞİSEL BİLGİLER.....	106
EĞİTİM	106
YAYINLAR	106

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Rokeach değeri sınıflandırması.....	16
Tablo 2 Schwartz değeri sınıflandırması.....	17
Tablo 3 Enneagram kişilik tiplerinin içsel arzuları, arzularını karşılama tarzları, temel motivasyonları ve sorunlara karşı tutumları.....	26
Tablo 4 Enneagram kişilik tip 2 temel özellikleri.....	32
Tablo 5 Enneagram kişilik tip 3 temel özellikleri.....	33
Tablo 6 Enneagram kişilik tip 4 temel özellikleri.....	34
Tablo 7 Enneagram kişilik tip 5 temel özellikleri.....	33
Tablo 8 Enneagram kişilik tip 6 temel özellikleri.....	34
Tablo 9 Enneagram kişilik tip 7 temel özellikleri.....	37
Tablo 10 Enneagram kişilik tip 8 temel özellikleri.....	38
Tablo 11 Enneagram kişilik tip 9 temel özellikleri.....	39
Tablo 12 Enneagram kişilik tip 1 temel özellikleri.....	41
Tablo 13 Örneklemin Cinsiyet, Okul Türü, Sınıf ve Yerleşim Birimine Göre Dağılımı.....	50
Tablo 14 Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri.....	55
Tablo 15 Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılığı Bağımsız Örneklemler t-Testi Analizi.....	57
Tablo 16 Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri Puanlarının Okul Türüne Göre Farklılığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Analizi.....	58
Tablo 17 Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri Puanlarının Sınıflarına Göre Farklılığı Bağımsız Örneklemler t-Testi Analizi.....	60
Tablo 18 Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri Puanlarının Yerleşim Türüne Göre Farklılığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Analizi.....	61

Tablo 19 Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Yönelimleri Düzeyleri.....	63
Tablo 20 Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılığı Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi.....	64
Tablo 21 Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Sistemleri Puanlarının Okul Türüne Göre Farklılığı Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Testi Analizi.....	65
Tablo 22 Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Sistemleri Puanlarının Sınıflarına Göre Farklılığı Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi.....	68
Tablo 23 Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Sistemleri Puanlarının Yerleşim Türüne Göre Farklılığı Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Testi Analizi.....	69
Tablo 24 Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Sistemleri ve Enneagram Kişilik Özellikleri Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Bulguları.....	71

ŞEKİLLER ve GRAFİKLER LİSTESİ

Şekil 1 Schwartz Çembersel Değer Modeli.....	19
Şekil 2 Schwartz Uyumlu ve Uyumsuz Değer Grupları.....	20
Şekil 3 Geleneksel Enneagram Sembolü.....	22
Şekil 4 Enneagramda Merkezler.....	25
Şekil 5 Enneagramda Kanat Sistemi.....	29
Şekil 6 Enneagramda Stres ve Güvenlik Noktaları.....	30

Grafik 1 Enneagram Kişilik Özellikleri Ölçeğinden Alınan Toplam Puanlar ve Değer Sistemleri Ölçeğinden Alınan Toplam Puanlar Arasındaki İlişkiyi Gösteren Saçılma Diyagramı.....	72
--	----

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AFA: Açıklayıcı Faktör Analizi

Akt.: Aktaran

DFA: Doğrulamalı Faktör Analizi

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

Vd.: Ve diğerleri

BÖLÜM I

GİRİŞ

Değerler, yaşantılarımız karşısında sergileyeceğimiz davranışlara yön veren ve yaşamımızı organize eden ölçütlerdir. Bireylerin hayata bakış açısı sahip olduğu değerler ışığında şekillenir. Ölçen olduğu kadar ölçülen de olan değerlerin bireylerin yaşamında önemli bir rolü olduğu her daim vurgulanmaktadır (Agle ve Caldwell, 1999; Doğanay, 2006). Bireyler karşılarında çıkan seçenekler arasında karşılaştırma yaparak karar verirler, yani tercih ederler (Bacanlı vd., 2016). Akbaş (2008), insanların neyi tercih edip etmedikleri veya kritik noktalarda nasıl seçim yapmaları gerektiği konusunda yol gösterici olduğu için değerleri bir ‘tercih meselesi’ olarak ifade etmektedir.

Değerlerin oluşumunun başlangıç noktası onları yaşayan ve yaşatan bireylerdir. Birey, sahip olduğu kişilik özelliklerine göre ‘şey’lere anlam yükleyerek onu değerli ve anlamlı hale getirir. Daha sonra bu değeri eylemlerle birleştirerek değer yargılarını oluşturur ve neticede hem bireysel hem de toplumsal manada kendine özgü bir değer sistemi geliştirmiş olur (Ruyter, 2002). Edindiği bu değer sistemi ile bireysel olarak toplumda varlığını sürdürürken, yaşadığı topluma etki ederek toplumsal düzenin de belirleyicisi haline gelir.

Değerler, farklılıklar ya da öncelikler doğrultusunda bireysel veya toplumsal olarak birçok araştırmacı tarafından sınıflandırılmıştır. Değerler sadece kişiye özgü değildir ve kişiler arasında paylaşıyor olma özelliği taşır. Bu da değerlerin ulusal değerler, evrensel değerler, örgütsel değerler, aile değerleri, gibi tanımlamalar ve sınıflandırmalar yapmamıza olanak tanımaktadır (Balcı ve Yanpar, 2010). Bununla birlikte değerler; doğuştan gelen özellikler, yaşantılar ve çevresel faktörlerin etkisiyle

her bireyde farklılık göstererek bireysel değerler olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılığa sebep olan en güçlü faktörlerden birisi de bireyin dünyaya geldiği andan itibaren sahip olduğu, temel mizaç özellikleri olarak ifade edebileceğimiz kişilik özellikleridir.

Her insanda doğuştan var olan ve onun kişiliğinin temelini oluşturan bir çekirdek yapı mevcuttur (Acarkan, 2019). Bu çekirdek yapı; aile, sosyal çevre, toplumsal olaylar, eğitim gibi faktörlerin etkisiyle bazı değişimler gösterir ve buna bağlı olarak farklı kişilik tipleri ortaya çıkmaya başlar (Kaderoğlu, 2022). Katırcıoğlu (2021), kişiliği bireyleri birbirinden ayırıp onları kendine has ve biricik yapan bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca kişilik, biyolojik temelli bireysel farklara işaret eden bir kavramdır (Zembat, vd., 2018).

Kişisel farklılıkların temel sebeplerinden biri olarak görülen kişiliğin gelişimi, birçok kuram tarafından biyolojik faktörler ve bireysel tecrübe boyutlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır (Altan, 2017). Bu kuramlar, bireylerin davranışlarının altında yatan motivasyonları belirlemeye çalışır ve onların benzer ve farklılaşan yönlerinin eşsiz ve tutarlı oluşlarına göre bireyleri gruplandıran kişilik faktörleri üzerinde yoğunlaşırlar (Whitworth, 2008). Mesela öğrencilik hayatında sorumluluk sahibi olan bir kişinin, ileride meslek sahibi olduğu zaman da aynı prensiple iş hayatını sürdürmesi, kişiliğin tutarlı olması özelliğine örnek teşkil etmektedir.

İnsan göreceli bir varlık olduğu için kişilik araştırmalarında da subjektif bakış açısı kaynaklı pek çok farklı yaklaşımlar ve kuramlar ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlardan bazıları İnsancıl yaklaşım, Ayırıcı özellik yaklaşımı, Psikanalitik yaklaşım, Biyolojik yaklaşım, Bilişsel yaklaşım ve Davranışsal-sosyal öğrenme literatürde yerini almıştır (Burger, 2006). Ortaya atılan kuramlar üzerinde bir görüş birliği sağlanmamış olsa da Beş Faktörlü Kişilik Envanteri (Big Five) (O'Connor ve Paunonen, 2007), Altı Faktörlü Kişilik Envanteri (HEXACO) (Ashton ve Lee, 2007) ve Uluslararası Kişilik Envanteri (IPI) (Yöyen, 2016) gibi kişilik analiz yöntemleri bireylerin kişilik türlerini belirlemek amacıyla akademik araştırmalarda sıklıkla kullanılmaktadır.

Kişilerin mizaç/kişilik tiplerini belirlemek için kullanılan en eski öğretilerden birisi de Enneagram metodolojisidir. Enneagram, bireylerin kişilik tipini ortaya çıkaran dinamik ve bütüncül bir sistem olarak içeriğinde 9 farklı kişilik tipini

barındırmaktadır. Birbirinden farklı 9 kişilik tipi, esasında belirgin bir biçimde birbirinden ayrılan 9 çeşit fiziksel, duygusal ve zihinsel geçme kalıbından oluşmaktadır (Daniels ve Price, 2016). Bu metodolojiye göre bireylerin kişiliği; temel kişilik tipi, kanat tipi, stres altındaki kişilik tipi ve rahat durumundaki kişilik tipinin birleşiminden oluşmaktadır (Zembat vd., 2018). Bu dördünden temel kişilik tipine ait özellikler doğuştandır. Yaşamımız boyunca duygu, düşünce ve davranışlarımızı temel kişilik tipinin özellikleri üzerine inşa ederiz (Şirin, 2019). Ancak yaşantılarımıza bağlı olarak, kanat tipi, stres ve rahat tiplerine ait kişilik özelliklerinden de sergilediğimiz zamanlar olabilmektedir. Enneagram bireylere kendi içlerindeki potansiyeli keşfetme konusunda yardımcı olurken çevresindekileri de tanıyıp anlama açısından ipuçları vermektedir.

Kişilik, bireylerin zihin dünyasında geliştirdiği bilişsel, duyuşsal ve eylemsel manada davranışları ayırt edici, karakteristik özelliklerin bütünü iken değerler birey tarafından arzu edilen, motivasyonel hedeflerdir (Anglim vd., 2017). Tanım olarak farklı ifade edilseler de kişilik ve değerler doğrudan ilişkili kavramlardır (Yıldız ve Dilmaç, 2012). Aluja ve diğerleri (2003), değerler ve kişilik özelliklerinin zamana ve duruma göre değişiklik göstermeyen bireysel farklılıklar olduğunu ve bu bakımdan iki kavramın birleştiklerini vurgulamıştır. Bu çalışmada iki kavramın ilişkisi Enneagram kişilik tipolojisine göre incelenmiştir.

1.1. Problem Durumu

‘Ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri ile değer yönelimleri arasındaki ilişki nedir?’ bu araştırmanın problem cümlesidir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Değer yönelimleri ile ilgili iki çeşit varsayım mevcuttur. Bu varsayımlar, bireyin objeye bakış açısıyla ilişkilidir. İlk varsayıma göre, nesnelerin kendine has, mutlak bir değeri vardır. Bu mutlak değer bireyler tarafından otomatik olarak algılanır ve herkes için aynıdır. İkinci varsayıma göre ise nesneler özünde bir değere sahip değildir. Onu değerli kılan bireylerin ona yüklediği anlamlardır (Yapıcı ve Zengin, 2003). Dolayısıyla değer, bireyler tarafından belirlenen göreceli bir kavramdır. Bu bakımdan her bireyin değeri farklı algılaması, değer yönelimlerinde de farklılığa sebep olmaktadır. Bu farklılığa sebep olan faktörlerden birisi de bireyin

doğuştan sahip olduğu kişilik özellikleridir. Farklı kişilik özellikleri, kişiden kişiye değışen değer algılarının en temel sebeplerinden birisidir. Ulusoy ve Dilmaç (2018), kişiliğin bireyi diğeri insanlardan farklı kılan düşünce, his, zihinsel, fiziksel ve davranış özelliklerinden oluştuğunu ifade etmektedir. Kişilik bireylerde erken (5-6) yaşlarda ana hatlarıyla oluşur ve gençlik çağının sonlarına doğru da netlik kazanmaktadır (Ulusoy ve Durmuş, 2011). Aynı zamanda ergenlik çağına denk gelen yaşlarda, bireysel ve toplumsal değeri derinlemesine sorgular ve kendi perspektifine göre ahlaki, siyasi, dini vb. değeri oluşturmaya başlar (Yıldız ve Dilmaç, 2012). Bu süreçte kişiliğin değeri sistemine etkisi de kaçınılmazdır (Sarıaltın ve Yılmaz, 2007). Bu çalışma ile ortaöğretim öğrencilerinin değeri yönelimlerinin kişilik tiplerine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin değeri yönelimlerinin birçok değışken ile ilişkilendirildiği pek çok araştırma mevcuttur. Enneagram kişilik tipleri ile ilişkisi için ise daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin incelenmesi bu bakımdan alanyazına katkı sağlayacaktır. Ayrıca öğrencilerin kişilik tiplerinin belirlenmesi onların ihtiyaçlarını belirleme açısından eğitimciler için ipucu vereceğinden hem öğrenciler hem de eğitimciler için daha verimli bir eğitim-öğretim süreci geçirilmesine de yardımcı olacaktır. Buna ek olarak, öğrencilerin değeri yönelimlerinin belirlenmesinin, öğrencilerin yoksun olduğu temel değeri kazanandırılması konusunda okulda yapılan değeri eğitimi uygulamalarına da katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı/Alt Amaçları

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri ile değeri yönelimleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırmanın alt amaçları ise aşağıdaki gibidir:

- Ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri nelerdir?
- Ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri; cinsiyetlerine, yetiştikleri çevreye ve eğitim gördükleri okul türüne göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Ortaöğretim öğrencilerinin değeri yönelimleri nelerdir?

- Ortaöğretim öğrencilerinin değer yönelimleri; cinsiyetlerine, yetiştikleri çevreye ve eğitim gördükleri okul türüne göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri ve değer yönelimleri arasında bir anlam ilişkisi var mıdır?

1.4. Sayıtlar

- Araştırma için kullanılan veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenirlik çalışması daha önceden yapılmış olduğu için, ölçme araçları ile elde edilen sonuçların güvenilir olduğu varsayılmaktadır.
- Öğrencilerin anketlerde kendileri ile ilgili verdiği cevapların samimi olduğu varsayılmaktadır.
- Araştırma örneklemini için mevcut varsayım, evreni temsil ettiğidir.

1.5. Sınırlılıklar

- Yapılan bu araştırma, İstanbul ili Kartal ilçesinin ortaöğretim kurumlarında eğitim gören 11. ve 12. sınıf öğrencilerinden 361 tanesi ile sınırlıdır.
- Araştırma yıl olarak 2020-21 Eğitim-Öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Değer: Herhangi bir şeyin önemini belirlemeyi sağlayan soyut ölçü, bir şeyin ederi, kıymet (TDK, 2022).

Kişilik: Şahsiyet, bir kimseye ait belirgin özellik, manevi ve ruhsal özelliklerinin bütünü (TDK, 2022).

Enneagram: Benlik tiplerini dokuz başlıkta inceleyen metodoloji (Kam, 2022).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Değer

2.1.1. Değer kavramı

Değer kavramı, Latince “kıymetli olmak” ya da “güçlü olmak” anlamına karşılık gelen “valare” kökünden türetilmiş olan değer kavramının (Şen, 2008) genel sözlük tanımı, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeye karşılık gelen kıymettir (TDK, 2022). Literatürde değer kavramı, çeşitli disiplinlerde birçok kuramcı ve araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlanmış ve kavram ve kapsam yönünden sınırları hala tam olarak çizilememiştir (Anar, 1983; Asar, 2020; Bircan ve Kalın, 2014; Ulusoy ve Dilmaç, 2018). Değerler genellikle bireysel değerler, sosyal değerler, toplumsal değerler, evrensel değerler, milli değerler, manevi değerler, kurumsal değerler, demokratik değerler ve folklorik değerler gibi kategorilerde karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda ‘değer’ kelimesi ‘doğru olan, kabul gören, iyi ve güzel olan veya erişilmek istenen’ gibi anlamlar barındırmakta ve olumlu olanı ifade etmek için kullanılmaktadır diyebiliriz (Arslan ve Yaşar, 2007).

Bireysel davranış temelinde değer; yaşantılarımız karşısında vereceğimiz tepkilere, alacağımız kararlara ve yaşam biçimimize şekil veren ölçütler (Akın ve Öztürk, 2021; Schwartz 1992; Turan ve Aktan, 2008), insan davranışlarına yön veren bir rehber (Kulaksızoğlu ve Dilmaç, 2000); objeler, insanlar, fikirler, durumlar ve hareketler hakkında ‘iyi ya da kötü’, ‘arzu edilen ya da istenmeyen’ ve bunun gibi yargılarımızı oluşturan standartlar (Beill, 2003, Halstead ve Taylor, 2000) olarak

tanımlanmıştır.

Toplumsal açıdan değer; bireyin tutum ve davranışlarını topluma uygun hale getiren sınırlar (Aydın, 2011; Türkan ve Dinç, 2018), toplumun ahlaki, psikolojik, sosyal, ekonomik vb. sistemlerini kapsayan, toplumda kabul görmüş ve benimsenmiş tutum biçimi (Taşdemir, 2009) ve toplumu ayakta tutan dinamikler (Erdem, 2003; Fichter, 2006) olarak ifade edilmiştir. Aydın'a göre (2011) değer, toplum içerisinde insanların bir arada yaşamını devam ettirmesini sağlayan vesalt çoğunluk tarafından benimsenmiş; toplumların huzur ve refah seviyesiyle birlikte, yaşam standartlarında kaliteyi artıran kurallar bütünüdür. Rokeach (1973), değer kavramının önem bakımından merkezi bir konuma sahip olduğunu, insan davranışlarına yönelik bütün farklı disiplinlerin birleştirici ve ortak paydası olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca sosyal uyum için gerekli olan değeri, bireylerin toplum içindeki saygınlığını artırmak ve bu saygınlığı sürdürebilmek için kullandığı bir 'bilişsel silah'a benzetmiştir.

Değeri inanç olarak ifade eden tanımlar da mevcuttur (Ünal, 1981). Güngör (2010) değer ne olduğu sorusunu sormuş ve eğer 'değer' hükmü bir şeyin arzu edilebilir ya da edilemez olduğuna dair ifade ise değeri de bu bağlamda bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç olarak açıklamıştır. Schwartz (1994) ise değeri, kişilerin ve durumların değerlendirilmesine yarayan, insanların tercihlerine yön veren ve önceliklerinin şekillenmesini sağlayan ölçütler ve davranış şekilleriyle ilgili inanç kıstasları olarak tanımlamıştır. Benzer şekilde Ulusoy ve Dilmaç da (2018) değeri, bireyi diğer canlılardan ayıran, insanı insan yapan ve kişilerin davranışlarına kılavuzluk eden inançlar bütünü olarak değerlendirmiştir. Bu tanımlar doğrultusunda değerlerle ilgili en çok vurgulanan kavramların, inanç ve eğilimler, normatif standartlar, ölçütler ve amaçlar olduğunu dile getirebiliriz (Mehmedoğlu, 2006).

2.1.2. Değerlerin özellikleri

Değerler; kültürü ve toplumu anlamlandıran, şekillendiren ve yönelimlerini belirleyen ölçütler olma özelliğine sahiptirler (Asar, 2020). Yazıcı (2006), değerlerin ait oldukları kültüre göre değişiklik gösterdiğini, hatta bulundukları kültürler içerisinde bile farklılıklar gösterebileceklerini ifade etmiştir. Yani iki farklı toplumda aynı değer bulunsa bile o değerın sahip olduğu anlam ve önem derecesi

farklılaşabilmektedir. Sevgi, saygı, hoşgörü gibi birbiriyle ilişkili değerleri düşündüğümüz zaman değerlerin birbirinden bağımsız yapılar olmadıklarını görmekteyiz. Dolayısıyla değerler birbirleriyle bağlantılı özelliktedirler (Şen, 2008).

Schwartz ve Bardi (2001) genel olarak değerleri;

- Bireylerin hedef ve arzularını kapsadığı için güdüleyici,
- Her birey kendi değerleriyle başkalarından farklı karakterler ortaya koyduğu için ayırt edici,
- Bireysel ve toplumsal koşullara göre şekillenip, bazı değerlerin birincil/öncelikli bazılarının ise ikincil/önemsiz olarak sınıflandırılabileninden dolayı da hiyerarşik/sıralanabilir özellikte unsurlar olarak ifade etmişlerdir.

Fichter' a (2006) göre ise değerler;

- Bireyin yargısından bağımsız ve çoğunluğun uzlaştığı unsurlar olduğu için paylaşılr,
- Ortak refahın korunması adına bir sosyal gereksinim olduğu için *ciddiye alınır*,
- Bireyler sahip olduğu değerler uğruna emek ve özveri gösterdiği hatta savaştığı için *coşkularla birlikte bulunur*,
- Bireyler arasında mutabakat gerektirdiğinden, kavram olarak diğer kıymetli nesnelerden *soyutlanabilir*,
- Bireyin toplumda baskın değerleri doğuştan itibaren hazır bulmasından ve olgunlaşma sürecinde kendisine benimsetilmesinden dolayı da *toplumsal*,
- Aile, iş, okul, arkadaş çevresi ve kitle iletişim araçları aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarıldığı için *sürekli*,
- Bir toplumun ortak sembolleri ve konuştuğu dil, o toplumdaki gruplar ve kurumlar için ortak değerler olduğundan *dil ve sembollerle aktarılır*,
- Zaman içerisinde etkileşim sonucunda ve meydana gelen yeni ihtiyaçları karşılamak amacıyla değerlerin öncelik sıralamalarında değişimler olabileceği için *değişime açık* özelliktedirler.

Hofstede (2001) ise değerlerle ilgili olarak şu ifadelerde bulunmuştur: Değerler pozitif bir uçtan negatif bir uca uzanan eksen üzerinde bulunan duygular bütünüdür. İnsan yaşamının ilk yıllarında ortaya çıkan değerler irrasyoneldir; ancak onlara sahip olan kişiler tarafından rasyonel olarak algılanır. Değerler sistemi işte bu sahip olunan değerlerle bağlantılı olmasına rağmen, bu sistem kendi içinde belli bir harmoniye sahip değildir. Değerin birey için bir önem ifade etmesi değer in yoğunluğunu gösterirken; değer in iyi ve kötü olarak sınıflandırılması değer in yönünü göstermektedir. Sonuç olarak değerler, yoğunluk ve yön ile ilişkilidir (Türkan ve Kaya, 2019).

Değer kavramının bir diğer özelliği ise eylem ve ideale yönelik olmasıdır. Yani değer teorik değil pratik bir özellik taşımaktadır. Bilim için önemli olan mevcut ve gerçekleşmiş olandan ziyade “*olması gereken*”e eğilimdir. Değer; istek, ilgi ve ihtiyaç duyulan şey olarak tanımlandığından dolayı, bireyin varoluş koşullarındandır denilebilir (Bolay, 2007).

2.1.3. Değerlerin kaynağı

Farklı disiplinler ve araştırmacılar tarafından yapılan değer tanımlarında gördüğümüz çeşitlilik, değerlerin sınıflandırılmasında da karşımıza çıkmaktadır. Aslında tanım ve kaynaklarda görülen rölativite, değer çalışmalarının iç içe geçmiş zorluklarıdır (Korkmaz, 2013). Birey, toplum, her ikisi veya aşkın varlıklar; farklı disiplinlerin araştırma sahalarına göre değerlere kaynak gösterilen öğelerden bazılarıdır (Özen, 2014). Yaşamın her alanında mevcut olan değerleri; bireysel, kurumsal, biyolojik ve ekolojik koşullarda oluşan ortak bir ürün olarak değerlendiren bir kısım sosyal bilimciler, değerlerin bu saydığımız koşullardan herhangi birinin yan ürünü olarak ortaya çıktığını belirtmişlerdir (Hechter, 1993). Bu durumu Korkmaz (2013), ‘iç içe geçmiş değerler hiyerarşisi anlayışı’ olarak nitelendirmiştir.

Yapıcı ve Zengin (2003), değerlerin kaynağı ile ilgili iki varsayımdan bahsetmiştir. Birinci varsayım, değerlerin uyarıcı objede içsel olarak bulunduğudur. Buna göre uyarıcı obje, doğası gereği mutlak bir değere sahiptir ve bireyler objeyi doğrudan değerli olarak algılar. İkinci varsayımda, ise değerler bunun tersi bir bakış açısıyla değerlendirilir ve uyarıcı objelerin içsel bir değeri yoktur. Bireyler, bağımsız algıları ile objelere değer ve anlam yüklemektedir. O halde bir insanın değerli

bulduğu bir şeye diğerleri aynı değeri atfetmeyebilirler. Bu varsayımdaki görecelilik, aynı birey tarafından objelere farklı zamanlarda farklı değerler yüklendiği durumlarda da geçerlidir. Bireyler neye ne kadar değer vereceğine, içinde bulunduğu şartlara -ruhsal, fiziksel, kültürel, sosyal- göre karar vermektedir (Fichter, 2006; Özen, 2014). Birçok sosyal bilimciye göre de değerler hiçbir gerçekliğe sahip değildir ve kişisel değerlerle ilişkilendirmeden değerleri ele almak mümkün değildir. Ancak bu anlayışa karşı olup, kişilerin değil objelerin değerinin var olduğunu savunan sosyal bilimcilerin sayısı da günümüzde artış göstermektedir (Özensel, 2003).

Kurtdaş (2017) çalışmasında değerlerin kaynağını felsefe, sosyoloji ve psikoloji olmak üzere 3 farklı disiplinde ele almıştır. Felsefi açıdan değer, bir varlık problemi olarak ele alınmıştır ve değerlerin kaynağı, ‘Öznelci’ ve ‘Nesnelci’ yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Öznelci anlayışa göre değerlerin varoluşu bir özne sayesinde ve bu özne bir birey ya da bir toplum olabilir (Gündoğan, 2007). Bu bakımdan değerler, yaşanan çağa, topluma ya da mensup olduğu kategoriye göre değişkenlik gösterebilir (Toku, 2002). Nesnelci bakış açısında ise, değerler öznenin bağımsızdır. Kendi başlarına bir mevcudiyet ve gerçekliğe sahiptirler. Sahip oldukları bu gerçeklik; salt gerçeklik, ideal gerçeklik ya da ilahi bir gerçeklik olabilir (Gündoğan, 2007). Değerler, doğal nesneler gibi kendi başlarındadır ve asla değişiklik göstermezler. Değişim gösteren ise ancak değer yargılarıdır (Kurtdaş, 2017). Sosyolojik açıdan değerler, kültürel ve toplumsal değişme kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu disipline göre değerler, bireysel bilinçten bağımsız olarak toplumsal yapı içinde kolektif bir bilinçle üretilirler ve değerlerin toplumdaki bireyler üzerinde emredici ve zorlayıcı bir gücü vardır (Durkheim, 1994). Psikolojik yönden bakıldığında ise, değerler birey odaklıdır ve çoğunlukla değerlerin kişilerin gelişimi ve bireysel tutumları üzerindeki etkileri araştırma konusu olmaktadır. Birey odaklı olduğu için de ‘özne’ ön plandadır. Özne olmadan değer; değer olmadan ise öznenin bir manası yoktur. Bu bağlamda, kişilik bilinci ‘değer olarak ben’ bilincidir de diyebiliriz (Kurtdaş, 2017).

Fichter (2006) da bireyin sahip olduğu değerlerin kaynağı olarak iki temel unsur belirtmiştir. Birinci unsur bireyin iç atmosferidir yani bireyin değerlerinde kendi iradesi etkindir. Bireyin davranışlarını değerlendirmesi, otokontrol mekanizması ile kendine çeki düzen vermesi, övgü beklentisi ile iyi tavırlar

sergilemek gibi hedefe yönelik bilinçli eylemlerde bulunması vb. değerlerin içsel kaynağına örnektir. Bireyin değerlerinin kaynağı olan ikinci unsur ise, kişinin kültürel çevresidir. Kültürel çevre, bireyin toplumdaki yerini tayin eden dışsal çevredir. Bireyin toplumdaki saygınlığı, eğitim düzeyi ve tipi, fiziksel durumu veya toplumdaki işlevi vb. değerli sayılacak özelliklerinin kaynağı kültürel çevredir. Bu duruma bireyin dahli-etkisi olmadığı için yani bireyden bağımsız olarak gerçekleştiğinden, değerlerin kaynağını dışsal kaynak olarak değerlendirmiştir. Buna örnek olarak toplumdaki değer yargılarını gösterebiliriz. İçsel ve dışsal kaynaklar, bireysel değerler bakımından ifade edilse de her ikisi birden aslında toplumsal değerlere kaynaklık etmektedir.

2.1.4. Değerlerin sınıflandırılması

Değer kavramının tanımı ve kaynağındaki sınırsızlık ve değişkenlik problemi değerlerin sınıflandırılmasına da etki etmiştir. Değerlerin kaynağı ile ilgili açıklamalar aslında değer farklılıklarıyla da ilişkili olduğu için değerler farklı parametreler ve çeşitli değerlendirmelere göre birçok kez sınıflandırılmıştır. Bu bölümde değer sınıflandırmalarından kronolojik sıraya göre açıklamalı olarak bahsedilecektir.

2.1.4.1. Eduard Spranger sınıflandırması

Değerlerin sınıflandırması ilk kez 1928 yılında Alman filozof Eduard Spranger tarafından yapılmıştır. Taslak halinde olan bu sınıflandırmayı ve Gardner Lindzey, Gordon W. Allport ve Philip E. Vernon 1951 yılında geliştirerek ölçek haline getirmiş ve 6 değer yönelimi ortaya koymuşlardır. Böylece değerler; bilimsel/teorik, dini/mistik, ekonomik/faydacı, estetik/sanatsal, siyasi/politik ve sosyal olmak üzere 6 gruba ayrılmıştır. Spranger'ın değer sınıflandırması literatürde sıkça bahsedilen ve ön plana çıkan dört sınıflandırmadan biridir (Yazıcı, 2006). Spranger'ın kategorize ettiği 6 değer grubunun genel özellikleri; Delen (2019), Güngör (2010), Spranger (2001), Yazıcı (2006) ve Yıldız'ın (2016) yapmış olduğu çalışmalardaki bilgilerden faydalanılarak aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

Bilimsel değerler: Temelinde bilmek vardır. Önemli olan bilgi, hakikat ve eleştirel düşünmedir. Bilimsel değerlere sahip bireyler, bilim odaklı düşünür ve entelektüeldir.

Dini değerler: Temelinde inanç vardır. Din dünyadaki her şeyden daha önemlidir. Bu değere sahip insanlara göre din için dünyevi hazzardan vazgeçilir ve inanç kurtuluştur.

Ekonomik değerler: Temelinde yaşamı idame ettirme hedefi vardır. Kullanışlı ve faydalı olan şeyler önemlidir. Ekonomik değerlere sahip kişiler, iyi ve kötü hakkında yorum yaparken kendi ihtiyaçlarını göz önünde bulundururlar. Mal ve somut varlıklar onlar için en faydalı şeydir.

Estetik değerler: Temelinde ahenk vardır. Uyum ve simetri önemlidir. Estetik değerlere sahip bireyler benmerkezcidirler. Bu estetik değere sahip olduklarında, diğer insanlara yardım etmezler. Onlara göre sanat toplum için zorunludur.

Politik değerler: Temelinde güç vardır. Etki, şöhret ve kuvvet önemlidir. Bu değere sahip olan bireyler bireysel güç kullanarak istediklerini yapabilme ve bunu devam ettirebilme arzusunda olup, insanları kendi yararları için bir araç olarak görürler.

Sosyal değerler: Temelinde sevgi vardır. Onlar için yaşamda en önemli değer, çevreye saygı duymaktır. Sosyal değerlere sahip bireyler bencil değildir. Nazik ve sempattirler.

Erol Güngör, Spranger'in oluşturduğu 6 temel değer grubuna 'ahlaki değerler' grubunu da ekleyerek değerleri 7 grupta sınıflandırmıştır (Yazıcı, 2016).

2.1.4.2. Abraham Maslow sınıflandırması

Abraham Maslow, bireylerin yapmış olduğu seçimlerin ve geliştirdiği değerlerin temel dayanağı olarak herkes için ortak olan temel ihtiyaçları göstermiş ve 1943 yılında bu ihtiyaçlar arasında bir sıralama yapmıştır. Bireyler bu sıralamaya paralel olarak belli değerlerde gelişim göstererek kendilerini gerçekleştirmiş olurlar. Bu değerler ilk basamakta genel değerler iken sona doğru bireyselleşmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi aşağıdan yukarıya doğru; Fizyolojik ihtiyaçlar (yeme, içme, uyku), Güvenliğe dair ihtiyaçları (can güvenliği ve iş güvenliği), Sosyal ihtiyaçlar (dostluk, arkadaşlık, bir gruba aidiyet), Kendini gösterme ihtiyacı (saygınlık, özgüven, tanınma) ve Kendini tamamlama ihtiyacı (mevcut potansiyelini geliştirme) olarak sıralanmıştır (Erdem, 1997; Maslow, 1943 akt. Menemencioğlu, 2018; Simons vd., 1987).

2.1.4.3. Talcott Parsons ve Edward Shils sınıflandırması

Talcott Parsons ve Edward Shils, 1962 yılında değerleri 5 farklı ikili değişkene dayandırarak sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre, bireyler karşılaştıkları durumları bu ikililerden birisine daha fazla eğilim göstererek anlamlandırmaktadırlar. İkili değişkenler; *Duygusal-Duygusal olmayan, Bireye yönelim-Gruba yönelim, Evrensele yönelim- Özele yönelim, Sosyal Statü- Başarı, Genelleme-Özgünlük* olarak ifade edilmiştir. (akt. Menemencioğlu, 2018)

2.1.4.4. Charles Morris sınıflandırması

Charles Morris 1956 yılında ABD, Hindistan, Norveç, Çin ve Japonya’da üniversite öğrencilerine yönelik psikolojik bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmasında öğrencilere şu anki şartlarından bağımsız, zihinlerinde özgürce seçim yapabilecekleri 13 farklı yaşam tarzının bulunduğu bir ölçek sunmuş ve bunları kendi tercihlerine göre sıralamalarını istemiştir. İsmi Yaşam tarzları (ways to live) olan ölçekteki ifadeler sırasıyla aşağıda belirtilmiştir:

- Ulaşılmış en iyi şeyi himaye etmek,
- Olaylar ve insanların serbestliğini geliştirmek,
- Başkaları için sempaside bulunmak,
- Alternatif olarak yalnız kalmayı ve kendi kendine eğlenmeyi tecrübe etmek,
- Bir gruba dahil olarak yaşamdan zevk almaya çalışmak ve eğlenmek,
- Durmaksızın değişim gösteren koşulları en iyi şekilde yönetmeye çalışmak,
- Sürekli hareket, derin düşünce ve eğlenmeyi bütünleştirebilmek,
- Mutlu ve sağlıklı yaşamı benimsemek,
- İyi bir dinleyici olarak beklemede kalmak,
- Kendini kontrol ederken sabrı elden bırakmamak,
- Kendi iç dünyası hakkında düşünmek,
- Cesur davranışları göze almak ve
- Evrensel amaçlara uyum sağlamak (Ronen, 1986).

Bu çalışmanın sonucunda ‘sosyal kısıtlama ve oto kontrol’, ‘eylemin devamlılığının verdiği haz’, ‘kendini geri çekme ve öz yeterlilik’, ‘hassasiyet ve bilişsel empati’ ve ‘bireysel haz’ şeklinde 5 farklı boyut ortaya çıkmıştır (Robinson vd., 1991; Ullrich, 1972). Toplanan veriler ışığında değerler 3 kategoriye ayrılmıştır. Bu değerler; *faal değerler*, *düşünülen değerler* ve *nesnel değerler* olarak karşımıza çıkmaktadır (Bilsky ve Koch, 2000 akt. Menemencioğlu, 2018)

2.1.4.5. Clyde Kluckhohn ve Fred L. Strodbeck sınıflandırması

Clyde Kluckhohn ve Fred L. Strodbeck, 1961 yılında bütün insanlar için ortak olarak gördüğü problemleri 6 soru haline getirmiştir. Daha sonra bu sorulara aldığı cevaplar sonucunda her biri 3 varsayıma dayanan 6 adet değer yönelimi ortaya koymuştur. Bu yönelimler; *insan doğası*, *doğayla ilişkiler*, *zamana ilişkin yönelim*, *faaliyet biçimi*, *diğer insanlarla olan ilişkiler* ve *alana ilişkin yönelim* olarak adlandırılmış ve kültürel eğilimlere bağlı olarak açıklanmıştır (Kluckhohn ve Strodbeck, 1961 akt. Hüseyinliklioğlu, 2010).

2.1.4.6. Irving Sarnoff sınıflandırması

Irving Sarnoff 1966 yılında batı toplumlarının değerlerini ‘Yükseltme değerleri’ ve ‘Gerçekleştirme değerleri’ olarak 2 gruba ayırmıştır. *Yükseltme değerleri*; Varlık, İtibar ve Güç olarak 3 alandan oluşmaktadır. *Gerçekleştirme değerleri* ise; İnsani, Eşitlikçi, Estetik ve Entelektüel olarak 4 alandan oluşmaktadır (Menemencioğlu, 2018).

2.1.4.7. Claire W. Graves sınıflandırması

Claire W. Graves (1970), değerleri hiyerarşik olarak değerlendirmiş ve bireylerin değerleri 5 varoluş düzeyine göre edindiğini ifade etmiştir. Varoluş düzeyleri sırasıyla; *I. Düzey: Tepkisel Varoluş*, *II. Düzey: Geleneksel Varoluş*, *III. Düzey: Ben-Merkezci Varoluş*, *IV. Düzey: Toplumsal Varoluş* ve *V. Düzey: Varoluş* olarak adlandırılmıştır. Birey her düzeyde belli bir denge durumuna ulaştıktan sonra bir üst düzeyin değerlerini edinmektedir (Menemencioğlu, 2018).

2.1.4.8. Nelson sınıflandırması

Nelson'un 1974 yılında yaptığı değer sınıflandırması da literatürde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Nelson'un sınıflandırmasına göre değerler Bireysel değerler, Grup değerleri ve Sosyal değerler olarak 3'e ayrılmıştır. *Bireysel Değerler*, özel ve kişisel değerlerdir. Kişi yaşantısında tercihlerini bu değerleri göz önünde bulundurarak yapar. Arkadaş, grup ya da toplumsal değerlere önem vermez. *Grup Değerleri*; politik, etik ve aile, organizasyon veya kulüp gibi belirli bir grup tarafından benimsenen değerlerdir. Grubun tutumlarında bu değerlerin etkisi hâkimdir. Sosyal Değerler ise; saygı, eşitlik, farklılık, adalet gibi toplumun kabul görüp benimsediği değerlerdir. Bireyler, çoğunluk tarafından kabul edilen bu değerlere göre hareket eder ve böylece toplumda yer edinirler. Ayrıca her birey doğumdan itibaren çevrenin etkisiyle bu değerleri edinir. Dolayısıyla hem bireyleri hem de toplumsal yapıyı şekillendiren değerlerdir. (Akbaş, 2004; Keskin, 2016).

2.1.4.9. Lynn R. Kahle sınıflandırması

Lynn R. Kahle, 1983 yılında değerleri 3 gruba ayırmıştır. Bunlar; Hazcı-Hedonik- değerler, Empatik değerler ve Kendini gerçekleştirme değerleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Hazcı-Hedonik değerler için hayatta heyecan, mutluluk ve iyi ilişkiler arayışı; Empatik değerler için saygı, güven ve aidiyet; Kendini gerçekleştirme değerleri için ise kişisel gelişim ve başarı değerlerini örnek olarak gösterebiliriz (Menemencioğlu, 2018).

2.1.4.10. Dov Elizur sınıflandırması

Dov Elizur'un 1996 yılındaki değer sınıflandırmasında 2 temel kategori bulunmaktadır. Bunların ilki olan 'Değer Tarzı' kategorisi, değerlerin 3 boyutunu (maddi/araçsal değerler, duygusal değerler ve bilişsel değerler) kapsamaktadır. İkinci kategori olan 'Yaşam Alanı' ise değerlerin bağlantılı olduğu 6 alanı (din, siyaset, iş, spor, kültür ve aile hayatı) ifade etmektedir (Sagie ve Elizur, 1996).

2.1.4.11. Milton Rokeach sınıflandırması

Psikolog Milton Rokeach, değerleri davranışlar ve yaşam amaçlarıyla alakalı inançlar olarak tanımlamaktadır. Rokeach, ilk olarak 1967 yılında bir değer envanteri

geliştirdikten sonra zamanla bu envantere farklı formlar kazandırmış ve 1973 yılında son şeklini vermiştir. Evrensel olarak insanlarda bulunduğunu düşündüğü 36 değerden oluşan envantere değerler “Amaçsal Değerler (Terminal)” ve “Araçsal Değerler (Instrumental)” olmak üzere iki temel başlıkta gruplandırılmıştır. Bireyler bu değerleri kendi öncelik sıralarına göre sıralamışlardır. İki değer grubunu da açıklayacak olursak; *Amaçsal değerler*, bireylerin yaşamlarında arzuladığı, nihai hedef olarak gördükleri değerlerdir. 18 adet değerden oluşan amaçsal değerlerden bazıları; ahiret selameti, gerçek dostluk, mutluluk ve ulusal güvenliktir. *Araçsal değerler* ise; nihai hedefe, amaca ulaşmaya yardımcı olan değerlerdir. Yine 18 adet değerden oluşan araçsal değerlerden bazıları ise; bağımsız, geniş görüşlü, hayal gücü kuvvetli, yardımsever, kendini kontrol eden ve kibardır (Çalışkur ve Aslan, 2013; Rokeach, 1973).

Tablo 1

Rokeach değer sınıflandırması

Amaçsal Değerler	Araçsal Değerler
Ahiret selameti	Bağımsız
Aile güvenliği	Bağışlayıcı
Barış içinde bir dünya	Cesaretli
Başarı hissi,	Dürüst
Bilgelik	Entelektüel
Eşitlik	Geniş görüşlü
Gerçek dostluk	Hayal gücü kuvvetli
Güzellikler dünyası	Hırslı
Heyecanlı bir yaşam	İtaatkar
İç huzuru	Kendini kontrol eden
Kendine saygı	Kibar
Mutluluk	Mantıklı
Olgun sevgi	Muktedir
Özgürlük	Neşeli
Rahat bir yaşam	Sevecen
Sosyal onay	Sorumluluk sahibi
Ulusal güvenlik	Temiz
Zevk	Yardımsever

Kaynak: Çalışkur, A., ve Aslan, A. E. (2013). Rokeach değerler envanteri güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(29), 81-105.

2.1.4.12. *Shalom H. Schwartz sınıflandırması*

Shalom H. Schwartz, 1987 ve 1990 yıllarında Rokeach'in envanterindeki 36 değeri kullanarak Almanya ve İsrail'de değer çalışmalarına başlamış, daha sonra 1992 yılında dünya çapında Türkiye de dâhil olmak üzere 20 farklı ülkede değerleri inceleyen araştırmalar yapmıştır. Bu incelemeler sonucunda 56 maddeden oluşan bir değer anketi ortaya çıkarmış ve incelediği 56 değeri, evrensel nitelikte olduğunu düşündüğü 10 temel insani değer grubunda kategorize etmiştir. Schwartz'ın sınıflandırdığı 10 temel değeri ölçmek için iki ana yöntem vardır: Schwartz Değer Anketi ve Portre Değerleri Anketi.

Schwartz, değer farklılıklarının kaynağı olarak üç evrensel gereksinimden bahsetmiştir: Biyolojik gereksinimler, kişilerarası koordinasyon için gerekli olan etkileşim gereksinimleri ve grubun devamlılığı ve refahı için gerekli sosyal gereksinimler. Ayrıca değerleri birbirinden ayıran şeyin değerlerin temelinde yatan güdü ve motivasyon alanları olduğunu da belirtir. Schwartz Değer Envanterinde (Schwartz Value Inventory-SVI) bulunan 10 değer grubunu “Özyönelim (Self-direction), Hazcılık (Hedonism), Uyarılma (Stimulation), Başarı (Achievement), Güç (Power), Güvenlik (Security), Uyuma (Conformity), Geleneksellik (Tradition), İyilikseverlik (Benevolence) ve Evrensellik (Universalism)” olarak adlandırmıştır (Schwartz, 2006). 10 temel değerın ifade ettiğı geniş amacın ne olduğı, hangi evrensel gereksinimle ilişkili olduğı ve diğeri ilgili değerler tablo 2’ de açıklanmıştır:

Tablo 2

Schwartz değer sınıflandırması

<i>Özyönelim</i>	Biyolojik gereksinimle ilişkilidir. Temel motivasyonu seçme, yaratma, keşfetme gibi bağımsız düşünme ve eylemlerden oluşmaktadır. Yaratıcılık, meraklı olmak, özgür olmak, hedeflerini kendi seçebilmek, bağımsızlık, özsaygı sahibi olmak gibi değerleri kapsayan değerdir.
<i>Uyarılma</i>	Biyolojik gereksinimle ilişkilidir. Temel motivasyonu heyecan, yenilik arayışı ve hayata meydan okumaktır. Cesaretli olmak, değişime açık bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantıya sahip olmak gibi değerleri kapsayan değerdir.

Tablo 2'nin devamı

<i>Hazcılık</i>	Biyolojik gereksinimle ilişkilidir. Temel motivasyonu, bireysel zevke ve hazza yönelimdir. Zevk, hayatın tadını çıkarmak gibi değerleri kapsamaktadır.
<i>Başarı</i>	Hem biyolojik gereksinim hem de grup gereksinimi ile ilişkilidir. Temel motivasyonu, toplumsal standartlar temelinde kişisel başarıdır. Başarılı, hırslı, yetkin, etkili ve zeki olmak gibi değerleri kapsayan değerdir.
<i>Güç</i>	Sosyal gereksinimle ilişkilidir. Temel motivasyonu sosyal statü, prestij, toplumsal konum, bireyler ve kaynaklar üzerinde denetleme yapabilme gücüne sahip olmaktır. Otorite, sosyal güç, zenginlik toplumdaki imajını koruyabilmek, toplum tarafından benimsenmek gibi değerleri kapsayan değerdir.
<i>Güvenlik</i>	Hem biyolojik gereksinim hem de grup gereksinimi ile ilişkilidir. Temel motivasyonu, toplumun var olan ilişkilerinin ve kişinin kendi huzuru ve sürekliliğidir. Ulusal güvenlik, toplum düzeninin sürekliliğini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak gibi değerleri kapsayan değerdir.
<i>Uyma</i>	Sosyal gereksinimle ilişkilidir. Temel motivasyonu, başkalarına zararlı olabilecek ya da toplumsal beklentilere zıt düşebilecek dürtüler ve eylemleri sınırlamaktır. Nazik olmak, itaat etmek, ebeveynlere ve yaşlılara kıymet vermek, otokontrol sağlayabilmek gibi değerleri kapsayan değerdir.
<i>Geleneksellik</i>	Hem sosyal gereksinim hem de grup gereksinimi ile ilişkilidir. Temel motivasyonu, kültürel veya dini töre ve düşüncelere saygılı ve bağlı olmaktır. Alçakgönüllülük, dindar olmak, hayatın verdiğini kabul etmek, geleneklere saygı duymak, ılımlı bir hayat (dünyevi işlerden kendini çekmek), mahremiyet gibi değerleri kapsayan değerdir.
<i>İyilikseverlik</i>	Hem sosyal gereksinim hem de grup gereksinimi ile ilişkilidir. Temel motivasyonu yakınında bulunan, değer verdiği kişilerin iyiliğini gözetmek ve geliştirmektir. Yüce sevgi, gerçek arkadaşlık, yardımseverlik, dürüstlük, bağışlayıcılık, sadakat, sorumluluk sahibi olmak, manevi yönden anlamlı bir hayat gibi değerleri kapsayan değerdir.

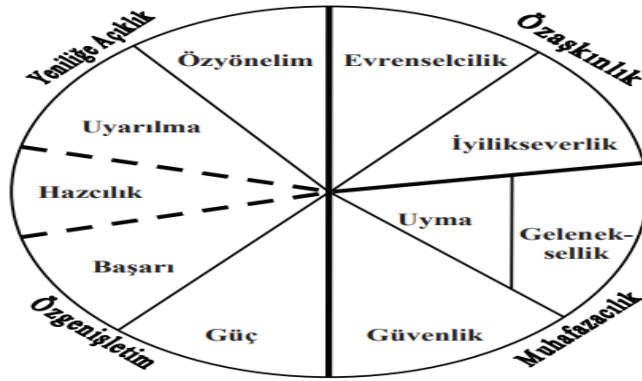
Tablo 2'nin devamı

<i>Evrensellik</i>	Hem biyolojik gereksinim hem de grup gereksinimi ile ilişkilidir. Temel motivasyonu, anlayış ve hoşgörü sahibi olmak ve doğa ile birlikte bütün insanlığın iyiliğini istemektir. Açık fikirli ve erdem sahibi olmak, toplumda eşitlik ve adalet dünyada barışı istemek, çevreyi korumak, iyi doğayla iç içe ve bütün olmak, iç uyumu yakalamış olmak gibi değerleri kapsayan değerdir.
--------------------	--

Kaynak: Schwartz, S.H. (2006). Basic human value: An overview. (Les valeurs de base de la personne, theorie, mesures et applications. *Revue francaise de Sociologie*, 4(2), 249-288.

Şekil 1

Schwartz Çembersel Değer Modeli

Kaynak: Demirutku, K., ve Sümer, N. (2010). Temel değerlerin ölçümü: Portre değerler anketinin Türkçe uyarlaması. *Türk psikoloji yazıları*, 13(25), 17-25.

Schwartz'a göre değerler bireyde eş zamanlı olarak var olurlar ve dinamik bir yapıya sahiptirler. Benzer motivasyon alanlarından dolayı bazı değerler diğer değerlerle uyumlu olurken, eş zamanlı varoluşları gereği psikolojik veya sosyal yönden çatışabilen değer grupları da mevcuttur. Bu dinamik ilişkiler, uyumlu değerleri ve zıt kutupların çatışan değerlerini gösterdiği dairesel bir grafik kullanılarak gösterilir (Şekil 1). Bu çembersel değer modeli; çeşitli tutum, tercih veya davranışlar ile değer hiyerarşileri arasındaki ilişkileri bir bütün olarak incelemeye imkân tanımaktadır.

Şekil 2

Schwartz Uyumlu ve Uyumsuz Değer Grupları

Kaynak: Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online readings in Psychology and Culture*, 2(1), 2307-0919. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>

Schwartz'a göre değerler birbirleriyle uyumlu ve uyumsuz olabilmektedir (Şekil 2) (Schwartz, 1992, 2012). *Uyumlu* değer gruplarında: *Güç ve Başarı*, saygı ve sosyal üstünlük sağlamaktır. *Başarı ve Hazcılık*, kişinin kendisine olan değişmeyen ilgisidir. *İyilikseverlik ve Uyum*, alçak gönüllü olmak ve şahsi istekleri sınırlamaktır. *Uyum ve Güvenlik*, her ilişkide düzen ve uyumu korumaktır. *Güvenlik ve Güç*, ilişkileri kontrol ederek belirsizlikle beraber gelen tehditleri önlemek veya üstesinden gelmektir. *Hazcılık ve Uyarım*, duygusal olarak uyarılma isteği iken; *Uyarım ve Öz Yönelim*, sürekli gerçekleşen değişime açık olmak ve üstün kalabilmek için içsel motivasyonu diri tutmaktır. *Öz Yönelim ve Evrenselcilik*, kendi yargısına ve yaşamın çeşitliliğinin getirdiği rahatlığa güvenmektir. *Evrenselcilik ve İyilikseverlik* ise başkalarının gelişimi ve bencil çıkarların üstesinden gelmektir ve her ikisi de çoğu maneviyat değerini paylaşır. Uyumsuz/çatışan değer gruplarına bakacak olursak; ilk aşama olarak mevcut değişime karşı kapalılık olarak belirlenmiştir. Şahsi bağımsız

düşünce ve fiillerini vurgulayan ve değişimi destekleyen değerlere (özyönelim ve uyarım) karşı sadakat, kendini kısıtlama, konvensiyonel uygulamaların ve kararlılığın korunmasını benimseyen değerler (güvenlik, uyum ve geleneksellik) bu boyutta mevcuttur. İkinci aşama kendini geliştirmeye karşı kendi sınırlarını aşma olarak tanımlanmıştır. Bu boyutta başkalarının refahı için endişelenen ve eşit olmayı önemseyen değerlere (evrenselcilik ve iyilikseverlik) karşı birinin başarısını ve başkalarının üzerinde egemenliği önemseyen değerler (güç ve başarı) yer almaktadır. Hazcılık bir yandan değişime açıklığı bir diğer yandan da kendini geliştirme unsurlarını içermektedir (Menemencioğlu, 2018).

Değer sınıflandırmalarında, bireysel boyutta değer sınıflandırmaları (Elizur, 1991; England, 1967; Kalleberg, 1977; Manhardt, 1972; Meglino ve Ravlin, 1998; Schwartz, 1992; Super, 2011) ve topluma özgü (kültürel) boyutta olan değer sınıflandırmaları (Hofstede, 1980; Trompenaars, 1996) karşımıza çıkmaktadır. Eğitim alanında değerlerin ulusal değerler ve evrensel değerler olarak sınıflandırıldığı çalışmalar da mevcuttur (Birkök, 2019; Demircioğlu ve Tokdemir, 2008; Maslovaty, 2003; Yaşar vd., 2015).

Ülkemizde de değerler farklı çalışmalarda; içkin, aşkın ve normatif değerler (Ülken, 1965), Spranger'ın 6 değer kategorisine ilaveten ahlaki değerler (Güngör, 2010), geleneksel, demokratik, bilimsel, temel değerler ve çalışma-iş değerleri (Akbaş, 2004), ahlaki, etik, estetik, toplumsal ve evrensel değerler (Keskin, 2016), muhafazakâr-geleneksel, ulusal-milli, özedönük-kişisel, sosyal-toplumsal ve bilimsel-yenilikçi değerler (Acat ve Aslan, 2012) şeklinde sınıflandırılmıştır. Alanyazın incelendiğinde, yukarıda bahsedilen değer sınıflandırmalarından tüm dünyada bilinen ve en çok kullanılanlar; Nelson, Spranger, Rokeach ve Schwartz'a ait olan sınıflandırmalardır (Tsirogianni ve Gaskell, 2011; Yazıcı, 2006; Yiğittir, 2012).

2.2. Enneagram

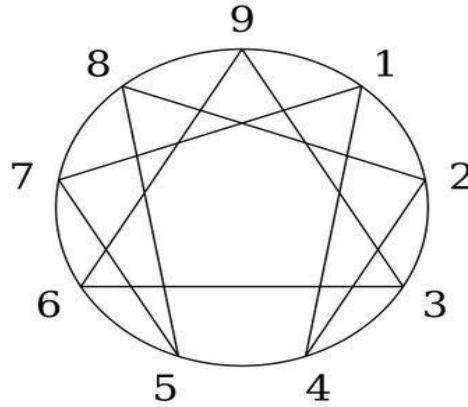
2.2.1. Enneagram tanımı ve tarihçesi

Enneagram kelimesi etimolojik olarak incelendiğinde, Yunanca 'dokuz' anlamına gelen 'enne' ve kişilik anlamındaki 'agram' kelimelerinin birleşiminden oluşmuş ve 'dokuz kişilik tipi' anlamında kullanılmaktadır (Matise, 2019; Riso ve

Hudson, 2003). Orta Asya Tasavvuf kültüründe ise ‘ene’ benlik demektir ve Enneagram da ‘benlik bilgisi’ (9 nokta bilgisi) olarak ifade edilir (Daniels ve Price, 2016). Enneagramı insan doğasındaki 9 temel kişilik/mizaç yapısının açıklanması olan dinamik ve bütüncül bir sistem olarak tanımlayan Riso ve Hudson (1999), bu sistemi eski bilge geleneklerin modern bir sentezi olarak görmektedir ve kişiliğimizdeki tikanıklıkları açmaya yardım eden bir haritaya benzetmektedir. Sistem bireyi beden ve ruhen bir bütün olarak görür ve insan fitratını ayrıntılarıyla inceler. Bu nedenle Batı (2019), Enneagramın aynı zamanda biyo-psikoloji dâhilinde bir yaklaşım olduğunu ifade etmiştir.

Şekil 3

Geleneksel Enneagram Sembolü

Kaynak: Riso, D. R., ve Hudson, R. (2020). *Enneagram ile Kişilik Analizi* (Çev.: G. Aksoy). Butik Yayınları.

Enneagram tipolojisinde bulunan 9 mizaç tipi, bir daire ve bu daire içerisindeki 9 köşeli yıldız şeklinde bir sembolleştirmeye ifade edilir (Şekil 3). Her bir köşeden diğer köşelere uzanan eşit uzaklıkta oklar ve çizgiler mevcuttur. Ayrı 9 nokta, 9 farklı kişilik tipini ifade ederken, oklar ve çizgiler bütün kişilik tiplerinin birbirleriyle karşılıklı etkileşim halinde olduğunu göstermektedir. Çünkü her insanın diğer insanlara benzeyen ortak tutum ve davranışları var olduğu gibi biricik ve farklı özellikleri de mevcuttur. Bu minvalden bakıldığında, Enneagramdaki nokta ve çizgiler sadece bir sembolden öte insandaki fitrat/mizaç gerçekliğinin bir yansımasıdır. Palmer’a (2014) göre bu sembol, dokuz köşesi olan bir yıldız şemasıdır

ve olayların başlangıç itibariyle göstermiş olduğu bütün gelişim sürecini değerlendirmek amacıyla kullanılır.

Alanyazın incelendiğinde, Enneagramın çıkış tarihi konusunda bir bilinmezlik ve gizem söz konusudur (Bozik, 2021; Riso, 2003; Zinkle, 1975 akt. Kabak, 2011). İnsanlık var olduğu sürece bireyin kendini ve etrafındakileri tanıyıp anlamaya olan ihtiyacı da devam ettiği için Enneagramın tarihinin insanlık tarihi kadar eskilere uzandığı söylenebilir. Kaynaklar, en eski tarih olarak 4500 yıl öncesini, Gılgamış destanını göstermektedir (Bennett, 1974; Subaş, 2017). Mezopotamya’da bazı bilginlerin insan özünü anlamak amacıyla yola çıkarak Saurmoni kardeşliği adında gizli bir tarikat oluşturduğu, Enneagramın bu yolda keşfedilen bilgilerle ortaya çıktığı ve nesilden nesile aktarılması sonucunda Orta Asya’da Buhara ve Semerkant’a kadar ulaştığı ifade edilmektedir (Palmer, 2014). Daha sonra 15. yüzyılda Müslüman matematikçilerin, sayı sistemindeki gelişmelerle sahip oldukları üst düzey bilgileri kullanarak Enneagramın 9 kişilik tipini düzenli bir model haline getirdikleri belirtilmektedir (Bennett, 1974 akt. Karabulut, 2007; Koyuncu, 2021; Wagner ve Walker, 1983).

Arap Sufileri ya da Afgan mistikleri (Wagner ve Walker, 1983) tarafından oluşturulduğu ifade edilse de çoğu araştırmacının ortak görüşüne göre Enneagram, 1930’lu yıllara kadar pek çok filozof ve farklı dinlere mensup Sufiler arasında kendini bilme yolunda süregelen sözlü bir gelenektir (Matise, 2007; Riso ve Hudson, 1999). 20.yüzyıl başlarında Rus felsefeci George Ivanovich Gurdjieff (1877-1949), Kars’tan başlayıp Buhara, Taşkent ve neredeyse bütün Orta Asya’da yaptığı araştırmalar sonucunda edindiği bilgilerle İstanbul’da Ruhun Harmonik Gelişimi (The Harmonic Development of Spirit) adında bir enstitü kurmuştur. Daha sonra Osmanlı döneminde yaşanan karışıklıklar sebebiyle kısa zaman sonra Fransa’ya yerleşmek zorunda kalmış ve böylece Batı dünyasına Enneagramı tanıtip yayılmasını sağlamıştır (Demir, 2020; Gökkaya, 2020; Riso ve Hudson, 2003).

Enneagramla ilgili derinlemesine ve sistemli bir çalışma yapan Riso ve Hudson (2020), bu sistemin bilimsel temellerini atan ve sistemi bir araya getiren ilk kişinin Şilili Oscar Ichazo olduğunu belirtmektedir. Enneagram üçlülerinden ve 9 kişilik tipinden bahsederek, kişilik tipolojisi olarak Enneagramı ilk kez Ichazo kullanmıştır. Ichazo, Enneagramı Afganistan’da Sufilerden öğrenmiş, 1960’lı

yıllarda Şili'nin Arica şehrinde eğitimler vermiş, daha sonra 1971 yılında Amerika'da Arica Enstitüsü'nü kurmuştur (Randall, 1979 akt. Karabulut, 2007; Subaş 2017). Ichazo'nun eğitimlerine katılan psikiyatr Claudio Naranjo, Enneagramı modern psikoloji ile bağdaştırmış, Ichazo'dan daha derinlere inen psikiyatrik çalışmalar yaparak Enneagramın günümüzdeki haline dönüşmesinde önemli bir rol oynamıştır (Erdoğan, 2019; Naranjo, 2004; Sutton, 2012). Daha sonra Zuercher, Wright, Wagner (Stevens, 2011); Richard Rohr, Elizabeth Wagele (Demir, 2020); David N. Daniels ve Virginia A. Price gibi araştırmacılar da Enneagramla ilgili çalışmalar yürütmüşlerdir. Ancak son dönemde Enneagramın nihai şeklini bulmasına katkı sağlayan önde gelen isimler Don Riso, Russ Hudson ve Helen Palmer olarak karşımıza çıkmaktadır (Bland, 2010).

2.2.2. Enneagram temel kavramlar

2.2.2.1. Merkezler/Üçlüler

İmam Gazali'ye göre, insanda üç ana potansiyel güç vardır. Bunlar kuvve-i akliye, kuvve-i şehviye ve kuvve-i gadabiyedir. Kuvve-i akliye zihni, diğer ikisi ise duyguları temsil eder (Erdem, 2003). Freud'un psikanaliz kuramında ise insanın 3 karar merkezi olduğu ifade edilir ve bunlar id, ego ve süper ego olarak geçmektedir (Özgülük ve Öztemür, 2017). Kişinin bu üç potansiyelden hangisine sahip olduğu fikri Enneagramın çıkış noktasıdır. Enneagram öğretisine göre de insan zihni potansiyel olarak üç karar merkezinden oluşmaktadır (Riso ve Hudson, 2020). Öğretiye göre kişiliğin üç temel merkezi, bütün insanlarda ortak olarak bulunan ve doğuştan var olan fiziksel (İçgüdü Merkezi), duygusal (Duygu Merkezi) ve zihinsel (Zihin Merkezi) kapasitelerdir (Şekil 4). Merkezlerin fonksiyonlarını ve insan bedeninde tekabül ettiği yerleri sıralayacak olursak; Duygu merkezinin fonksiyonu hissetmektir ve göğüs bölgesindedir, Zihin merkezinin fonksiyonu düşünmektir ve kafa bölgesindedir, İçgüdü merkezinin fonksiyonu ise varlığını korumaktır ve karın bölgesindedir (Batı, 2019; Özdemir ve Acarkan, 2014; Subaş, 2017). Kişiliğin dengede kalabilmesi için insanın bu 3 merkezi dengeli bir şekilde kullanması gereklidir. Bu 3 merkez ayrı olarak görülse de birbirinden bağımsız düşünülmemelidir. Benlik bir bütündür, dolayısıyla bir merkezin uyarılması ile diğer

Tablo 3

Enneagram kişilik tiplerinin içsel arzuları, arzularını karşılama tarzları, temel motivasyonları ve sorunlara karşı sahip oldukları tutumları

Tip	Merkezler	İçsel arzuları	Temel motivasyonları	İçsel arzuları karşılama tarzı	Sorunlara karşı tutumları
2	Duygusal	İlgi arzulayan	Güç peşinde	Elde etmeye çabalayan	Pozitif tutumlu
3			Onay peşinde	Dışa dönük	Objektif tutumlu
4			İlham peşinde	İçe dönük	Reaktif tutumlu
5	Zihinsel	Güven arzulayan	Güç peşinde	İçe dönük	Objektif tutumlu
6			Onay peşinde	Elde etmeye çabalayan	Reaktif tutumlu
7			İlham peşinde	Dışa dönük	Pozitif tutumlu
8	Fiziksel/	Bağımsızlık arzulayan	Güç peşinde	Dışa dönük	Reaktif tutumlu
9			Onay peşinde	İçe dönük	Pozitif tutumlu
1			İlham peşinde	Elde etmeye çabalayan	Objektif tutumlu

Kaynak: Batı, U. (2019). Enneagram ile Kişilik Analizi. Alfa yayınları.

2.2.2.1.1. Duygu Merkezi: Tip 2-Yardımcı, Tip 3-Başaran, Tip 4-Özgün

Hisseden grup olarak da adlandırılır. Baskın olan potansiyeli kalp ve değer görmek ile ilgilidir. Temel fonksiyonu istemektir/arzulamaktır ve temel arzuları ilgidir. Duygusal potansiyele sahip bireyler arzularına bağlı olarak objeleri sevgi ve nefret ikileminde tasvir edip sevilene yaklaşmak, nefret edilen nesneden ise uzaklaşma eğilimindedirler. Duygu merkezinin özelliklerini tip 2'ler aşırı derecede, tip 4'ler orta derecede yaşarken, tip 3'ler bu merkezin baş tipidir ve duygu merkezine en uzak olan kişilik tipidir. Tip 2'ler hislerini yoğun bir şekilde coşkuyla açıkça dile getirirler, tip 4'ler hislerinin farkındadır ancak bunu bastırıp, dolaylı olarak veya sanat aracılığıyla ifade etmeye çalışırlar, tip 3'ler ise içgüdüsel olarak hisleriyle hareket etseler de bunu performansları ile sergilemeyi tercih ederler. Duygu merkezi geçmiş zamana odaklıdır; insan ilişkilerine ve insanların gözündeki imaja yoğunlaşır.

Ortak sorunları kimlikleri ve düşmanlıklarıdır ancak bu sorunları farklı şekillerde dile getirirler (Batı, 2019; Palmer, 2014; Riso ve Hudson, 1999, 2020; Subaş, 2017, 2021).

2.2.2.1.2. Zihin Merkezi: Tip 5-Gözlemci, Tip 6-Sorgulayan, Tip 7-Maceracı

Düşünen grup olarak da adlandırılır. Baskın olan potansiyeli iç kılavuz ve destektir; her şeyin bir anlamı olduğunu, bu anlamı sürdürmeyi ve yaşamın anlamını keşfetmek arzusundadırlar. Temel fonksiyonu bilmektir. Zihinsel potansiyele sahip kişiler, düşünce ve fikirlere bağlı olarak objeleri iyi ve kötü ikilisi olarak değerlendirip iyi olana sahip olmak kötü olandan vazgeçmek isterler. Zihin merkezinin özelliklerini tip 5'ler aşırı derecede, tip 7'ler orta derecede yaşarken, tip 6'lar bu merkezin baş tipidir ve zihin merkezine en uzak olan kişilik tipidir. Bu üçlüde Tip 5'ler en yoğun şekilde düşünür ve fikirleri için bağımsızca hareket ederler, tip 7'ler daha az düşünüp daha hızlı harekete geçerler, Tip 6'lar ise kendi derin düşünceleri ile harekete geçemeyip çevreden destek beklerler. Zihin merkezi gelecek zamana odaklıdır; geleceği güvenli kılacak strateji ve kaynaklara yoğunlaşır. Ortak sorunları güvensizlik ve endişedir ancak bu sorunları farklı şekillerde dile getirirler (Batı, 2019; Palmer, 2014; Riso ve Hudson, 1999, 2020; Subaş, 2017, 2021).

2.2.2.1.3. İçgüdü Merkezi: Tip 8-Reis, Tip 9-Uzlaşmacı, Tip 1Mükemmeliyetçi

Fiziksel/içgüdüsel grup olarak da adlandırılır. Baskın olan potansiyeli temastır ve varoluş onun için önemlidir, mevcudiyetinin güvende olduğunu hissedip yaşamın varoluşunu keşfetmeyi arzular. Temel fonksiyonu eylem olan yapmaktır. Eylemsel potansiyele sahip kişiler, duyulara bağlı olarak objeleri haz ve acı ikilisi olarak görmektedir. Haz veren şeylere yakın olmak ve acı veren şeylerden uzak olmak isterler. İçgüdü merkezinin özelliklerini tip 8'ler aşırı derecede, tip 1'ler orta derecede yaşarken, tip 9'lar bu merkezin baş tipidir ve içgüdü merkezine en uzak olan kişilik tipidir. Tip 8'ler eylemsel potansiyellerini açıkça iddialı bir şekilde ortaya koyup en gözde ve güçlü olduklarını sergilerken, Tip 1'ler içgüdülerini bastırmaya çalışıp eyleme geçmekte geç kalırlar. Tip 9'lar ise, içgüdüleriyle en az temas kuran tiplerdir ve kendilerine bir yaşam biçmek yerine başka yaşamların bir parçası olmak istedikleri için hem başkalarıyla bütünleşir hem de özündeki özerk kalma isteğinden dolayı mücadele halindedirler. İçgüdü merkezi şimdiki zamana

odaklıdır; kontrole ve sistematik aksiyona yoğunlaşır. Ortak sorunları saldırganlık ve bastırma mekanizmasıdır ancak bu sorunları farklı şekillerde dile getirirler (Batı, 2019; Palmer, 2014; Riso ve Hudson, 1999, 2020; Subaş, 2017, 2021).

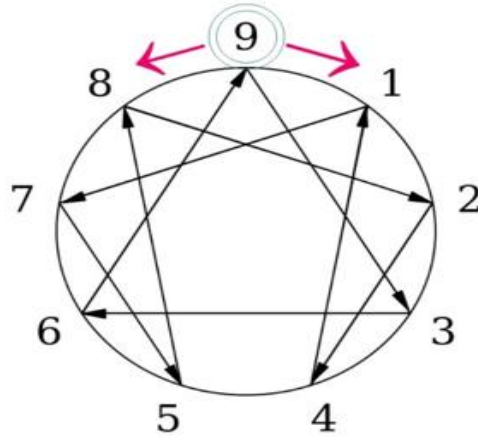
2.2.2.2. Gelişme seviyeleri

Enneagram metodolojisi, 9 ayrı mizaç tipinin kendi içerisinde 9 farklı seviyesi bulunan dinamik ve hareketli bir sistemdir. Bu seviyeler, 1 seviyesinden 9 seviyesine kadar derecelendirilmiş bir çizelge ve bu çizelgenin Sağlıklı (1-2-3), Avera- ortalama/normal (4-5-6) ve Sağlıksız (7-8-9) olarak üç gruba ayrılmasından oluşur. Riso ve Hudson (1999)’a göre gelişme seviyeleri, tüm kişilik tiplerinin iç yapısının -savunmalar, özellikler, kişiler arası tutumlar ve daha birçok özelliğin meydana getirdiği kavramsal temelin bir simgesidir. Bütün mizaç tiplerinin ruhsal dengesinde yaşantıları sonucu iniş-çıkışlar meydana gelir. Buna bağlı olarak, kişilik tiplerinde gözlenen tutum ve davranışlar her seviyede farklı bir hal alır. Kişinin çeşitli seviyelerde yaşantılar sonucu geliştirdiği olumlu-olumsuz duygu-durumu, savunma mekanizmaları, ruhsal yapısı vb. özellikler yığınının tümü bir arada değerlendirilerek tiplerin genel özelliklerini ortaya çıkarır. Bu yüzden tiplerin özellikleri ile ilgili değerlendirmeler, gelişim seviyeleri göz önüne alınarak yapılmalıdır. Tipler, gelişme yönünde ilerledikçe psikolojik olarak iyileşmekte ve bireysel olarak olgunlaşma gösterirken, çökme yönüne doğru hareket edince psikolojik olarak zayıflamaktadır ve kişisel olarak da hırçınlaşmaktadırlar (Riso ve Hudson, 2020). Örneğin temel özelliği yardımseverlik olan tip 2’ler, sağlıklı seviye 1’de Çıkar gözetmeyen fedakâr bir tavır sergilerken; sağlıksız seviye 9’da çevreyi çıkarı için yönlendiren, psikosomatik acılarla kendini kurban ve haklı göstermeye çalışan bir hale dönüşebilirler.

2.2.2.3. Kanat sistemi

Enneagram kişilik tipolojisine göre, her bireyin temel olarak gösterdiği birincil bir mizaç tipi vardır ve yaşamı boyunca bu tipin temel özelliklerini kişiliğinde taşır. Bu temel mizaç değişmez ancak gelişebilir özelliktedir. Gelişimin yanı sıra, her mizaç tipi Enneagram sembolünde kendisine komşu olan bir veya bazı kaynaklara göre iki mizaç tipinin birden etkisinde kalabilir. Bu etkiye ‘kanat etkisi’ denir (Şekil 5).

Enneagramda Kanat Sistemi

Kaynak: Riso, D. R., ve Hudson, R. (2020). *Enneagram ile Kişilik Analizi* (Çev.: G. Aksoy). Butik Yayınları.

Örneğin, temel mizaç tipi 2 olan birisinin solundaki 9 numaralı mizaç ya da sağındaki 3 numaralı mizaç veya her ikisi birden onun kanat mizacı (etkisinde kaldığı mizaç) olarak ifade edilir. Eğer tip 2'nin kanat mizaç tipi 9 ise, bu durum '2 kanat 9' şeklinde ifade edilir. Kanatlardan gelen ikincil etki ana mizacı tamamlayıcı veya ona karşıt tepki şeklinde olabileceği gibi etkinin düzeyi de kişiden kişiye değişkenlik gösterebilir. Kanat etkisi, kişinin sadece salt ve değişmez bir mizaca sahip olmadığını, diğer tiplerden etkilenebilir olduğunu ortaya koyduğu için Enneagram sisteminin dinamikliğinin de bir göstergesidir (Riso ve Hudson, 2020).

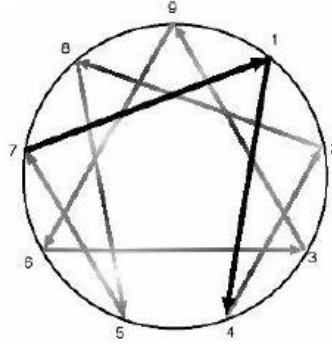
2.2.2.4. Stres ve güvenlik noktaları

Stres ve güvenlik noktaları, Enneagram sembolünde bulunan oklarla ifade edilir (Şekil 6). Temel mizaç tipinden uzaklaşan ok yönü stres noktasını, temel mizaç tipine doğru hareket eden okun geldiği nokta ise güvenlik noktasını oluşturur. Kişinin normal şartlarının dışında kendini aşırı güvende ya da stres altında hissetmesi sonucu ana mizaç tipinden farklı bir tipe özgü tutum ve davranışları sergileme eğilimini ifade eder. Kendimizi aşırı rahat ve güvende hissettiğimiz durumlarda başka bir mizaç tipine ait olumlu (sağlıklı seviye) tutum ve davranışlar gösterirken, çok baskı altında hissettiğimiz durumlar karşısında da farklı bir mizaç tipinin olumsuz (sağlıksız) özelliklerini sergileyebiliriz. Bu uç durumlar ortadan kalktığında,

tekrar temel mizaç özelliklerimize dönerek normal şartlar altındaki yaşantımıza devam ederiz (Batı, 2019; Riso ve Hudson, 2020).

Şekil 6

Enneagramda Stres ve Güvenlik Noktaları

Kaynak: Riso, D. R., ve Hudson, R. (2020). *Enneagram ile Kişilik Analizi* (Çev.: G. Aksoy). Butik Yayınları.

Tiplerin stres ortamında ana mizaç tipinden uzaklaşarak gösterdiği yönelime ‘ayrılma yönü’, güven ortamında ana mizaç tipine doğru gösterdiği yönelime ise ‘entegrasyon yönü’ denmektedir. Tipler arasındaki ayrılma ve entegrasyon yön dizilimi aşağıdaki gibidir:

Ayrılma yönü: 1 – 4 – 2 – 8 – 5 – 7 ve 9 – 6 – 3 – 9

Entegrasyon yönü: 1 – 7 – 5 – 8 – 2 – 4 – 1 ve 9 – 3 – 6 – 9

Bir örnekle açıklayacak olursak, kendini çok rahat hisseden tip 1 mizaçlı birisi, kişilik tip 7’nin sağlıklı seviyedeki olumlu hal ve tavırlarını gösterme yönelimindeyken, aynı durumdaki tip 7 mizaçlı kişinin yönelimi de tip 5’in sağlıklı seviyedeki olumlu tavır ve davranışlarına doğrudur (Acarkan, 2019; Küçük, 2021). Bütün bu yönelimler ve ilişkili kişilik tipleri, Enneagram sisteminin her kişiliğin biricik olduğu bakış açısını ve ne kadar zengin ve dinamik bir yapısı olduğunu bize yinelemektedir.

2.2.3. Enneagram kişilik tipleri

Kişilik tipleri farklı araştırmacılar tarafından farklı adlandırılrsa da temelde birbirine benzer kişilik özelliklerini ifade etmektedir. Farklı adlandırmaların bazılarına örnekler şöyledir:

Palmer' a (1995) göre; Tip 1- Mükemmeliyetçi, Tip 2- Sitemkâr Verici, Tip 3- Başaran, Tip 4- Traji-Romantik, Tip 5-Gözlemci, Tip 6- Sadık, Tip 7- Ehl-i Keyf, Tip 8- Reis, Tip 9- Uzlaşmacı,

Riso ve Hudson'a (2020) göre, Tip 1- Reformcu, Tip 2- Yardımcı, Tip 3- Başaran, Tip 4- Bireyci, Tip 5-Araştırmacı, Tip 6- Sadık, Tip 7- Hevesli, Tip 8- Meydan okuyan, Tip 9- Barışçı,

Yılmaz ve Ünal'a (2015) göre, Tip 1- Kusursuzluğu Arayan, Tip 2- Duyguları Hissetmeyi Arayan, Tip 3- Hayran olunacak Kendilik İmajı Arayan, Tip 4- Duyguların Anlamını Arayan, Tip 5-Bilginin Anlamına Ulaşmayı Arayan, Tip 6- Entelektüel Dinginlik Arayan, Tip 7- Keşfetmenin Hazzını Arayan, Tip 8- Mutlak Güç Arayan, Tip 9- Duyumsal-Hareketsel (Fiziksel) Konfor Arayan,

Özdemir ve Acarkan'ın (2014) yaklaşımına göre ise, algısal sınırlandırmalardan kaçınılması için 'Mizaç 1, Mizaç 2' gibi sadece mizaç numaraları üzerinden isimlendirme yapılmıştır (akt. Aca, 2020). Riso ve Hudson (2020), üçlülere bir arada incelemek amacıyla kişilik tiplerini tanıtmaya Hissetme üçlüsünün ilk tarzı olan tip-2 ile başlamıştır. Bu araştırmada da kişilik tipleri aynı sırayla incelenecektir.

2.2.3.1. Tip 2- Yardımcı

Duygu merkezinde yer alan 2 numaralı kişilik tiplerinin en belirgin özelliği coşkun ve arkadaşça olmalarıdır. İkilerin güçlü yönleri; empatik, dost canlısı, ilgili, destekleyici, anlayışlı, şefkatli, cömert olmalarıdır. Zayıf yönleri ise; gereğinden fazla fedakâr, alıngan, sahiplenici, odaklanamayan, kontrol edici, duygularını fazla dışa vuran, yönlendiren, talepkâr, dolaylı olmalarıdır. Kendilerini yakın hissettikleri, gerçekten istendiğini hissettikleri ve bütün gerçekliğiyle kabul gördükleri bir ilişki arayışında olan ikiler insanları kendine bağlayana kadar mücadele ederler. İkincil motivasyonları yardımsever olmak, sevgi vermek ve almaktır. İnsanların duygusal ihtiyaçlarını sezmek ve onları memnun edecek şeyleri yapmak için çabalar; onların kendilerini iyi hissetmelerini sağlayarak insanlardan her zaman kabul ve onay görmek isterler. İnsanları hayal kırıklığına uğratmaktan ve reddedilmekten kaçınırlar. Takdir ve ilgi görmedikleri zaman ve kişisel istek ve ihtiyaçları karşılanmadığı zaman öfkelenirler. Geleneksel savunma mekanizmaları özdeşleşme, tepki oluşturma

ve reddetmedir (Batı, 2019; Daniels ve Price, 2016; Palmer, 2014; Riso ve Hudson, 2020; Selçuk ve Yılmaz, 2018; Subaş, 2017, 2021).

Tablo 4

Enneagram kişilik tip 2 temel özellikleri

Kişilik tip 2 künye	
Temel Arzusu:	Olduğu gibi sevildiğini hissetmek
Temel Korkusu:	Birey olarak sevilmemek ve istenmemek
İlişkili kişilik tipleri:	Kanat tipleri: 1-3 Rahat tipi ve Entegrasyon yönü:4 Stres tipi ve Ayrılma yönü:8
Gelişim seviyeleri:	<i>Sağlıklı seviye</i> 1: Çıkar gözetmeyen fedakâr kişi- Koşulsuz sevgi 2: Önem veren insancıl kişi – Eşduyum (empati) 3: Bakan/besleyen – Yardımcı cömertlik <i>Averaj seviye</i> 4: Taşkın arkadaş – İnsanları memnun etme 5: Tahakküm edici içli dışlı arkadaş – İzinsiz karışma 6: Kendini beğenmiş ‘evliya’ – Kendini feda etme <i>Sağlıksız seviye</i> 7: Nefsini aldatan /çıkarı için – Kurnazlıkla yönlendirme/kurnazlıkla yönlendiren kişi 8: Zorlayıcı/ hükmedici- Zorlama 9: Psikomatik kurban- Kendini kurban hissetme

2.2.3.2. Tip 3- Başaran

Duygu merkezinde yer alan 3 numaralı kişilik tiplerinin en belirgin özelliği işe ve başarıya yönelmeleridir. Üçlerin güçlü yönleri; enerjik, sorumluluk sahibi, lider vasıflı, yetkin ve etkin, verimli, içten güdülenebilen, çalışkan, sonuç odaklı, pratik, güdüleyici, kendine hâkim ve dengeli olmalarıdır. Zayıf yönleri ise; kendini çok önemseyen, yüzeysel, kinci, çok rekabetçi, savunmacı, hileci ve göz boyayan, işkolik ve ben merkezci olmalarıdır. Kabul edilmek ve onaylanmak arayışında olan üçler, işlerini bitirip en ön planda olana kadar mücadele ederler. İkincil

motivasyonları kendilerini yeterli hissetmek, fark edilir olmak, başkalarını etkileyerek hayranlık uyandırmak ve oluşturduğu imajın gerçekliğine kendilerini ve başkalarını ikna etmektir. Dikkatini görev, hedef ve gelecekteki başarılarına yoğunlaştırıp hedeflerini çabuk ve etkin tamamlamak için uğraşırlar. Rekabetçi ruhuyla başarılı olmak için gereken şartları benimser ve kariyerinde yükselerek başarılarıyla fark edilmek isterler. Başta duyguları olmak üzere hedeflerine giden yolda onları engelleyebilecek olumsuz her şeyden ve itibar kaybından kaçınırlar. Hedeflerinin engellenmesi, kararsızlık ve verimsizlik durumlarında öfkelenirler. Geleneksel savunma mekanizmaları bastırma, dışa yansıtma ve kaydırmadır (Batı, 2019; Daniels ve Price, 2016; Palmer, 2014; Riso ve Hudson, 2020; Selçuk ve Yılmaz, 2018; Subaş, 2017, 2021).

Tablo 5

Enneagram kişilik tip 3 temel özellikleri

Kişilik tip 3 künye	
Temel Arzusu:	Kendini değerli hissetmek
Temel Korkusu:	Değersiz olmak
İlişkili kişilik tipleri:	Kanat tipleri: 2-4 Rahat tipi ve Entegrasyon yönü: 6 Stres tipi ve Ayrılma yönü: 9
Gelişim seviyeleri:	<i>Sağlıklı seviye</i> 1: Sahici davranan(otantik) kişi – İçten güdülenme 2: Kendinden emin kişi – Uyabilme (adaptasyon yeteneği) 3: Mükemmellik örneği- Hırs <i>Averaj seviye</i> 4: Yarışmacı itibar meraklısı – Başarım (performans) 5: İmaj meraklısı yarırcı (pragmatist) – İmaj merakı 6: Kendini öne süren narsist- Rekabet <i>Sağlıksız seviye</i> 7: Dürüst olmayan fırsatçı- Aldatma 8: Kötü niyetli hilekâr- Fırsatçılık 9: Psikopat – İntikam

2.2.3.3. Tip 4 – Özgün

Duygu merkezinde yer alan 4 numaralı kişilik tiplerinin en belirgin özelliği hislerini başka uğraşlarla ifade etmeleridir. Dörtlerin güçlü kısımları; yaratıcı, özgün, estetik ve güzelliği onaylayıp beğenen; derinlik ve anlam arayan, stil sahibi, modaya uygun, kibar ve sanatçı ruhlu olmalarıdır. Zayıf kısımları ise; karamsar, melankolik, ruh hali değişken, çabuk öfkelenen, çekingen, kendine acıyan, aşırı hassas, kıskanç olmalarıdır. Kimliklerini bulma arayışındadırlar. Sıra dışı olan fikirlerini gerçekleştirene kadar mücadele ederler. İkincil motivasyonları özel eserler ortaya koymak, takdir edilmek ve özgün ve özel hissetmektir. Her zaman estetik olan şeylere ve insanın derin duygularını harekete geçiren, anlam ifade eden şeylere yönelir. Başka insanlara benzemek istemediği için onlardan farklı, kendine özgü niteliklere sahip olan biri olmak için uğraşır. Dikkate alınmayan, önemsiz biri olmaktan hoşlanmaz; basit şeylerden ve duygusal derinlikten yoksun insan ve deneyimlerden kaçınırlar. Hayal kırıklığına uğratan, yarı yolda bırakan veya terk eden insanlar ve yapmacık tavırlar karşısında öfkelenirler. Geleneksel savunma mekanizmaları içe yansıtma, kaydırma, bölünme ve kendi aleyhine dönmedir (Batı, 2019; Daniels ve Price, 2016; Palmer, 2014; Riso ve Hudson, 2020; Selçuk ve Yılmaz, 2018; Subaş, 2017, 2021).

Tablo 6

Enneagram kişilik tip 4 temel özellikleri

Kişilik tip 4 künye	
Temel Arzusu:	Kendini bulmak
Temel Korkusu:	Kişisel önemden yoksun ve kimliksiz olmak
İlişkili kişilik tipleri:	Kanat tipleri: 3-5 Rahat tipi ve Entegrasyon yönü: 1 Stres tipi ve Ayrılma yönü: 2
Gelişim seviyeleri:	<i>Sağlıklı seviye</i> 1: İlham dolu yaratıcı – Yaşam kucaklayıcı 2: Kendinin farkında ve sezgili kişi- Duyarlı 3: İç dünyasını ifade eden kişi – Yaratıcı

Tablo 6'nın devamı

Gelişim seviyeleri:

Averaj seviye

4: Hayal gücü kuvvetli –Düş kurma

5: Nefse yoğunlaşmış romantik – Değişken mizaçlı

6: İstisna kişi- Kendi isteklerine düşkünlük

Sağlıksız seviye

7: Yabancılaşmış bunalımlı kişi- Yabancılaşma

8: Duygusal olarak azap çeken kişi – Nefret dolu

9: Kendine zarar veren kişi – Kendine zarar verme

2.2.3.4. Tip 5-Gözlemci

Zihin merkezinde yer alan 5 numaralı kişilik tiplerinin en belirgin özelliği fikir, kavram ve hayalleri için yaşamalarıdır. Beşlerin güçlü yönleri; nesnel, analitik, konsantre olabilen, yeni fikirlere açık, öğrenmeye istekli, gözlem yapan, öngörülü, meraklı, olmalarıdır. Zayıf yönleri ise; ketum, yalnızlığı seven, içe dönük, soyutlanmış, paylaşmayan, karamsar, kavgacı, duygularını gizleyen olmalarıdır. Bir konuda uzman/usta olma arayışındadır ve Gelecekte ihtiyaç duyabileceği kaynakları biriktirene kadar mücadele ederler. İkincil motivasyonları dünyanın nasıl işlediğini bilmek ve anlamaktır. Uzmanlığı sayesinde kazandığı özgüvenle iç dünyasına karşı tehditleri ortadan kaldırıp dış dünyadan kendini soyutlayabilecektir. Entelektüel faaliyet ve verilere odaklanarak olayları duygulara kapılmadan gözlemler. Duygularını bastırıp kendi içine kapanır ve özel hayatını ve sınırlarını korumaya özen gösterir. Şiddetli duygulardan ve hayatına müdahale edilmesinden kaçınır. Bilgilerinin sorgulanmasından ve aşırı duygusal uyarımdan hoşlanmaz, kendilerine zaman ayıramadıkları zaman öfkelenirler. Geleneksel savunma mekanizmaları kaydırma, dışa yansıtma ve kendini çevreden soyutlamadır (Batı, 2019; Daniels ve Price, 2016; Palmer, 2014; Riso ve Hudson, 2020; Selçuk ve Yılmaz, 2018; Subaş, 2017, 2021).

Tablo 7*Enneagram kişilik tip 5 temel özellikleri*

Kişilik tip 5 künye	
Temel Arzusu:	Yeterli ve yapabilir olmak (yapabilmek)
Temel Korkusu:	Çaresiz, yetersiz ve işe yaramaz olmak
İlişkili kişilik tipleri:	Kanat tipleri: 4-6 Rahat tipi ve Entegrasyon yönü: 8 Stres tipi ve Ayrılma yönü: 7
Gelişim seviyeleri:	<i>Sağlıklı seviye</i> 1: Öncü vizyoner- Anlama 2: Kavrayışı güçlü gözlemci- Merak 3: Odaklanmış yenilikçi- Yenilik <i>Averaj seviye</i> 4: Çalışkan uzman – Kavram oluşturma 5: Kavrama yoğunlaşmış kişi – Fikirlerle uğraşma 6: Kışkırtıcı alaycı (sinik)- Kışkırtma <i>Sağlıksız seviye</i> 7: İzole olmuş hiççi (nihilist)- Hiççilik (nihilizm) 8: Dehşet içinde yabancı- Hezeyan 9: İçeri doğru patlamış içe kapanık (şizoid)- Yok etme

2.2.3.5. Tip 6 – Sorgulayan

Zihin merkezinde yer alan 6 numaralı kişilik tiplerinin en belirgin özelliği, endişeleri iç kılavuzlarından uzaklaştırmalarıdır. Altıların güçlü yönleri; dürüst, sorgulamayı seven, sadık, tedbirli, görev bilinci gelişmiş, iş birliği yapmaya açık, planlı, olmalarıdır. Zayıf yönleri ise endişeli, şüpheli, savunmacı, kötümser, esnek olmayan, aksi, kontrol edici olmalarıdır. Güvence ve güvenlik arayışındadır ve geleceklerini güvenilir bir şekilde inşa etmek için mücadele halindedirler. İkincil motivasyonları onaylanmak, kabul edilmek, desteklenmek ve beğenilmektir. Dikkatlerini muhtemel tehlike ve tersliklere yoğunlaştırırlar. Her şeye şüphe ile yaklaşır her sözün arkasında anlam ararlar. Otoriteye ikircikli yaklaşırlar. Sevdiklerine sadık kalarak emniyet duygusu kazanmaya çalışırlar. Tehlikeli ve zarar

görebileceği durumlarda kontrol sahibi olmamaya ve çaresiz kalmaya katlanamazlar. İhanet, güven vermeyen davranışlar ve ilgisiz tavırlar karşısında öfkelenirler. Geleneksel savunma mekanizmaları özdeşleşme, kaydırma ve dışa yansıtmadır (Batı, 2019; Daniels ve Price, 2016; Palmer, 2014; Riso ve Hudson, 2020; Selçuk ve Yılmaz, 2018; Subaş, 2017, 2021).

Tablo 8

Enneagram kişilik tip 6 temel özellikleri

Kişilik tip 6 künye	
Temel Arzusu:	Destek ve kılavuza sahip olmak
Temel Korkusu:	Desteksiz ve kılavuzsuz kalmak
İlişkili kişilik tipleri:	Kanat tipleri: 5-7 Rahat tipi ve Entegrasyon yönü: 9 Stres tipi ve Ayrılma yönü: 3
Gelişim seviyeleri:	<i>Sağlıklı seviye</i> 1: Cesur kahraman– Kendine güvenme 2: Hoş tavırlı kişi – Hoş çekici tavırlar 3: Kendini adanmış çalışan- İş birliği <i>Averaj seviye</i> 4: Sorumlu sadık kişi – Öz kuşku 5: Çelişkili pesimist- Savunmacılık 6: Otoriter asi- Suçlama <i>Sağlıksız seviye</i> 7: Aşırı tepkisel bağımlı – Aşağılık duygusu 8: Kuşkucu (paranoid) isterik- Aşırı kuşku (paranoya) 9: Kendine zarar veren (mazoşist)– Özerlik (mazoşizm)

2.2.3.6. Tip 7 –Maceracı

Zihin merkezinde yer alan 7 numaralı kişilik tiplerinin en belirgin özelliği konudan konuya atlamalarıdır. Yedilerin güçlü yönleri; istekli, yenilikçi, neşeli, enerjisi yüksek, eğlenceyi seven, hareketlendiren, deneyime açık, gelişmiş hayal gücü olan, anlık, inovatif olmalarıdır. Zayıf yönleri ise; maymun iştahlı, patavatsız, dağınık, hiperaktif, çok çabuk konsantrasyon kaybı yaşayabilen, dürtülerine boyun

eğen, hesapsız risk alan olmalarıdır. Arayışları hoşnutluk ve doyumdur. Hayatın amacını ve kendilerini mutlu edecek ve onlara doyum getirecek şeyleri ararlar. Geleceklerini keyifle hale getirecek yol ve seçenekleri yaşamak için çaba gösterirler. İkincil motivasyonları özgürlük ve mutluluklarını daimî kılmaktır. Bunun için dolu dolu yaşayıp hayattan keyif almak için uğraşırlar. Her zaman iyimser bir bakış açısına ve açık uçlu seçeneklere sahip olmaya çalışırlar. Can sıkıntısına tahammül edemez; yılgınlık, zora koşma ve kısıtlamalardan kaçınırlar. Bir şeye takılıp kalmış, mutsuz, depresif ve çevresindekileri suçlayan bireylere ve kısıtlamalara karşı öfkelenirler. Geleneksel savunma mekanizmaları bastırma, dışsallaştırma ve eylemlemedir (Batı, 2019; Daniels ve Price, 2016; Palmer, 2014; Riso ve Hudson, 2020; Selçuk ve Yılmaz, 2018; Subaş, 2017, 2021).

Tablo 9

Enneagram kişilik tip 7 temel özellikleri

Kişilik tip 7 künye	
Temel Arzusu:	Doyum içinde ve hoşnut olmak, ihtiyaçlarının karşılanması
Temel Korkusu:	Acı ve yoksunluk içinde olmak
İlişkili kişilik tipleri:	Kanat tipleri: 6-8 Rahat tipi ve Entegrasyon yönü: 5 Stres tipi ve Ayrılma yönü: 1
Gelişim seviyeleri:	<i>Sağlıklı seviye</i> 1: Mest olmuş hayran (takdir-kâr) - Minnet 2: Özgür ruhlu hevesli- Heves 3: Başarılı/genel bilgili ve kültürlü- Üretkenlik <i>Averaj seviye</i> 4: Deneyimli hayat insanı- Sahip olma hırsı 5: Hiperaktif dışadönük- Dürtülerle hareket 6: Aşırı hazza düşkün kişi (hedonist)- Ölçsüzlük <i>Sağlıksız seviye</i> 7: Düşünmeden hareket eden hayalperest- Dağıtma 8: Manik zorlantılı (manik kompulsif) kişi- Zorlantı 9: Panik içinde isterik kişi – İsteri (isteri: duyu bozukluğu)

2.2.3.7. Tip 8 –Reis

İçgüdü merkezinde yer alan 8 numaralı kişilik tiplerinin en belirgin özelliği kendilerini, bağımsızlıklarını ve canlılıklarını ortaya koymalarıdır. Sekizlerin güçlü yönleri; kendinden emin, sebatlı, açık sözlü, adil, korumacı, dayanıklı, cesur, gözü kara olmalarıdır. Zayıf yönleri ise; dominant, benmerkezci, başına buyruk, kavgacı, uzlaşmaya kapalı, talepkâr, aşırı sahiplenilen ve saldırgan olmalarıdır. Fiziksel yaşamı ve kurdukları düzeni yaşatma arayışı içindedirler. Çevresinde güç sahibi ve etkin olmak için mücadele ederler. İkincil motivasyonları kendilerini ve yeteneklerini kanıtlamak, saygı duyulmak, karar veren olmak, çevreye hâkim olarak istediklerini yaptırmaktır. Kendi alanları üzerinde hâkimiyet kurup alanına girenleri kontrol altında tutmaya çalışırlar. Çatışmalı konularda beklemeden eyleme geçer ve güçsüz ve masumları korurlar. Zayıflık, kırılabilirlik, bağımlılık hoşlanmaz ve saygı duyduğu insanların gözünde itibar kaybından kaçınırlar. Sahtekârlık ve manipülasyon durumlarında ve adil olmayan ya da aşırı kısıtlamalar getiren sınırlar ve kurallar karşısında öfkelenirler. Geleneksel savunma mekanizmaları bastırma, kaydırma ve inkâr etmedir (Batı, 2019; Daniels ve Price, 2016; Palmer, 2014; Riso ve Hudson, 2020; Selçuk ve Yılmaz, 2018; Subaş, 2017, 2021).

Tablo 10

Enneagram kişilik tip 8 temel özellikleri

Kişilik tip 8 künye	
Temel Arzusu:	Kendilerini ve bağımsızlıklarını korumak
Temel Korkusu:	İncitilmek, kontrol edilmek ve koydukları sınırların aşılması
İlişkili kişilik tipleri:	Kanat tipleri: 7-9 Rahat tipi ve Entegrasyon yönü: 2 Stres tipi ve Ayrılma yönü: 5
Gelişim seviyeleri:	<i>Sağlıklı seviye</i> 1: Yüce ruh- Şefkat 2: Kendinden emin kişi- Güç 3: Yapıcı lider – Koruyucu

Tablo 10'un devamı

Gelişim seviyeleri:	<i>Averaj seviye</i>
	4: Girişimci maceraperest – Yararcılık (pragmatizm)
	5: Egemen yönlendirici – Etkileme zorlama
	6: Meydan okuyan ve yüzleşen hasım- Kavgacı
	<i>Sağlıksız seviye</i>
	7: Acımasız asi- Acımasızlık
	8: Sınırsız güçlü megaloman- Öfke
	9: Şiddet uygulayan yıkıcı – Yıkıcılık

2.2.3.8. Tip 9 –Sorgulayan

İçgüdü merkezinde yer alan 9 numaralı kişilik tiplerinin en belirgin özelliği iç huzur ve yaşam kolaylığına koşmalarıdır. Dokuzların güçlü yönleri; arabulucu, uyumlu, dengeleyici, uzlaşmacı, sakin, kibar, yumuşak huylu, sabır ve hoşgörü sahibi, empati kurabilen ve en önemlisi yargılamayan olmalarıdır. Zayıf yönleri ise; tartışmalar ve çatışmalardan kaçınan, eringeç, kararsız, unutkan, dalgın, inatçı, herhangi bir harekete geçmekte zorlanan, iddiasız olmalarıdır. Uyum ve denge arayışında olan dokuzlar bir ve bütün olmayı arzularlar ve çevre için olumlu sonuçlar doğuracak, sorunsuz ve huzurlu bir yaşam için pasif mücadele halindedirler. İkincil motivasyonları içsel dengeye sahip olmak ve kendi atmosferinde barışı ve uyumu elde etmektir. Etraflarındaki kişilerin isteklerine karşı duyarlı davranır ve onları memnun etmek için uğraşırlar. Rutine ve belli bir çerçevede hareket etmeye özen gösterirler. Çatışma, mücadele ve rahatsızlıklardan kaçınırlar. Değersiz muamelesi gördükleri zaman, başkaları tarafından kontrol edildiği ya da çatışmalarla yüzleşmeye zorlandığı durumlarda öfkelenirler. Geleneksel savunma mekanizmaları bastırma, ayrıştırma, savunma ve inkârdır (Batı, 2019; Daniels ve Price, 2016; Palmer, 2014; Riso ve Hudson, 2020; Selçuk ve Yılmaz, 2018; Subaş, 2017, 2021).

Tablo 11*Enneagram kişilik tip 9 temel özellikleri*

Kişilik tip 9 künye	
Temel Arzusu:	İç huzur ve bütünlük
Temel Korkusu:	Bir şeyleri yitirmek ve ayrılık yaşamak, kişiliğin parçalanması
İlişkili kişilik tipleri:	Kanat tipleri: 8-1 Rahat tipi ve Entegrasyon yönü: 3 Stres tipi ve Ayrılma yönü: 6
Gelişim seviyeleri:	<i>Sağlıklı seviye</i> 1: İtidal sahibi, kılavuz – Kişisel özgürlük, özerk 2: Yeniliğe açık, anlayışlı kişi- Kendine dönük olmayan 3: Destekleyici, barışsever- Kabul <i>Averaj seviye</i> 4: Çevreye uyan rolçü – Kendini geri planda tutma 5: Boş kişi – Edilgenlik (pasiflik) 6: Teslim olmuş, kadercil- Kadercilik <i>Sağlıksız seviye</i> 7: İnkârcı- İhmal 8: Çevreden kopuk makineleşmiş kişi - Kopma 9: Kendini bırakmış hayalet – Kendini bırakma

2.2.3.9. Tip 1- Mükemmeliyetçi

İçgüdü merkezinde yer alan 1 numaralı kişilik tiplerinin en belirgin özellikleri eylemlerinin doğruluğunu hissetmek istemeleridir. Birlerin güçlü yönleri; idealist düşünce yapısında, düzen ve disiplin içinde çalışan, titiz, planlı, işini doğru ve dürüst yapan, vicdanlı, öğretici, belli başlı amaçları olan ve kontrollü, eleştirel bakış açısında sahip, gerçekçi, dikkatli ve prensip sahibi olmalarıdır. Zayıf yönleri ise; aşırı eleştirel, prensiplerinde esnek olmayan, muhalif, aşırı detaycı, uzlaşmaz, yargılayıcı, tartışmacı ve kusur bulucu olmalarıdır. Yüksek ideallerine ulaşana kadar mücadele eden birler; doğruluk, dürüstlük ve gelişme arayışındadırlar. İkincil motivasyonları ortak değerleri yaşamak, daima doğru olanı yapmak ve dünyayı daha

adil bir hale getirmektir. Sorumlu ve güvenilir biri olarak her şeyi kuralına uygun yapmaya çalışıp; yanlış yapmaktan, kontrolünü kaybedip saldırganlaşmaktan ve toplumsal normlara ters düşmekten kaçınırlar. Haksızlık, sorumsuzluk, işlerin yanlış yapılması, kuralların çiğnenmesi karşısında öfkelenirler. Geleneksel savunma mekanizmaları yer değiştirme, bastırma ya da tepki oluşturmaz (Batı, 2019; Daniels ve Price, 2016; Palmer, 2014; Riso ve Hudson, 2020; Selçuk ve Yılmaz, 2018; Subaş, 2017, 2021).

Tablo 12

Enneagram kişilik tip 1 temel özellikleri

Kişilik Tip 1 Künye	
Temel Arzusu:	İyi, dengeli ve dürüst olmak
Temel Korkusu:	Kötü, dengesiz ve kusurlu olmak
İlişkili kişilik tipleri:	Kanat tipleri: 9 – 2 Rahat tipi ve Entegrasyon yönü: 7 Stres tipi ve Ayrılma yönü: 4
Gelişim seviyeleri:	<i>Sağlıklı seviye</i> 1: Bilge gerçekçi- Bilgelik 2: Makul kişi – Vicdanlı ve dürüst 3: İlkeli öğretmen- Sorumluluk <i>Averaj seviye</i> 4: İdealist reformcu – İdealistik 5: Düzenli kişi- Katılık 6: Kusursuzluk arayan ve yargılayan- Kusursuzluk <i>Sağlıksız seviye</i> 7: Hoşgörüsüz ve insanları sevmeyen – Hoşgörü eksikliği 8: Takıntılı riyakâr- Takıntı 9: Cezalandırıcı intikamcı – Cezalandırma

2.2.4. Enneagram Kullanım Alanları

Enneagramın ‘kendi benliğimizi anlamak’ ve ‘çevremizdeki kişileri anlamak’ olmak üzere iki temel kullanım alanı vardır. Enneagram ile korku ve arzularımızın, güçlü ve zayıf yönlerimizin, kaygılarımızın ve hayal kırıklıklarımıza karşı

geliştirdiğimiz savunma mekanizmalarımızın ayırımına vararak gereksiz yargı ve kuruntularımızdan kurtulur ve gerçek yeteneklerimize/güçlü yönlerimize yoğunlaşabiliriz. Bu ayırımı çevremizdeki kişilere karşı yapabildiğimiz zaman, kendimizden farklı bakış açılarına saygı duymamız ve onlara daha nesnel bir tutumla yaklaşmamız da kolaylaşacaktır (Riso ve Hudson, 2020). İnsanı anlama sanatı olarak yorumlayabileceğimiz bu sistem, insanın bulunduğu birçok alanda kullanılmaktadır.

Enneagram metodolojisi, ağırlıklı olarak ABD'deki üniversiteler olmak üzere dünyada prestijli birçok üniversitenin eğitim programında yer almaktadır. Bunlara örnek olarak Stanford Üniversitesi/MBA programı, USC ve UCLA-/MBA programı-liderlik eğitimi ve Harvard Hukuk Fakültesi/uygulamalı mahkeme savunmalarını gösterebiliriz. Ayrıca *Google, eBay, Yahoo, Adobe, HP, Disney, Sony, Boeing, Logitech, Hewlett Packard* ve *Apple* gibi dünya çapında pek çok şirket, işletme fonksiyonları, insan kaynakları yönetimi, personel seçimi, satış ve pazarlama aktiviteleri, liderlik yönetimi vs. konularda Enneagram yöntemini kullanmaktadır. Bunlara ek olarak Enneagram disiplini, siyasal iletişim uygulamaları, lider eğitimleri, çocuk eğitimi, sanat ve kültür yönetimi, aile danışmanlığı, senaryo yazımı, insan kaynakları, reklamcılık, uygulamalı hukuk ve spor yöneticiliği gibi pek çok alanda da büyük bir potansiyele sahiptir (Batı, 2019).

2.3. İlgili Çalışmalar

2.3.1. Değer ile ilgili çalışmalar

Değer yönelimleri ve değer yönelimlerinin farklı akademik düzeylerde çeşitli değişkenlere göre incelendiği çalışmalardan bazıları şunlardır:

İnci (2009) erken çocukluk döneminde bulunan öğrencilerin değer yönelimlerini yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik parametreleri açısından incelemiştir ve 6-8 yaş grubundaki sırasıyla üst, orta ve alt sosyo-ekonomik seviye erkek ve kız öğrencilerin evrenselcilik değeri ile ilgili olarak güzellik içinde bir dünya ve doğayla iç içe olmak ilkelerine sahip olduklarını göstermiştir. 'İlköğretim öğrencilerinin değer yönelimlerini çevresel optimizm düzeyleri ile çevresel kaygıları arasında karşılaştırmalı bir araştırma yapan Eryiğit (2010) öğrencilerin çevreye karşı duyarlı olduğu sonucuna ulaşmış ve değer yönelimlerinde cinsiyet ve sınıf değişkenlerinin farklılıklara sebep olduğunu gözlemlemiştir. Öztürk (2019) ilköğretim düzeyinde

yürüttüğü çalışmada, öğrencilerin empatik eğilim düzeyleriyle değer yönelimlerinin arasındaki ilişkiyi incelemiş ve anlamlı sonuçlar elde etmiştir. Cebeci (2020) de ilkökul öğrencilerinin değer tercihleri ile ilgili yürüttüğü çalışmada anlamlı negatif korelasyon elde etmiştir.

Erden (2019) ortaokul öğrencilerinin değer yönelimlerinin akademik başarı ile ilgisini araştırmıştır ve öğrencilerin değer yönelimlerinin akademik başarılarıyla alakalı olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, öğrencilerin akademik başarılarının onların iyiliş değer yönelimlerine etki ettiğı sonucuna ulaşmıştır. Cinsiyet değişkeni için ise, sadece kız öğrencilerde anlamlı farklılık saptamıştır.

Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin değer yönelimlerini farklı değişkenlere göre inceleyen Bozdoğan'ın (2013) çalışmasına göre, öğrenciler değerleri önem sırasına göre sıralamış ve ilk sıralarda 'Evrensellik ve 'Güvenlik' yer alırken, 'Uyarılım', Yaşamdan Haz Alma' ve 'Güç' değerleri öğrenciler için daha az öncelikli olarak son sıralarda yerini almıştır. Ayrıca, cinsiyet değişkeninin 'Güç ve Evrensellik', çocukluklarını geçirdikleri yerleşim biriminin 'Başarı, Yaşamdan Haz Alma ve Özyönelim', ailede kaçınıcı çocuk olduklarının 'Güç, Özyönelim ve Evrensellik', aile yapılarının da 'Uyma' değerlerinde değişkenlerin öğrencilerin değer yönelimlerinde farklılıklara sebep olduğunu tespit etmiştir. Afacan (2020) da Ortaöğretim düzeyinde öğrencilerin değer tercihleri ve İngilizce dersine karşı tutumlarını incelediğı çalışmada anlamlı sonuçlar elde etmiştir. Şengül (2001), Bayrakdar (2009), Büyükdağ (2012), Kundakçı (2014), Dursun (2016) ve İmsal (2019) da benzer şekilde lise öğrencilerinin değer tercihleri konulu yapılan çalışmalara örneklerdir.

Değer yönelimleri ile ilgili üniversite düzeyinde yapılan çalışmalardan Yapıcı ve Zengin'in (2003) İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin değer tercihleri üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada, kız öğrenciler değerleri 'sosyal, dini, ahlaki, estetik, teorik-bilimsel ve ekonomik' olarak sıralarken, erkek öğrenciler 'dini ve ahlaki, siyasal, teorik ya da bilimsel, estetik, ekonomik' olarak sıralamışlardır. Karaca da (2008) İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin değer önceliklerini araştırmış ve öğrencilerin en çok önem verdiği üç değer 'İyilikseverlik, Güvenlik ve Uyma' olurken, 'Uyarılım ve Hazcılık' değerleri en az önem verilen değerler olarak saptamıştır. Ayrıca sosyo-demografik değişkenlerin öğrencilerin değer yönelimlerinde farklılıklara sebep

olduğunu da tespit etmiştir. Bunlara ek olarak; dindarlık konusunda ‘Evrenselcilik, Başarı, Güvenlik, Gelenek, İyilikseverlik, Uyma ve Özyönelim’ değerleriyle pozitif ilişkili ancak ‘Hazcılık’ değeriyle negatif ilişkili veriler elde etmiştir.

Yılmaz’ın (2013) çalışmasına göre üniversite öğrencileri, bireysel değer tercihinde en yüksek oranda katılımı ‘Paylaşım, Dürüstlük, Saygı ve Doğruluk, Disiplin ve Sorumluluk ve Güven ve Bağışlama’ değer alt boyutlarında göstermişlerdir. Üniversite öğrencilerinin değer yönelimlerinin psikolojik sağlamlık düzeyleriyle ilişkisini inceleyen Ağırkan (2017), ‘Uyarılma, Özyönelim-Düşünce, Evrenselcilik-Hoşgörü, Başarı, Evrenselcilik-Doğa’ değer tiplerinin psikolojik dayanıklılık ile olumlu yönde bir ilişkisi olduğunu tespit etmiş ve psikolojik sağlamlığı artırmak için bu değerlere daha fazla sahip olunması gerektiğini vurgulamıştır. Öte yandan, ‘Güvenlik-Toplumsal ve Güç-Kaynaklar’ değer tiplerinin ise psikolojik sağlamlık düzeyleri ile olumsuz yönde bir ilişkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Uncu’ nun (2008) öğretmenlerin ve eğitim yöneticilerinin değer yönelimlerini çeşitli boyutlarda incelemek için İstanbul ili örneklemiyle çalışmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin en çok tercih ettiği değer ‘evrensellik’ iken, önem sırasında sonda bulunan değer ise ‘güç’ değeri olmuştur. Türkan ve Kaya’nın (2019) öğretmenlerin değer yönelimleri ile ilgili araştırmasında, ‘evrenselcilik, güvenlik ve öz-yönelim’ değerlerini öğretmenlerin en çok tercih ettiği değerler olmuştur.

Yapıcıkardeşler (2007), öğretmenlerin değer yönelimlerinin iş tatminleri ile ilişkisini incelemiş ve öğretmenlerin iş tatmini ve demografik parametreleri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna varmıştır. Aydın (2008) sınıf öğretmeni ve öğretmen adaylarının değer yönelimlerinin çevre eğitime yönelik öz-yeterlik inançlarına etkisi üzerine yaptığı çalışmada, öğretmenlerin ve sınıf öğretmenliği eğitimi alan öğrencilerin sahip olduğu değer yönelimleri ile çevre eğitime yönelik öz-yeterlik inançları arasında anlamlı bir ilişki elde etmiştir. Yalmancı (2009) Zonguldak Üniversitesi sınıf öğretmenliği öğrencilerinin değer yönelimleri üzerine yaptığı tez çalışmasında, çeşitli değişkenler üzerinden veri toplamış ve elde ettiği bulgulara göre katılımcılar ‘Güç’ değerine en yüksek puanı verirken, ‘Güvenlik’ değeri en düşük puanı almıştır.

Schwartz ve Bardi (2001) 56 ülkenin dahil olduğu bir değer çalışması yürütmüştür. Bu çalışma ile ülkelerin değer sıralamasını belirlemeye çalışmıştır. Çalışma sonucunda; ‘yardımseverlik, özyönelim ve evrensellik’ değerleri birinci sıradayken; ‘güç, geleneksellik ve uyarılım’ değer grupları en son sırada yer almıştır. Çukur ve diğerlerinin (2004) Türk, Amerikalı ve Filipinli öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada; "dindarlık" değeri "geleneksellik", "uyma", "güvenlik" ve "iyilikseverlik" değerleriyle pozitif yönde ilişkili iken; "uyarılım", "hazcılık", "özyönelim", ve "evrensellik" değerleri ile negatif yönlü ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

2.3.2. Enneagram ile ilgili çalışmalar

Enneagramın grup çalışmasına etkisini 7. Sınıf öğrencileri üzerinde çalışan Kabak (2011) elde ettiği anlamlı sonuçlara dayanarak matematik ve diğer branşların öğretiminde Enneagrama yer verilmesinin faydalı olacağı önerisinde bulunmuştur. Aca (2020) Enneagram metodolojisinin ortaöğretim öğrencilerinin sosyal ağ bağımlılık seviyelerine etkisini incelemiş ve kişilik tiplerinin birkaçının bağımlılığı yordayıcı olduğunu belirtmiş ve araştırmacılara sosyal ağ bağımlılığı risk gruplarına yönelik çalışmalarda Enneagram kişilik tipolojisinden istifade edilmesini önermiştir.

Subaş (2017) okul yöneticilerinin liderlik stilleri ve Enneagram kişilik tiplerinin arasında bir ilişki olup olmadığını incelediği çalışmasında, Enneagram kişilik tipleri ile liderlik stilleri arasında yüksek korelasyon olduğunu belirtmiş ve uygulayıcılara konu ile ilgili önerilerini sunmuştur. Şirin (2019) okul yöneticilerinin kişilik tiplerini belirlemek amacıyla çalışmasında Enneagram tipolojisine yer vermiş ve yöneticilerin çoğunluğunun Enneagram Tip-2 kişilik özelliklerine sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Eğitim yöneticilerinin seçimine dair önerilerini bu sonuç ışığında ifade etmiştir.

Altan liderlerin kişilik tipleri ile yönetim becerileri arasındaki ilişki hakkında bir literatür tarama çalışması yapmış ve liderlere bu yönde önerilerde bulunmuştur. Erkan (2020) ‘öğretmen adaylarının sınıf yönetimi öz yeterlik inançları’ konusunun Enneagram ile ilişkisini incelemiş ve farklı kişilik tiplerine sahip bireylerin inanç puanlarında farklılaşmalar tespit etmiştir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının yetiştirildiği kurumlara yönelik geliştirici tavsiyelerde bulunmuştur. Aktürk ve

Taştan (2020) kişilik tiplerinin sıklığı üzerine yaptığı araştırmada, kişiliğin sabit olmadığını zamanla dış faktörlerin etkisiyle değişim gösterebileceğini vurgulamıştır.

Enneagram ile ilgili psikoloji alanında yapılan araştırmalardan Gökkaya (2020) ve Küçük (2021) ebeveynler üzerinde çalışmalarını yürütmüşlerdir. Evli bireylerin evlilik uyumu (Bozik, 2021) ve üniversite öğrencilerinin meslek tercihleri (Koyuncu, 2021) konularının Enneagram ile ilişkisi de literatürde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Enneagram kişilik tipolojisinin, işletme (Altan, 2017; Karakaya, 2008; Keskin, 2019; Öz, 2021) halkla ilişkiler (Kurt, 2019), tıp (Erçin, 2018), güzel sanatlar (Pesen, 2015), turizm (Kaderoğlu, 2022) ve din (Karabulut, 2007) gibi alanların araştırma sahalarında da yer aldığı görülmektedir.

Wagner ve Walker (1983), Enneagram tipolojisinin geçerlik ve güvenilirliğini ölçmek için üniversiteli ve yetişkinlerden oluşan 390 kişilik bir çalışma grubu oluşturmuştur. Çalışma grubuna Myers-Briggs and Millon kişilik envanterlerini uygulamıştır. Uygulamanın sonucunda, Enneagram tipolojisinin, kişilik yapısı ve dinamiklerinin incelenmesi için tanısal, prognostik ve sezgisel değere sahip olduğunu belirtmiştir.

Matise (2007), Enneagram ve onun psikolojik temelleri ile korelasyonunu araştırmak için bir vaka çalışması yapmıştır. Çalışmasında Enneagramın diğer danışmanlık teorileriyle uyumluluğunu göstermek için, dokuz kişilik tipinin her birini ilgili teorilerle açıklamıştır. Sonuç olarak da Enneagramın danışmanlık ilişkilerinde farkındalığı artırmaya yönelik etkili bir araç olduğunu gösteren örnekler sunmuştur.

Hur ve Lee (2011), Koreli tıp öğrencilerinin kişilikleri ile stres ve gelişim düzeylerini incelemek için Enneagramdan faydalanmış ve öğrenciler için Enneagram temelli bir program sunulmasını önermiştir. Huffman, vd. (2021) Amerika’da gitgide popüler olan Enneagramla ilgili üniversite öğrencileri üzerinde yapılan az sayıda çalışma olduğunu belirtmiş ve üniversite öğrencileri ile birlikte ampirik bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışma sonucunda, üniversite çağlarındaki bireylere kendini gerçekleştirme ve gelişmeye yönelik adımlar sağlayabilme açısından Enneagramın bütünsel öğrenci gelişimi için faydalı olduğunu ifade etmiştir.

2.3.3. Kişilik ve Değer ile İlgili Çalışmalar

Yıldız ve Dilmaç (2012), Selçuk Üniversitesinde eğitim gören öğretmen adaylarına ait değerler ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İki değişkenin alt boyutlarından bazılarında pozitif yönlü bazılarında ise negatif yönlü korelasyon olduğunu belirtmiştir. İstanbul Avcılar ilçesindeki bir ortaokulda çalışan öğretmenlerin değer tercihleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen İmsal (2019) de toplamda 296 öğretmenden oluşan çalışma grubundan elde ettiği bulgulara anlamlı sonuçlara ulaşmıştır.

Kişilik ve değer ilişkisini inceleyen kavramsal ve ampirik çalışmalar da mevcuttur (Huffman vd., 2021; Parks-Leduc vd., 2015; Roccas vd., 2002; Rokeach, 1973; Vecchione vd., 2011). Luk ve Bond (1993), Hong Kong üniversitesi örneklemiyle yaptığı araştırmasında kişilik ve değer arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Yik ve Tang (1996) da Schwartz değer ölçeğini kullanarak çalışmasını yürütmüş ve kişilik özelliklerinin değerlerle birebir veya kombinasyon halinde ilişkili olduğunu ifade etmiştir.

Roccas ve diğerleri (2002) tarafından yapılan değerler ve beş büyük kişilik özelliği arasındaki ilişki hakkındaki çalışma da yukarıda bahsedilen araştırma bulgularını doğrulamıştır. Aluja ve diğerleri (2003) 5 boyutlu kişilik modeli ve sosyal değerler arasındaki ilişkiyi incelemiş ve anlamlı ilişkiler elde etmiştir. Parks-Leduc vd. (2015) ve Roccas vd. (2002) çalışmaları da kişilik analiz yöntemlerinden biri olan Beş faktörlü kişilik envanteri kullanılarak yürütülen değer çalışmalarından bazılarıdır.

Dollinger ve diğerleri (1996) ise kişilik özelliklerinden tecrübeye açıklık ve değerler ilişkisini incelemiştir. Çalışmasının sonucunda pozitif korelasyon elde etmiştir. Haslam vd. (2009) de değerler ile kişilik özelliklerinin bağlantılı olduğunu vurgulamıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, nicel bir araştırmadır. Genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modelindedir. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla sayıda değişkenin arasındaki ilişki yönünü; düzeyini tespit etmeye yönelik olan araştırma modelidir (Büyüköztürk vd. 2012; Karasar, 2011; Punch, 2003). Bu araştırmanın amacı Ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram kişilik özellikleri ile değer yönelimleri arasındaki ilişkiyi incelemek olduğu için bu model tercih edilmiştir.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Kartal ilçesindeki Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Ortaöğretim kurumlarında eğitim gören 11. ve 12. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi belirlemek için orantısız tabakalı örneklem yolu tercih edilmiştir. Bu şekilde farklı okul türleri içinden seçilen 5 Ortaöğretim kurumundan gönüllü olan 361 öğrenci ile örneklem oluşturulmuştur. Örneklem cinsiyet, okul türü, sınıf ve yerleşim birimine göre dağılımını gösteren istatistiklere Tablo 13'te yer verilmiştir.

Tablo 13*Örneklemenin Cinsiyet, Okul Türü, Sınıf ve Yerleşim Birimine Göre Dağılımı*

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kız	191	52.9
	Erkek	170	47.1
Okul Türü	Fen Lisesi	124	34.3
	Anadolu İmam-Hatip Lisesi	107	29.6
	Anadolu Lisesi	87	24.1
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	28	7.8
	Çok Programlı Anadolu Lisesi	15	4.2
Sınıf	11. sınıf	172	47,6
	12. sınıf	189	52,4
Yerleşim Yeri	Köy	46	12,7
	Kasaba	26	7,2
	İlçe Merkezi	143	39,6
	İl merkezi	146	40,4
	Toplam	361	100.0

Yukarıda verilen tablo 13'teki bilgilere göre değişkenler incelendiğinde, araştırmanın örneklemini olan Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetleri %52,9 (191) kız ve %47,1 (170) erkek olarak dağılım göstermektedir. Katılımcı öğrencilerin eğitim gördüğü okul türüne göre dağılımı ise; Fen Lisesi %34,3 (124), Anadolu İmam Hatip Lisesi %29,6 (107), Anadolu Lisesi %24,1 (87), Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi %7,8 (28) ve Çok Programlı Anadolu Lisesi %4,2 (15) şeklindedir. Bu öğrencilerden %47,6'sı (172) 11. sınıfta, %52,4'ü (189) de 12. sınıfta eğitim görmektedir. Çocukluklarını geçirdikleri yerleşim birimine bakıldığında, %40,4'ü (146) il merkezinde, %39,6'sı (143) ilçe merkezinde, %12,7'si (46) köyde ve %7,2'si (26) ise kasabada geçirmiştir.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Araştırma verilerini elde etmek için katılımcılara 3 bölümden oluşan bir anket uygulanmıştır. Anketin birinci bölümü, katılımcıların demografik bilgilerini toplamak için kişisel bilgi formunu içermektedir. İkinci bölümde katılımcıların değer yönelimlerini belirlemek için Portre Değerler Anketi (PDA) (Demirutku ve Sümer, 2010) bulunmaktadır. Üçüncü bölümde ise katılımcıların Enneagram kişilik tiplerinin belirlenmesi için Enneagram Kişilik Ölçeği (EKÖ) (Subaş ve Çetin, 2017) yer almaktadır.

Araştırmada verilerin toplanması için öncelikle PDA ve EKÖ ölçeklerini araştırmada kullanmak üzere ilgili kişilere mail atılarak izin alınmıştır (EK-1). Daha sonra İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden MEB anket uygulama izni (EK-2) alınmış ve örneklem için seçilen okulların idari amirleri ile iletişime geçilmiştir. İdarecilerle uyarlanan takvime göre ölçeklerin bir kısmı araştırmacı tarafından katılımcılara bizzat uygulanırken, diğer kısım dünya çapında yaşanan pandemiden dolayı ülkemizdeki kısıtlamalar nedeniyle çevrimiçi ortamda uygulanmak zorunda kalmıştır.

Tablo 14

Veri Toplama Araçları

Araştırma Sorusu	Veri Toplama Aracı
Soru 1	
Ortaöğretim öğrencilerinin değer yönelimleri nelerdir?	Portre Değerler Anketi
Soru 2	
Ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri nelerdir?	Enneagram Kişilik Ölçeği
Soru 3	
Ortaöğretim öğrencilerinin değer yönelimleri; cinsiyetlerine, yetiştikleri çevreye, eğitim gördükleri okul türüne göre farklılık göstermekte midir?	Kişisel Bilgi Formu

Tablo 14'ün devamı

Soru 4

Ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri; cinsiyetlerine, yetiştikleri çevreye, eğitim gördükleri okul türüne göre farklılık göstermekte midir?

Kişisel Bilgi Formu

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik bilgilerine ulaşmak için araştırmacının hazırlamış olduğu Kişisel Bilgi Formu (EK-3) kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda öğrencilerden cinsiyet, eğitim gördükleri okul türü, kaçınıcı sınıfta eğitim gördükleri ve çocukluklarını geçirdikleri yerleşim birimi ile ilgili soruları cevaplandırmaları istenmiştir.

3.3.2. Portre Değerler Anketi (PDA)

Katılımcıların değer yönelimlerini belirlemek amacıyla kullanılan 'Portre Değerler Anketi' (PDA) (EK-4), Schwartz ve arkadaşları tarafından 2001 yılında geliştirilmiş ve daha sonra Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. 40 maddelik ölçek 6'lı likert tipindedir. Her maddede farklı kişilik özelliklerini anlatan ifadeler yer verilmiş ve katılımcılardan bu kişiye benzeyip benzemediklerini belirtmek için 'bana çok benziyor', 'bana benziyor', 'bana az benziyor', 'bana çok az benziyor', 'bana benzemiyor' ve 'bana hiç benzemiyor' şeklinde 6 seçenekten birini işaretlemeleri beklenmiştir. Ölçek, katılımcıların değer yönelimlerini 'Güç, Hazcılık, Uyarılım, Başarı, Özyönelim, Uyma, Güvenlik, Evrenselcilik, Geleneksellik ve İyilikseverlik' olmak üzere 10 alt boyutta ölçmektedir. Maddelerden 2, 17, 39 Güç boyutunu; 4, 13, 24, 32 Başarı boyutunu; 10, 26, 37 Hazcılık boyutunu; 6, 15, 30 Uyarılım boyutunu; 1, 11, 22, 34 Özyönelim boyutunu; 3, 8, 19, 23, 29, 40 Evrenselcilik boyutunu; 12, 18, 27, 33 İyilikseverlik boyutunu; 9, 20, 25, 38 Geleneksellik boyutunu; 7, 16, 28, 36 Uyma boyutunu; 5, 14, 21, 31, 35 Güvenlik boyutunu ifade etmektedir. Ölçeğin güvenirliğini artırmak için test tekrar test uygulanmış ve güvenirlik katsayısında Cronbach alfa değeri 0,845 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, verileri toplamak için ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.3.3. Enneagram Kişilik Ölçeği (EKÖ)

Araştırmada katılımcıların Enneagram kişilik tiplerinin belirlenmesi için kullanılan ‘Enneagram Kişilik Ölçeği’ (EKÖ) (EK-5) veri toplama aracı, Subaş ve Çetin tarafından 2017 yılında geliştirilen ve 27 maddeden oluşan 4’lü likert tipi bir ölçektir. Ölçek “0: Beni hiç anlatmıyor, 1: Bir kısmı beni anlatıyor, 2: Geneli beni anlatıyor ve 3: Tamamı beni anlatıyor” şeklinde derecelendirilmiştir. Enneagram Kişilik Ölçeğinde katılımcıların kişilik tipleri 9 alt boyutta toplanmış ve Enneagram literatürüne uygun şekilde Uzlaşmacı (Tip 9), Başaran (Tip 3), Yardımcı (Tip 2), Maceracı (Tip 7), Mükemmeliyetçi (Tip 1), Özgün (Tip 4), Gözlemci (Tip 5), Sorgulayan (Tip 6) ve Reis (Tip 8) olarak isimlendirilmiştir.

Subaş ve Çetin (2017), ölçek için yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda ölçeğin 9 faktörde aldığı toplam 19,952 faktör yükü ile toplam varyansın %73,899’unu açıkladığını dolayısıyla örneklem yeterliliğine sahip olduğunu belirtmişlerdir. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda p değeri=0,000; $\chi^2/df=1,41$; $RMSEA=0,045$, $SRMR=0,028$, $NFI=0,849$; $CFI=0,949$; $GFI=0,875$ ve $AGFI=0,836$ değerleri ile sınanan modelin uyum göstergelerinin yeterli referans aralıklarına sahip olduğu da eklenmiştir. Ölçeğin güvenirlik analizinde, 27 maddenin *Cronbach Alpha* değeri 0,901, *guttman güvenirlik katsayısı* 0,915; *Spearmanbrovn katsayısı* 0,917 olarak bulunmuştur. Güvenirliği artırmak için yapılan test tekrar test tekniği sonucunda, maddelerin ön test ve son test sonuçları arasında istatistiksel olarak $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür. Elde edilen değerler, ölçeğin yüksek derecede güvenirliğe sahip olduğunu ifade etmektedir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada katılımcılardan elde edilen çevrimiçi veriler ile yüz yüze uygulamalardan elde edilen veriler bilgisayar ortamında birleştirilmiş ve SPSS istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle katılımcıların Enneagram kişilik özellikleri düzeyleri belirlenmiş ve Enneagram kişilik özellikleri puanlarının cinsiyet, okul türü, yaş ve yerleşim birimi değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği gerekli normallik dağılım istatistikleri yapıldıktan sonra bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiştir. Daha sonra katılımcıların değer sistemleri puanları belirlenmiş ve tekrar gerekli normallik dağılım istatistikleri yapıldıktan

sonra değer sistemleri puanlarının cinsiyet, okul türü, yaş ve yerleşim birimi değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği bağımsız örneklemler t-testi ile analiz edilmiştir. Son olarak da  ğrencilerin Değer Sistemleri ve Enneagram Kişilik  zellikleri puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özelliklerine Yönelik Bulgular

Ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram Kişilik Tiplerini belirlemek için SPSS istatistik programı kullanılmıştır. Yapılan betimsel istatistik ile Enneagram kişilik özellikleri alt boyutları ve toplam puanı elde edilmiştir. Sonuçlara ait ayrıntılı bilgi Tablo 14 'te yer almaktadır.

Tablo 14

Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri

Alt Boyutlar		Düşük	Orta	Yüksek	Min.	Mak.	$\bar{X}$	S	
Enneagram Kişilik Özellikleri Alt Bileşenleri	Uzlaşma	Aralık	3-6	6-9	9-12	3	12	8,35	1,56
		F	16	296	49				
		%	4,43	82,0	13,57				
	Başaran	Aralık	3-6	6-9	9-12	3	12	8,44	1,83
		F	52	245	64				
		%	14,4	67,9	17,7				
	Yardımcı	Aralık	3-6	6-9	9-12	3	12	8,27	1,65
		F	58	253	50				
		%	16,1	70,1	13,9				
	Maceracı	Aralık	3-6	6-9	9-12	3	12	8,64	1,80
		F	42	248	71				
		%	11,6	68,7	19,7				
	Mükemmeliyetçi	Aralık	3-6	6-9	9-12	3	12	8,27	1,69
		F	53	255	53				
		%	14,7	70,6	14,7				

Tablo 14'ün devamı

Özgün	Aralık	3-6	6-9	9-12	3	12	8,47	1,80
	F	50	245	66				
	%	13,9	67,9	18,3				
Gözlemci	Aralık	3-6	6-9	9-12	3	12	8,35	1,77
	F	56	248	57				
	%	15,5	68,7	15,8				
Sorgulayan	Aralık	3-6	6-9	9-12	3	12	8,59	1,58
	F	35	253	73				
	%	9,7	70,1	20,2				
Reis	Aralık	3-6	6-9	9-12	3	12	8,16	1,94
	F	72	234	55				
	%	19,9	64,8	15,2				
Toplam	Aralık	27-54	54-81	81-108	38	104	75,53	10,80
	F	19	278	64				
	%	5,3	77,0	17,7				

Tabloda görüldüğü gibi ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram kişilik özellikleri bütün alt boyut puanları 3 ile 12 arasında değişmektedir. Alt boyut puanlarının ortalamaları birbirine yakınlık gösterirken, bu puanlar ortaöğretim öğrencilerinin her alt boyutta orta düzey puana sahip olduklarını göstermektedir. Nitekim ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri toplam puanları incelendiğinde puanların en küçük 38, en yüksek 104 olduğu görülmektedir. Ayrıca, ortaöğretim öğrencilerinin %5,3'ü düşük düzey, %77'si orta düzey ve %17,7'si yüksek düzey Enneagram Kişilik Özellikleri puanına sahip oldukları görülmektedir. Ortaöğretim öğrencilerinin toplam puan ortalamaları $\bar{X}=75,53$ ile orta düzey uzlaşmaya sahip oldukları söylenebilir.

4.2. Demografik Değişkenlerin Enneagram Kişilik Özelliklerine Etkisi

Bu bölümde ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet, sınıf, eğitim ve yerleşim yeri değişkenlerine göre Enneagram kişilik özelliklerinin farklılaşması incelenmiştir. Cinsiyet değişkeninin ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri puanlarına etkisine ait bulgular Tablo 15' te verilmiştir.

Tablo 15

Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılığı Bağımsız Örneklemeler t Testi Analizi

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Uzlaşma	Kız	191	8,34	1,54	359	-,077	,939
	Erkek	170	8,35	1,57			
Başaran	Kız	191	8,37	1,88	359	-,814	,416
	Erkek	170	8,52	1,77			
Yardımcı	Kız	191	8,27	1,61	359	,043	,965
	Erkek	170	8,26	1,70			
Maceracı	Kız	191	8,60	1,54	359	-,482	,630
	Erkek	170	8,69	2,05			
Mükemmeliyetçi	Kız	191	8,40	1,72	359	1,605	,109
	Erkek	170	8,12	1,65			
Özgün	Kız	191	8,47	1,71	359	,007	,995
	Erkek	170	8,46	1,91			
Gözlemci	Kız	191	8,29	1,69	359	-,759	,449
	Erkek	170	8,43	1,86			
Sorgulayan	Kız	191	8,75	1,50	359	2,068	,039
	Erkek	170	8,41	1,65			
Reis	Kız	191	8,08	1,99	359	-,797	,426
	Erkek	170	8,25	1,90			
Enneagram Kişilik Özellikleri	Kız	191	75,56	10,70	359	,063	,950
	Erkek	170	75,49	10,92			

Tablo 15 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetlerinin Enneagram Kişilik Özellikleri puanları üzerine etkisini incelemek amacıyla yapılan ilişkisiz örneklem için t testi sonucuna göre; uzlaşma (t (1-359) =-,077; p>0,05), başarı (t (1-359) =-,814; p>0,05), yardımcı (t (1-359) =,965; p>0,05), maceracı (t (1-359) =-,482; p>0,05), mükemmeliyetçi (t (1-359) =1,605; p>0,05), özgün (t (1-359) =,007; p>0,05), gözlemci (t (1-359) =-,759; p>0,05), reis (t (1-359) =-,797; p>0,05) alt boyutları ile Enneagram Kişilik Özellikleri (t (1-359) =,950; p>0,05) puanları üzerinde cinsiyetin etkisinin olmadığı görülmüştür. Ancak, kız öğrencilerin sorgulayan alt boyutu puanları ($\bar{X}$ =8,75) ile erkek öğrencilerin puanları ($\bar{X}$ =8,41) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir (t (1-359) =2,068; p<0,05). Bu sonuçlara göre cinsiyetin ortaöğretim öğrencilerinin sadece sorgulayan alt boyutu puanları üzerinde etkisi olduğu söylenebilir.

Tablo 16

Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri Puanlarının Okul Türüne Göre Farklılığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Analizi

	Okul Türü	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Uzlaşma	Fen Lisesi	124	8,24	2,01	,717	,581
	Anadolu L.	87	8,41	1,04		
	And. İ.H.L.	107	8,28	1,53		
	Çok P. L.	15	8,60	0,83		
	M. ve T. L.	28	8,71	0,71		
Başarı	Fen Lisesi	124	8,39	2,27	,981	,418
	Anadolu L.	87	8,34	1,42		
	And. İ.H.L.	107	8,37	1,90		
	Çok P. L.	15	8,87	0,52		
	M. ve T. L.	28	9,00	0,00		
Yardımcı	Fen Lisesi	124	7,97	1,92	2,874	,023
	Anadolu L.	87	8,41	1,39		
	And. İ.H.L.	107	8,24	1,75		
	Çok P. L.	15	8,87	0,52		
	M. ve T. L.	28	8,93	0,38		
Maceracı	Fen Lisesi	124	8,61	2,14	,438	,781
	Anadolu L.	87	8,47	1,13		
	And. İ.H.L.	107	8,74	2,09		
	Çok P. L.	15	9,00	0,00		
	M. ve T. L.	28	8,71	0,90		

Tablo 16'nın devamı

Mükemmel- liyetçi	Fen Lisesi	124	8,06	2,06	2,906	,022
	Anadolu L.	87	8,55	1,25		
	And. İ.H.L.	107	8,06	1,77		
	Çok P. L.	15	8,47	0,92		
	M. ve T. L.	28	9,00	0,00		
Özgün	Fen Lisesi	124	8,44	2,10	,550	,699
	Anadolu L.	87	8,38	1,56		
	And. İ.H.L.	107	8,42	1,94		
	Çok P. L.	15	8,60	0,83		
	M. ve T. L.	28	8,93	0,38		
Gözlemci	Fen Lisesi	124	8,41	2,18	1,324	,262
	Anadolu L.	87	8,28	1,34		
	And. İ.H.L.	107	8,15	1,83		
	Çok P. L.	15	8,87	0,52		
	M. ve T. L.	28	8,86	0,52		
Sorgulayan	Fen Lisesi	124	8,60	1,85	,950	,435
	Anadolu L.	87	8,51	1,34		
	And. İ.H.L.	107	8,47	1,72		
	Çok P. L.	15	9,00	0,00		
	M. ve T. L.	28	9,00	0,00		
Reis	Fen Lisesi	124	7,84	2,32	2,007	,093
	Anadolu L.	87	8,25	1,69		
	And. İ.H.L.	107	8,21	1,95		
	Çok P. L.	15	8,87	0,52		
	M. ve T. L.	28	8,71	0,71		
Enneagram Kişilik Özellikleri	Fen Lisesi	124	74,57	13,41	1,884	,113
	Anadolu L.	87	75,60	7,88		
	And. İ.H.L.	107	74,94	11,26		
	Çok P. L.	15	79,13	2,19		
	M. ve T. L.	28	79,85	1,91		

Tablo 16 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri puanlarının eğitim gördükleri okul türlerine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda, öğrencilerin ortaöğretim türlerinin uzlaşma ($F=,717$; $p>0,05$), başaran ($F=,981$; $p>0,05$), maceracı ($F=,438$; $p>0,05$), özgün ($F=,550$; $p>0,05$), gözlemci ($F=1,324$; $p>0,05$), sorgulayan ($F=,950$; $p>0,05$), reis ($F=2,007$; $p>0,05$) alt boyutları ile Enneagram Kişilik Özellikleri ($F=1,884$; $p>0,05$) puanları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür.

Öğrencilerin eğitim gördüğü ortaöğretim türlerinin yardımcı alt boyut puanları ($F=2,874$; $p<0,05$) üzerinde etkisi olduğu görülürken, yapılan Scheffe post-hoc analizi sonucunda bu farkın Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri ile Fen Lisesi öğrencileri arasında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre Mesleki ve

Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin yardımcı kişilik özelliklerinin Fen Lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin eğitim gördüğü okul türlerinin mükemmeliyetçi alt boyut puanları ($F=2,906$; $p<0,05$) üzerinde etkisi olduğu görülürken, yapılan Scheffe post-hoc analizi sonucunda bu farkın Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri ile Fen Lisesi-Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri arasında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin mükemmeliyetçi kişilik özelliklerinin Fen Lisesi ile Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 17

Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri Puanlarının Sınıflarına Göre Farklılığı Bağımsız Örneklemeler t Testi Analizi

	Sınıf	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Uzlaşma	11. Sınıf	172	8,26	1,72	359	-	325
	12. Sınıf	189	8,42	1,40		,986	
Başaran	11. Sınıf	172	8,31	1,92	359	-	210
	12. Sınıf	189	8,56	1,73		1,255	
Yardımcı	11. Sınıf	172	8,04	1,65	359	-	012
	12. Sınıf	189	8,48	1,63		2,522	
Maceracı	11. Sınıf	172	8,58	1,90	359	-	517
	12. Sınıf	189	8,70	1,70		,648	
Mükemmeliyetçi	11. Sınıf	172	8,17	1,76	359	-	313
	12. Sınıf	189	8,35	1,62		1,011	
Özgün	11. Sınıf	172	8,41	1,80	359	-	558
	12. Sınıf	189	8,52	1,81		,586	
Gözlemci	11. Sınıf	172	8,19	1,90	359	-	095
	12. Sınıf	189	8,50	1,63		1,673	
Sorgulayan	11. Sınıf	172	8,51	1,55	359	-	386
	12. Sınıf	189	8,66	1,60		,886	
Reis	11. Sınıf	172	8,08	2,05	359	-	428
	12. Sınıf	189	8,24	1,85		,793	
Enneagram Kişilik Özellikleri	11. Sınıf	172	74,55	11,18	359	-	100
	12. Sınıf	189	76,42	10,38		1,648	

Tablo 17 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sınıf düzeylerinin uzlaşma (t (1-359) =-,986; p>0,05), başaran (t (1-359) =-1,255; p>0,05), maceracı (t (1-359) =-,648; p>0,05), mükemmeliyetçi (t (1-359) =-1,011; p>0,05), özgün (t (1-359) =-,586; p>0,05), gözlemci (t (1-359) =-1,673; p>0,05), sorgulayan (t (1-359) =-,886; p>0,05), reis (t (1-359) =-,793; p>0,05) alt boyutları ile Enneagram Kişilik Özellikleri puanları (t (1-359) =-1,648; p>0,05) üzerine etkisini incelemek amacıyla yapılan ilişkisiz örneklemeler için t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşmadığı görülmüştür. Ancak, 11. Sınıf öğrencilerinin yardımcı alt boyut puanları ($\bar{X}$ =8,04) ile 12. Sınıf öğrencilerin yardımcı alt boyut puanları ($\bar{X}$ =8,48) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir (t (1-359) =-2,522; p<0,05). Bu sonuca göre 12. Sınıf öğrencilerinin yardımcı kişilik özelliklerinin 11. Sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 18

Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri Puanlarının Yerleşim Türüne Göre Farklılığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Analizi

	Yerleşim Türü	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Uzlaşma	Köy	46	8,24	1,35	,173	,914
	Kasaba	26	8,23	1,86		
	İlçe Merkezi	143	8,40	1,54		
	İl Merkezi	146	8,35	1,59		
Başaran	Köy	46	8,57	1,66	,184	,907
	Kasaba	26	8,54	2,04		
	İlçe Merkezi	143	8,36	1,78		
	İl Merkezi	146	8,46	1,90		
Yardımcı	Köy	46	8,59	1,65	,949	,417
	Kasaba	26	8,19	1,74		
	İlçe Merkezi	143	8,13	1,71		
	İl Merkezi	146	8,32	1,57		
Maceracı	Köy	46	8,74	1,36	,240	,869
	Kasaba	26	8,50	2,08		
	İlçe Merkezi	143	8,71	1,90		
	İl Merkezi	146	8,57	1,78		
Mükemmeliyetçi	Köy	46	8,48	1,43	1,655	,176
	Kasaba	26	8,50	1,96		
	İlçe Merkezi	143	8,03	1,79		
	İl Merkezi	146	8,40	1,60		

Tablo 18'in devamı

Özgün	Köy	46	8,52	1,53	,073	,975
	Kasaba	26	8,35	2,33		
	İlçe Merkezi	143	8,44	1,87		
	İl Merkezi	146	8,49	1,73		
Gözlemci	Köy	46	8,48	1,43	1,509	,212
	Kasaba	26	9,00	2,30		
	İlçe Merkezi	143	8,22	1,77		
	İl Merkezi	146	8,33	1,74		
Sorgulayan	Köy	46	8,52	1,31	,146	,932
	Kasaba	26	8,46	2,04		
	İlçe Merkezi	143	8,57	1,70		
	İl Merkezi	146	8,64	1,45		
Reis	Köy	46	8,33	1,94	,400	,753
	Kasaba	26	7,81	2,35		
	İlçe Merkezi	143	8,15	1,95		
	İl Merkezi	146	8,18	1,87		
Enneagram Kişilik Özellikleri	Köy	46	76,45	9,47	,235	,872
	Kasaba	26	75,57	12,08		
	İlçe Merkezi	143	75,02	10,50		
	İl Merkezi	146	75,73	11,30		

Tablo 18 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin yaşadığı yerleşim türlerinin uzlaşma ($F=,173$; $p>0,05$), başarı (F=,184; $p>0,05$), yardımcı (F=,949; $p>0,05$), maceracı (F=,240; $p>0,05$), mükemmeliyetçi (F=1,655; $p>0,05$), özgün (F=,073; $p>0,05$), gözlemci (F=1,509; $p>0,05$), sorgulayan (F=,146; $p>0,05$), reis (F=,400; $p>0,05$) alt boyutları ile Enneagram Kişilik Özellikleri (F=,235; $p>0,05$) puanları üzerinde etkisi olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda öğrencilerin yaşadığı yerleşim türlerinin istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre yerleşim türünün ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram Kişilik özellikleri üzerinde etkisi olmadığı söylenebilir.

4.3. Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Yönelimlerine Ait Bulgular

Ortaöğretim öğrencilerinin değer yönelim düzeylerine ait bulgular Tablo 19' da verilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi ortaöğretim öğrencilerinin değer özellikleri bütün alt boyut puanları 3 ile 36 arasında değişmektedir. Öğrencilerin değer özellikleri toplam puanları incelendiğinde ise puanların en küçük 85, en yüksek 240 olduğu görülmektedir. Ortaöğretim öğrencilerinin toplam puan ortalamaları $\bar{X}=82,3$ ile yüksek düzey uzlaşmaya sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 19*Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Yönelimleri Düzeyleri*

Alt Boyutlar		Düşük	Orta	Yüksek	Min	Mak	<u>X</u>	S	
Değer Özellikleri Alt Bileşenleri	Güç	Aralık	3-8	8-13	13-18	3	18	12,70	3,48
		f	49	151	161				
		%	13,6	41,8	44,6				
	Başarı	Aralık	4-10,66	10,66-17,32	17,32-24	4	24	18,76	3,92
		f	9	115	237				
		%	2,5	31,9	65,7				
	Hazcılık	Aralık	3-8	8-13	13-18	3	18	14,55	3,06
		f	12	108	241				
		%	3,3	29,9	66,8				
	Uyarılma	Aralık	3-8	8-13	13-18	4	18	14,01	2,89
		f	20	121	220				
		%	5,5	33,5	60,9				
	Özyönelim	Aralık	4-10,66	10,66-17,32	17,32-24	9	24	19,94	3,21
		f	3	64	294				
		%	0,8	17,7	81,4				
	Evrenselcilik	Aralık	6-16	16-26	26-36	10	36	30,94	4,71
		f	3	62	296				
		%	0,8	17,2	82,0				
	İyilikseverlik	Aralık	4-10,66	10,66-17,32	17,32-24	6	24	19,21	3,63
		f	8	100	253				
		%	2,2	27,7	70,1				
	Geleneksellik	Aralık	4-10,66	10,66-17,32	17,32-24	6	24	17,53	3,97
		f	16	149	196				
		%	4,4	41,3	54,3				
	Uyma	Aralık	4-10,66	10,66-17,32	17,32-24	5	24	18,68	3,70
		f	9	113	239				
		%	2,5	31,3	66,2				
	Güvenlik	Aralık	5-13,33	13,33-21,66	21,66-30	7	30	24,97	3,89
		f	3	58	300				
		%	0,8	16,1	83				
	Toplam	Aralık	40-106,66	106,66-173,32	173,32-240	85	240	191,31	23,49
		f	2	62	297				
		%	0,6	11,1	82,3				

4.4. Demografik Değişkenlerin Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Sistemlerine Etkisi

Bu bölümde ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet, sınıf, eğitim ve yerleşim yeri değişkenlerine göre değer sistemlerinin farklılaşması incelenmiştir. Cinsiyet değişkeninin ortaöğretim öğrencilerinin Değer Sistemleri puanlarına etkisine ait bulgular Tablo 20 'de verilmiştir.

Tablo 20

Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılığı Bağımsız Örneklem t Testi Analizi

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Güç	Kız	191	12,12	3,63	359	-3,438	001
	Erkek	170	13,36	3,19			
Başarı	Kız	191	18,32	4,07	359	-2,272	024
	Erkek	170	19,25	3,69			
Hazcılık	Kız	191	14,57	3,01	359	,075	940
	Erkek	170	14,54	3,12			
Uyarılma	Kız	191	13,97	2,92	359	-,278	781
	Erkek	170	14,06	2,87			
Özyönelim	Kız	191	19,94	3,09	359	,004	997
	Erkek	170	19,94	3,35			
Evrenselcilik	Kız	191	31,98	3,80	359	4,592	000
	Erkek	170	29,76	5,33			
İyilikseverlik	Kız	191	19,45	3,35	359	1,285	200
	Erkek	170	18,95	3,92			
Geleneksellik	Kız	191	17,62	3,68	359	,462	645
	Erkek	170	17,43	4,29			
Uyma	Kız	191	18,64	3,57	359	-,247	805
	Erkek	170	18,74	3,86			
Güvenlik	Kız	191	25,17	3,64	359	1,026	305
	Erkek	170	24,75	4,15			
Değer Sistemleri	Kız	191	191,77	21,29	359	,400	689
	Erkek	170	190,78	25,79			

Tablo 20 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetlerinin Değer Sistemleri puanları üzerine etkisini incelemek amacıyla yapılan ilişkisiz örneklem t testi sonucuna göre; hazcılık ($t(1-359) = ,075$; $p > 0,05$), uyarılma ($t(1-359) = -,278$; $p > 0,05$), özyönelim ($t(1-359) = ,004$; $p > 0,05$), iyilikseverlik ($t(1-359) = 1,285$; $p > 0,05$), geleneksellik ($t(1-359) = ,462$; $p > 0,05$), uyma ($t(1-359) = 2,247$; $p > 0,05$), güvenlik ($t(1-359) = 1,026$; $p > 0,05$) alt boyutları ile Değer Sistemleri ($t(1-359) = ,950$; $p > 0,05$) puanları üzerinde cinsiyetin anlamlı etkisinin olmadığı görülmüştür.

Ancak, kız öğrencilerin güç alt boyutu puanları ($\bar{X} = 12,12$) ile erkek öğrencilerin puanları ($\bar{X} = 13,36$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($t(1-359) = -3,438$; $p < 0,05$) ve kız öğrencilerin başarı alt boyutu puanları ($\bar{X} = 18,32$) ile erkek öğrencilerin puanları ($\bar{X} = 19,25$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($t(1-359) = -2,272$; $p < 0,05$) görülmüştür. Bu sonuçlara

göre erkek öğrencilerin güç ve başarı değer sistemlerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca, kız öğrencilerin evrenselcilik alt boyutu puanları ($\bar{X}$ =31,98) ile erkek öğrencilerin puanları ($\bar{X}$ =29,76) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($t(1-359)=4,592$; $p<0,05$) belirlenmiştir. Bu sonuca göre ise kız öğrencilerin evrenselcilik değer sistemlerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 21

Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Sistemleri Puanlarının Okul Türüne Göre Farklılığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Analizi

	Okul Türü	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Güç	Fen Lisesi	124	13,21	3,51	3,081	,016
	Anadolu L.	87	11,90	3,22		
	And. İ.H.L.	107	12,44	3,45		
	Çok P. L.	15	12,53	4,05		
	M. ve T. L.	28	14,04	3,46		
Başarı	Fen Lisesi	124	19,07	4,00	1,969	,099
	Anadolu L.	87	17,92	3,68		
	And. İ.H.L.	107	18,68	4,10		
	Çok P. L.	15	19,33	4,12		
	M. ve T. L.	28	19,96	3,11		
Hazcılık	Fen Lisesi	124	14,59	2,99	,841	,500
	Anadolu L.	87	14,14	3,24		
	And. İ.H.L.	107	14,61	3,10		
	Çok P. L.	15	15,20	2,93		
	M. ve T. L.	28	15,14	2,73		
Uyarılma	Fen Lisesi	124	14,02	2,93	1,285	,276
	Anadolu L.	87	13,70	3,02		
	And. İ.H.L.	107	13,98	2,89		
	Çok P. L.	15	15,47	2,00		
	M. ve T. L.	28	14,32	2,65		
Özyönelim	Fen Lisesi	124	20,44	2,79	2,889	,022
	Anadolu L.	87	19,17	3,44		
	And. İ.H.L.	107	19,74	3,32		
	Çok P. L.	15	21,33	2,85		
	M. ve T. L.	28	20,18	3,54		
Evrenselcilik	Fen Lisesi	124	31,21	4,06	2,585 3-4	,037
	Anadolu L.	87	30,76	4,51		
	And. İ.H.L.	107	30,20	5,25		
	Çok P. L.	15	34,07	3,58		
	M. ve T. L.	28	31,46	5,72		

Tablo 21'in devamı

İyilikseverlik	Fen Lisesi	124	19,45	3,41	1,312	,265
	Anadolu L.	87	19,07	3,44		
	And. İ.H.L.	107	18,71	3,95		
	Çok P. L.	15	20,33	2,69		
	M. ve T. L.	28	19,93	4,26		
Geleneksellik	Fen Lisesi	124	16,92	3,94	2,687	,031
	Anadolu L.	87	17,66	3,75		
	And. İ.H.L.	107	17,48	4,01		
	Çok P. L.	15	19,00	4,28		
	M. ve T. L.	28	19,29	4,01		
Uyma	Fen Lisesi	124	18,46	3,56	2,423	,048
	Anadolu L.	87	18,39	3,54		
	And. İ.H.L.	107	18,53	3,90		
	Çok P. L.	15	20,00	3,76		
	M. ve T. L.	28	20,46	3,71		
Güvenlik	Fen Lisesi	124	25,05	3,35	1,421	,227
	Anadolu L.	87	24,54	3,95		
	And. İ.H.L.	107	24,76	4,32		
	Çok P. L.	15	26,60	4,07		
	M. ve T. L.	28	25,89	3,95		
Değer Sistemleri	Fen Lisesi	124	192,41	19,22	3,214	,013
	Anadolu L.	87	187,24	22,16		
	And. İ.H.L.	107	189,12	25,79		
	Çok P. L.	15	203,86	24,29		
	M. ve T. L.	28	200,67	30,54		

Tablo 21 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin Değer Sistemleri puanlarının eğitim gördükleri okul türlerine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda, öğrencilerin ortaöğretim türlerinin başarı ($F=,717$; $p>0,05$), hazcılık ($F=,981$; $p>0,05$), uyarılma ($F=,438$; $p>0,05$), iyilikseverlik ($F=,550$; $p>0,05$) ve güvenlik ($F=1,324$; $p>0,05$) alt boyutları puanları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür.

Öğrencilerin eğitim gördükleri ortaöğretim türlerinin güç alt boyut puanları ($F=3,081$; $p<0,05$) üzerinde etkisi olduğu görülürken, yapılan Scheffe post hoc analizi sonucunda bu farkın Anadolu Lisesi öğrencileri ile Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri arasında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi öğrencilerinin güç değer sistemlerinin Anadolu Lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin okul türlerinin özyönelim alt boyut puanları ($F=2,889$; $p<0,05$) üzerinde etkisi olduğu görülürken, yapılan Scheffe post hoc

analizi sonucunda bu farkın Çok Programlı Lise öğrencileri ile Anadolu Lisesi öğrencileri arasında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre Çok Programlı lisedeki öğrencilerin özyönelim değer sistemlerinin Anadolu Lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin ortaöğretim türlerinin evrenselcilik alt boyut puanları ($F=2,585$; $p<0,05$) üzerinde etkisi olduğu görülürken, yapılan Scheffe post hoc analizi sonucunda bu farkın Çok Programlı Lise öğrencileri ile Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri arasında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre Çok Programlı Lise öğrencilerinin evrenselcilik değer sistemlerinin Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin eğitim gördükleri okul türlerinin geleneksellik alt boyut puanları ($F=2,687$; $p<0,05$) üzerinde etkisi olduğu görülürken, yapılan Scheffe post hoc analizi sonucunda bu farkın Fen Lisesi öğrencileri ile Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri arasında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi öğrencilerinin geleneksellik değer sistemlerinin Fen Lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin eğitim gördükleri okul türlerinin uyma alt boyut puanları ($F=2,423$; $p<0,05$) üzerinde etkisi olduğu görülürken, yapılan Scheffe post hoc analizi sonucunda bu farkın Anadolu Lisesi öğrencileri ile Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri arasında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin uyma değer sistemlerinin Anadolu Lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Ayrıca, Tablo 21 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin Değer Sistemleri puanlarının okul türlerine göre anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan ANOVA testi nihayetinde öğrencilerin eğitim gördüğü okul türlerinin istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu görülmüştür ($F=3,241$; $p<0,05$). Oluşan farkın hangi gruplar arasında meydana geldiğini belirlemek için yapılan Scheffe Post-Hoc analizleri sonucunda, çok programlı lise öğrencilerinin ($\bar{X}=203,86$) puanlarının Anadolu lisesi öğrencileri ($\bar{X}=187,24$) ile Anadolu imam hatip lisesi öğrencileri ($\bar{X}=189,12$) puanları arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre, eğitim alınan okul türünün öğrencilerin değer sistemleri puanları üzerinde etkisi olduğu ve çok programlı lise öğrencilerinin

Anadolu ve Anadolu imam hatip lisesi öğrencilerinden daha yüksek düzeyde değer sistemine sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 22

Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Sistemleri Puanlarının Sınıflarına Göre Farklılığı

Bağımsız Örneklemeler t Testi Analizi

	Sınıf	n	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Güç	11. Sınıf	172	12,31	3,70	359	2,053	041
	12. Sınıf	189	13,06	3,24			
Başarı	11. Sınıf	172	18,34	4,10	359	1,931	054
	12. Sınıf	189	19,14	3,72			
Hazcılık	11. Sınıf	172	14,06	3,24	359	2,972	003
	12. Sınıf	189	15,01	2,82			
Uyarılma	11. Sınıf	172	13,62	2,99	359	2,470	014
	12. Sınıf	189	14,37	2,77			
Özyönelim	11. Sınıf	172	19,91	3,32	359	,164	870
	12. Sınıf	189	19,97	3,11			
Evrenselcilik	11. Sınıf	172	30,81	4,29	359	,503	612
	12. Sınıf	189	31,06	5,07			
İyilikseverlik	11. Sınıf	172	19,28	3,67	359	328	743
	12. Sınıf	189	19,15	3,61			
Geleneksellik	11. Sınıf	172	17,05	3,84	359	2,199	029
	12. Sınıf	189	17,97	4,05			
Uyma	11. Sınıf	172	18,54	3,57	359	,702	483
	12. Sınıf	189	18,81	3,82			
Güvenlik	11. Sınıf	172	24,91	3,80	359	,264	792
	12. Sınıf	189	25,02	3,97			
Değer Sistemleri	11. Sınıf	172	88,83	22,95	359	1,913	057
	12. Sınıf	189	93,55	23,81			

Tablo 22 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin sınıf düzeylerinin Değer Sistemleri puanları üzerine etkisini incelemek amacıyla yapılan ilişkisiz örneklem için t testi sonucuna göre; başarı (t (1-359) =-1,931; p>0,05), özyönelim (t (1-359) =-,164; p>0,05), evrenselcilik (t (1-359) =-,503; p>0,05), iyilikseverlik (t (1-359) =,328; p>0,05), uyma (t (1-359) =-,702; p>0,05), güvenlik (t (1-359) =-,264; p>0,05) alt boyutları ile Değer Sistemleri (t (1-359) =-1,913; p>0,05) puanları üzerinde sınıf düzeylerinin anlamlı etkisinin olmadığı görülmüştür.

Ancak, 11. sınıf öğrencilerinin güç alt boyutu puanları ($\bar{X}$ =12,31) ile 12. sınıf öğrencilerin puanları ($\bar{X}$ =13,06) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu (t (1-359) =-2,053; p<0,05), 11. sınıf öğrencilerinin hazcılık alt boyutu puanları ($\bar{X}$ =14,06) ile 12. sınıf öğrencilerin puanları ($\bar{X}$ =15,01) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu (t (1-359) =-2,053; p<0,05), 11. sınıf öğrencilerinin uyarılma alt boyutu puanları ($\bar{X}$ =13,62) ile 12. sınıf öğrencilerinin puanları ($\bar{X}$ =14,37) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu (t (1-359) =-2,053; p<0,05) ve 11. sınıf öğrencilerinin geleneksellik alt boyutu puanları ($\bar{X}$ =17,05) ile 12. sınıf öğrencilerinin puanları ($\bar{X}$ =17,97) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu (t (1-359) =-2,053; p<0,05) belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre 12. sınıf öğrencilerinin güç, hazcılık, uyarılma ve geleneksellik değer sistemlerinin 11. Sınıf öğrencilerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 23

Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Sistemleri Puanlarının Yerleşim Türüne Göre Farklılığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Analizi

	Yerleşim Türü	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Güç	Köy	46	11,89	3,73	1,178	,318
	Kasaba	26	12,31	4,47		
	İlçe Merkezi	143	12,81	3,30		
	İl Merkezi	146	12,92	3,37		
Başarı	Köy	46	18,59	4,27	,441	,724
	Kasaba	26	18,00	5,44		
	İlçe Merkezi	143	18,78	3,62		
	İl Merkezi	146	18,92	3,80		
Hazcılık	Köy	46	14,02	3,54	,841	,472
	Kasaba	26	14,12	3,43		
	İlçe Merkezi	143	14,74	2,79		
	İl Merkezi	146	14,62	3,09		

Tablo 23'ün devamı

Uyarılma	Köy	46	13,50	2,99	,596	,618
	Kasaba	26	14,19	3,10		
	İlçe Merkezi	143	14,13	2,77		
	İl Merkezi	146	14,03	2,96		
Özyönelim	Köy	46	19,41	3,30	1,523	,208
	Kasaba	26	20,81	2,93		
	İlçe Merkezi	143	20,17	2,94		
	İl Merkezi	146	19,73	3,46		
Evrenselcilik	Köy	46	31,41	5,19	,189	,904
	Kasaba	26	31,00	4,18		
	İlçe Merkezi	143	30,83	4,64		
	İl Merkezi	146	30,89	4,75		
İyilikseverlik	Köy	46	19,48	3,09	,158	,925
	Kasaba	26	19,42	4,24		
	İlçe Merkezi	143	19,10	3,66		
	İl Merkezi	146	19,21	3,68		
Geleneksellik	Köy	46	17,85	3,72	1,756	,155
	Kasaba	26	15,85	5,14		
	İlçe Merkezi	143	17,57	3,97		
	İl Merkezi	146	17,70	3,79		
Uyma	Köy	46	18,98	3,42	,569	,636
	Kasaba	26	18,35	3,99		
	İlçe Merkezi	143	18,43	3,93		
	İl Merkezi	146	18,90	3,52		
Güvenlik	Köy	46	24,63	4,42	,879	,452
	Kasaba	26	24,62	4,50		
	İlçe Merkezi	143	24,73	3,63		
	İl Merkezi	146	25,37	3,84		
Değer Sistemleri	Köy	46	189,76	24,88	,259	,855
	Kasaba	26	188,65	20,66		
	İlçe Merkezi	143	191,29	20,57		
	İl Merkezi	146	192,28	26,20		

Tablo 23 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin Değer Sistemleri puanlarının yaşadıkları yerleşim türlerine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda, öğrencilerin ortaöğretim türlerinin güç ($F=1,178$; $p>0,05$), başarı ($F=,441$; $p>0,05$), hazcılık ($F=,841$; $p>0,05$), uyarılma ($F=,596$; $p>0,05$), özyönelim ($F=1,523$; $p>0,05$), evrenselcilik ($F=,189$; $p>0,05$), iyilikseverlik ($F=,158$; $p>0,05$), geleneksellik ($F=1,756$; $p>0,05$), uyma ($F=,569$; $p>0,05$) ve güvenlik ($F=,879$; $p>0,05$) alt boyutları ile değer sistemleri ($F=,235$; $p>0,05$) puanları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre yerleşim türünün ortaöğretim öğrencilerinin değer sistemleri üzerinde etkisi olmadığı söylenebilir.

4.5. Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri ve Değer Yönelimleri Arasındaki İlişki

Bu bölümde Ortaöğretim öğrencilerinin Değer Sistemleri ölçeğinden alınan puanlarla Enneagram Kişilik Özellikleri ölçeğinden alınan puanlar arasındaki ilişkiyi belirlemek için istatistik çalışması yapılmıştır. İki değişken arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile tespit edilmiştir. Analize ilişkin bulgular Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24

Ortaöğretim Öğrencilerinin Değer Sistemleri ve Pearson Korelasyon Analizi Enneagram Kişilik Özellikleri Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Bulguları (n=361)

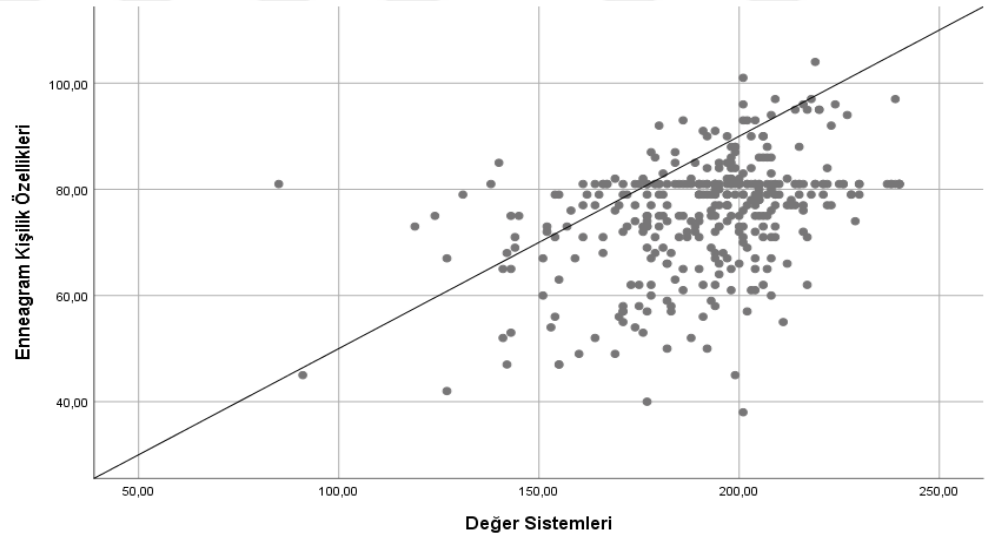
	Uzlaşma	Başaran	Yardımcı	Maceracı	Mükemmeliyetçi	Özgün	Gözlemci	Sorgulayan	Reis	Enneagram Kişilik Özellikleri
Güç	070	291*	212*	171*	081	173*	162*	113*	329*	244*
Başarı	069	421*	327*	261*	205*	299*	240*	299*	328*	399*
Hazcılık	106*	199*	190*	373*	050	254**	116*	136*	253*	275*
Uyarılma	077	300*	250*	325*	125*	317**	173**	216*	292*	339*
Özyönelim	157*	298*	264*	273*	202*	377**	252**	285*	312*	393*
Evrenselcilik	185*	071	211*	160*	135*	165**	126*	255*	,045	212*
İyilikseverlik	,267*	,153*	,263*	,142*	,133*	,168**	0,046	,207*	0,039	,222*
Geleneksellik	180*	049	177*	,005	178*	,029	,072	110*	0,010	121*
Uyma	220*	063	149*	,004	185*	,028	126*	196*	,013	151*
Güvenlik	160*	197*	242*	203*	217*	188*	170*	332*	076	283*
Değer Sistemleri	216*	306*	354*	284*	239*	298*	228*	338*	243*	402*

*p<0,05

Yukarıda yer alan Tablo 24’te Değer Sistemleri alt boyutları ile Enneagram Kişilik Özelliklerine ait her alt boyutun birbirleriyle olan ilişkisine ait korelasyon değerleri yer almaktadır. Bu korelasyon değerleri incelendiğinde genel itibariyle Değer Sistemleri alt boyutlarının Enneagram Kişilik Özellikleri alt boyutlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Tablo 24’ ten anlaşılabacağı üzere, ortaöğretim öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri ölçeğinden alınan puanlarla Değer Sistemleri ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda puanlar arasında, pozitif yönde güçlü ve istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r = 0,402$, $p < 0,05$). Bu sonuca göre sınıf öğretmenlerinin Enneagram Kişilik Özellikleri artarken Değer Sistemlerinin arttığı, Enneagram Kişilik özellikleri azalırken de Değer Sistemlerinin azaldığı söylenebilir (Grafik 1).

Grafik 1

Enneagram Kişilik Özellikleri Ölçeğinden Alınan Toplam Puanlar ve Değer Sistemleri Ölçeğinden Alınan Toplam Puanlar Arasındaki İlişkiyi Gösteren Saçılma Diyagramı

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Değerler birey tarafından arzulanan motivasyonel hedefler iken kişilik bireyin zihin dünyasında oluşturduğu davranışları ayırt edici özelliktedir (Anglim vd., 2017). Bu bağlamda, farklı araştırmalarda ele alınan değerler ile kişilik kavramları bu araştırmada bir arada ele alınmıştır. Bu araştırmada lise öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri ve değer yönelimleri incelenmiştir. Öncelikle lise öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri ve değer yönelimleri belirlenmiştir. Sonraki aşamada ise lise öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri ve değer yönelimlerini etkileyen faktörleri incelemek amacıyla cinsiyet, il-ilçe merkezinde yaşama, sınıf düzeyi ve okudukları lise türünün etkisi araştırılmıştır. Son olarak ise lise öğrencilerinin Enneagram kişilik tipleri ile değer yönelimleri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Elde edilen sonuçlar literatürde yer alan ilgili araştırmalarla birlikte değerlendirilmiştir.

Lise öğrencilerinin Enneagram kişilik özellikleri incelendiğinde alt boyut puanlarının ortalamaları birbirine yakın ve her alt boyutta orta düzey puana sahip oldukları görülmüştür. En yüksek puana sahip boyutlar sorgulayan ve maceracı iken, en az puana sahip boyutlar yardımcı, mükemmeliyetçi ve reis boyutları olmuştur. Buna ek olarak Enneagram kişilik özellikleri toplam puanları incelendiğinde de lise öğrencilerinin orta düzey ortalamaya sahip oldukları belirlenmiştir. Bu araştırmada öğrencilerin kişilik özellikleri birbirine yakın değerlerde ve orta düzeyde belirlenirken, farklı kişilik tiplerinin öğrencilerin öğrenme ve gelişiminde etkili olabileceği belirtilmektedir. Literatürde farklı kademedeki öğrenim gören öğrencilerin

Enneagram kişilik özelliklerine yönelik çeşitli araştırmalar yer almaktadır. Bunlar içerisinde ortaöğretim öğrencileriyle yapılan araştırmada Kabak (2011) Enneagram kişilik özelliklerinin öğrencilerin matematik ve farklı alanlarda öğrenmelerine etkili olabileceğini belirterek bu kademedeki öğrenciler için önemli bir konu olduğunu belirtmiştir. Nitekim Turan (2020) ortaokul öğrencilerinin Enneagram kişilik özelliklerinden başarı odaklı, mükemmeliyetçi ve maceracı kişilik tipleri ile akademik başarıları arasında ilişki olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Aca (2020) Enneagram kişilik tiplerinin bazılarının ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin sosyal ağ bağımlılığıyla ilişkili olduğunu vurgulamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerinin Enneagram kişilik özelliklerine etkisi incelendiğinde uzlaşma, başaran, yardımcı, maceracı, mükemmeliyetçi, özgün, gözlemci ve reis alt boyutları ile toplam puan üzerinde etkisi olmadığı belirlenirken kadın öğrencilerin “sorgulayan” alt boyutunda erkek öğrencilerden daha yüksek puana sahip olduğu görülmüştür. Cinsiyetin Enneagram kişilik özellikleri üzerine yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar literatürde yer almıştır. Farklı kademelerdeki öğrencilerle yapılan çalışmalarda Yüksel ve Kızılgeçit (2021) üniversite öğrencilerinin cinsiyetinin Enneagram kişilik özellikleri üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Ancak farklı bir araştırmada ise, Durna (2005) ise üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinde cinsiyetin etkisinin olmadığını belirtmiştir. Bu sonuçlara göre cinsiyetin kişilik özellikleri üzerine etkisinin sabit olmadığı görüşü savunulabilir.

Öğrencilerin okudukları lise türlerinin Enneagram kişilik özellikleri üzerinde etkisi incelendiğinde uzlaşma, başaran, maceracı, özgün, gözlemci, sorgulayan ve reis alt boyutları ile toplam puan üzerinde etkisinin olmadığı görülmüştür. Ancak, öğrencilerin lise türlerinin “yardımcı” alt boyutu üzerinde etkisinin olduğu ve mesleki ve teknik lise öğrencilerinin yardımcı kişilik özelliklerinin fen lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, “mükemmeliyetçi” alt boyutuna lise türünün etki ettiği ve mesleki ve teknik lise öğrencilerinin mükemmeliyetçi kişilik özelliklerinin fen lisesi ile Anadolu imam hatip lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürde ortaöğretim öğrencilerinin kurum türlerinin kişilik özelliklerine etkisine yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanılmazken, elde edilen bu bulgular lise türlerine göre öğrenci profilleri hakkında bilgi sağlamaktadır. Akademik başarısıyla ön plana çıkan fen

lisesi öğrencilerinin yardımcı kişilik tipinde genel itibariyle akademik anlamda daha az başarılı olan mesleki ve teknik lise öğrencilerinden düşük seviyede olması, eğitim sistemindeki başarılı olma algısının sadece akademik başarıyla ölçüldüğüne işaret edebilir.

Sınıf düzeyinin lise öğrencilerinin Enneagram kişilik özellikleri üzerine etkisi incelendiğinde uzlaşma, başaran, maceracı, mükemmeliyetçi, özgün, gözlemci, sorgulayan ve reis alt boyutları ile toplam puan üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Ancak, sınıf düzeyinin “yardımcı” alt boyut üzerinde etkisi görülürken 12. Sınıf öğrencilerinin yardımcı kişilik özelliklerinin 11. Sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde öğrencilerin sınıf düzeylerinin kişilik özelliklerine etkisi belirtilmezken, farklı yaş grubu ve kademedeki bireylerin kişilik özellikleri incelendiğinde, birbirinden farklı sonuçlara ulaşılmaktadır (Aktürk ve Taştan, 2020).

Lise öğrencilerinin yerleşim yerlerinin Enneagram kişilik özellikleri üzerine etkisi incelendiğinde ise öğrencilerin yerleşim yerlerinin (köy, kasaba, ilçe merkezi, il merkezi) hem alt boyutlar hem de Enneagram kişilik özellikleri toplam puanları üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Yerleşim yerinin etkisi üzerine yapılan araştırmada Yüksel ve Kızılgeçit (2021) üniversite öğrencilerinin yerleşim yerinin kişilik özellikleri üzerinde etkili olmadığını belirtmişlerdir. Ancak araştırmacılar sosyo ekonomik düzeyin etkili olabileceğini belirtmişlerdir.

Özet olarak öğrencilerin Enneagram Kişilik Özelliklerine etki eden faktörler incelendiğinde yardımcı, sorgulayan ve mükemmeliyetçi alt boyutları çeşitli demografik özelliklerden etkilenirken diğer boyutlarda herhangi bir farklılaşma görülmemiştir. Bu nedenle bu faktörlerin değişime ve farklılaşmaya daha açık veya elverişli olduğu, kolaylıkla bireylerin kişisel özellikleri ve çevre faktöründen etkilenebileceği söylenebilir. Nitekim, Aktürk ve Taştan (2020) kişilik tiplerinin sıklığı üzerine yaptığı araştırmada, kişiliğin sabit olmadığını zamanla dış faktörlerin etkisiyle değişim gösterebileceğini vurgulamıştır. Bu nedenle aynı veya farklı yaş grupları ile yapılan araştırmalarda birbirlerinden farklı sonuçlara ulaşılması kişiliğin çevre ve çeşitli faktörlerden kolaylıkla etkilenebildiğinin göstergesi olabilmektedir.

Öğrencilerin değer sistemlerine gelindiğinde ise, lise öğrencilerinin değer sistemleri düzeylerini belirleyen bu araştırmada öğrencilerin değer özellikleri güç alt

boyutunda orta düzey iken, öğrencilerin başarı, hazcılık, uyarılma, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik alt boyutları ile Değer Özellikleri toplam puanlarında yüksek düzey değer sistemlerine sahip oldukları belirlenmiştir. Evrenselcilik, güvenlik ve özyönelim en yüksek puana sahip iken, güç ve uyarılma en düşük puanlara sahip değerler olmuştur. Benzer sonuçlara ulaşılan bir çalışmada, Bozdoğan (2013) Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin değerlerini önem sırasına göre ‘Evrensellik, Güvenlik, Özyönelim, Yardımseverlik, Uyma, Başarı, Geleneksellik, Uyarılım, Yaşamdan Haz Alma ve Güç’ olarak sıralamıştır. Bunlara ek olarak eğitim paydaşlarından öğretmen ve eğitim yöneticileri “evrensellik” değerini önemli olarak görürken “güç” önemsiz olarak vurgulamışlardır (Uncu, 2008).

Öğrencilerin cinsiyetlerinin değer özelliklerine etkisi incelendiğinde, hazcılık, uyarılma, özyönelim, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik alt boyutlarında herhangi bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Ancak, erkek öğrencilerin “güç” ve “başarı” değer sistemlerinin kadın öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık, kadın öğrencilerin “evrenselcilik” değer sistemlerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer sonuçların yer aldığı çeşitli araştırmalar da literatürde mevcuttur. Cinsiyetin değer özelliklerine etkisiyle ilgili Eryiğit (2010) öğrencilerin çevreye karşı duyarlı olduğu sonucuna ulaşmış ve değer yönelimlerinde cinsiyet ve sınıf değişkenlerinin farklılıklara sebep olduğunu gözlemlemiştir. Bozdoğan (2013) cinsiyetin güç ve evrensellik değerleri üzerinde etkisi olduğunu vurgularken Erden (2019) ortaokul öğrencilerinin değer yönelimlerinin akademik başarılarıyla ilişkili olduğu ve cinsiyetin öğrencilerin değer özelliklerini etkilediğini saptamıştır. Farklı eğitim kademesi olarak, Yapıcı ve Zengin’in (2003) İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin değer tercihleri üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada, kız öğrenciler sosyal değerleri öne çıkarırken erkek öğrenciler dini değerleri belirtmişlerdir.

Lise öğrencilerinin okul türlerinin değer sistemlerine etkisi incelendiğinde, başarı, hazcılık, uyarılma, iyilikseverlik ve güvenlik boyutlarında etkisinin olmadığı görülmüştür. Ancak, mesleki ve teknik lise öğrencilerinin “güç” ve “uyma” değer sistemlerinin Anadolu lisesi öğrencilerinden, “geleneksellik” değer sisteminin fen lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, çok programlı lise öğrencilerinin “özyönelim” değer sisteminin Anadolu lisesi öğrencilerinden,

“evrenselcilik” değer sisteminin ise Anadolu imam hatip lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bozdoğan (2013) lise ğrencilerinin değer sistemlerinin farklı demografik özelliklerden kolaylıkla etkilenebileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin okudukları okulun iklimi, okul çevresi ve dinamikleri gibi etkenler öğrencilerin değer algılarını farklılaştırabilmektedir. Benzer şekilde Karaca (2008) sosyo-demografik özelliklerin öğrencilerin değer yönelimlerinde farklılaşmaya yol atığının altını çizmektedir.

Öğrencilerin sınıf düzeylerinin değer sistemlerine etkisi incelendiğinde başarı, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, uyma ve Değer Sistemleri toplam puanı üzerinde etkisinin olmadığı görülmektedir. Ancak, 12. Sınıf ğrencilerinin “g”, “hazcılık”, “uyarılma”, “geleneksellik” değer sistemlerinin 11. Sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Eryiğit (2010) ğrencilerin çevreye karşı duyarlı olduğu sonucuna ulaştı ve değer yönelimlerinde sınıf değiştirenlerinin farklılıklara sebep olduğunu gözlemlemiştir. Sınıf düzeyine göre farklılaşmanın nedeni olarak yaşt gösterilebilmektedir. Farklı eğitim kademelerinde yapılan araştırmalarda öğrencilerin değer sistemlerinin farklılaştığı belirtilmektedir (Karaca, 2008; Yapıcı ve Zengin, 2003).

Lise ğrencilerinin yerleşim türlerinin değer sistemleri üzerine etkisi incelendiğinde ise, öğrencilerin yaşıadıkları bölgenin türünün değer sistemleri üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Ancak, Bozdoğan’ın (2013) alışmasına göre, çocukluklarını geçirdikleri yerleşim biriminin ‘Başarı, Yaşamdan Haz Alma ve özyönelim’ değerlerini etkilediği görülmektedir. Literatürde yer alan farklı sonuçların nedeni olarak ise değer sistemlerinin bağlam ve sosyo-demografik özelliklerden etkilenebilmesi söylenebilir.

Lise ğrencilerinin Değer Sistemleri ile Enneagram Kişilik zelliklerinin birbirleriyle iliştiki olduğu bu araştıрма sonunda ortaya koyulmuştur. Değer sistemleri ve Enneagram Kişilik zellikleri alt boyutları arasında anlamlı iliştikiler görülürken, Değer Sistemleri ve Enneagram Kişilik zellikleri arasında pozitif yönlü güçlü bir iliştiki olduğu belirlenmiştir. Bu bulgularla benzer şekilde Luk ve Bond (1993) kişilik ve değer arasında anlamlı bir iliştiki olduğu sonucuna ulaştırmıştır. Benzer şekilde Yik ve Tang (1996) da kişilik özelliklerinin değerlerle birebir veya kombinasyon halinde iliştiki olduğunu ifade etmiştir. Ek olarak eştirli araştırmalarda

değerler ile kişilik özelliklerinin bağlantılı olduğunu vurgulanmıştır (Haslam vd., 2009). Yıldız ve Dilmaç (2012) değerler ve kişilik değişkenlerinin alt boyutlarından bazılarında pozitif yönlü bazılarında ise negatif yönlü korelasyon olduğunu belirtmiştir. Ancak, bu çalışmada elde edilen bulgularda iki değişkenin anlamlı alt boyutlarının tamamı pozitif yönlüdür. Bu nedenle, lise öğrencilerinin Enneagram Kişilik Özellikleri ile Değer Sistemleri arasında güçlü bir ilişki olduğu vurgulanmalıdır.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Değerler bireylerin hayata bakış açısını, olayları yorumlamasını etkileyerek kişiliğin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bireylerin hayatı ve düşüncelerinde etkili olan bu iki kavram daha sonra mesleki yaşamları, çeşitli inançları ve özyeterlikleri gibi olguları etkileyebilmektedir (Aydın, 2008; Yapıcıkardeşler, 2007). Bu nedenle, öğrencilerin Enneagram kişilik özellikleri ve değer algılarının belirlenmesi, bunları etkileyen temel faktörlerin belirlenerek öğrencilerin desteklenmesi oldukça önemli hale gelmektedir. Öğrencilerin sahip oldukları değerler ve Enneagram kişilik özelliklerinin belirlenerek eğitim öğretim faaliyetlerinin planlama ve uygulama aşamasında göz önünde bulundurulması hem öğrenci başarısını destekleyebilecekken aynı zamanda öğrencilere kazandırılacak okul ve toplum kültürünün aktarımında da rol alabilecektir.

Bu araştırma sonucunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Bu araştırma nicel araştırma yöntemi kullanılarak, İstanbul ili Kartal ilçesinde belirli bir örneklemden elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir. Ancak, değerler ve Enneagram kişilik özellikleri sosyo-demografik özelliklerden etkilenebileceği için farklı örneklem grupları üzerinde araştırmalar yapılması,
- Öğrencilerin Enneagram kişilik özellikleri ve değer sistemleri arasındaki güçlü ilişkinin nedenlerini incelemekle birlikte, bu ilişkiden öğrencilerin eğitim ve öğretim süreçlerinde faydalanmak için gerekli çalışmaların yapılması,

- Öğrencilerin değer sistemleri ve Enneagram kişilik özelliklerine etki eden faktörlerin ayrıntılı olarak incelenmesi, bu demografik özelliklerin etki etmesinin altında yatan nedenlerin belirlenmesi,
- Öğrencilere uygulanacak değer eğitiminde kişilik özelliklerinin göz önünde bulundurulması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aca, G. (2020). *Lise öğrencilerinin enneagram kişilik tipleri ile sosyal ağ bağımlılığı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 630700) [Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Acarkan, İ. (2019). *Kişiliğin DNA'sı*. Kurtuba Kitap.
- Acat, M. B. ve Aslan, M. (2012). Yeni bir değer sınıflaması ve bu sınıflamaya bağlı olarak öğrencilere kazandırılması gereken değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1461-1474.
<https://app.trdizin.gov.tr/makale/TWpRNU1EY3pNdZ09/yeni-bir-deger-vsiniflamasi-ve-bu-siniflamaya-bagli-olarak-ogrencilere-kazandirilmesi-gereken-degerler>
- Afacan, K. (2020). *Ortaöğretim öğrencilerinin değer tercihleri ile İngilizce dersine yönelik tutumları arasındaki ilişki*. (Tez No. 640027) [Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Agle, B. R. ve Caldwell, C. B. (1999). Understanding research on values in business: A level of analysis framework. *Business & Society*, 38(3), 326-387.
<https://doi.org/10.1177/000765039903800305>
- Ağırkan, M. (2017). *Üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki*. (Tez No. 466119) [Yüksek Lisans tezi, Erzincan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Dyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29184/312499>
- Akın, Z. ve Öztürk, E. (2021). Değer eğitimi sürecinde okul – aile iş birliği: Bir nitel çalışma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(42), 73-112.
<https://doi.org/10.34234/ded.912583>
- Aktürk, Z. ve Taştan, K. (2020). Frequency of personality types based on enneagram in a Turkish sample: A web-based cross-sectional study. *Ortadoğu Tıp Dergisi*, 12(2), 211-218. <https://doi.org/10.21601/ortadogutipdergisi.722751>
- Altan, S. (2017). Ast kişilik tiplerine göre yönetim becerisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(9), 31-52.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/52675/694314>
- Aluja, A., García, Ó. & García, L. F. (2003). Relationships among extraversion, openness to experience, and sensation seeking. *Personality and Individual Differences*, 35(3), 671-680. [https://doi.org/10.1016/s0191-8869\(02\)00244-1](https://doi.org/10.1016/s0191-8869(02)00244-1)

- Anar, S. (1983). Değerlerin sosyolojik açıdan incelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 82, 8-44.
- Anglim, J., Knowles, E. R. V., Dunlop, P. D. ve Marty, A. (2017). HEXACO personality and Schwartz's personal values: A facet-level analysis. *Journal of Research in Personality*, 68, 23–31. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2017.04.002>
- Arslan, Z. Ş. ve Yaşar, F. T. (2007). Yükselen değer kavramı üzerine eleştirel bir yaklaşım. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 1 (1), 8-11. https://media.dem.org.tr/dir/dem/dem/yayin/goruntuleme/20181207195235_0.pdf
- Asar, Ç. (2020). *Lise öğrencilerinin Tanrı tasavvuru ile değer yönelimleri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma: Yalova örneği*. (Tez No. 632983) [Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Ashton, M. C. ve Lee, K. (2007). Empirical, theoretical, and practical advantages of the HEXACO model of personality structure. *Personality and social psychology review*, 11(2), 150-166. <https://doi.org/10.1177/1088868306294907>
- Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Bakış Dergisi*, 7(19), 39-45.
- Aydın, N. (2008). *Sınıf öğretmeni adaylarının ve öğretmenlerinin çevre eğitime yönelik öz-yeterlik inançları üzerine sınıf düzeyi, kıdem ve değer yönelimlerinin etkisi*. (Tez No. 219887) [Yüksek Lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Bacanlı, H., Akgül, A. ve Akgül, İ. (2016). İlkokul öğrencileri için değer bilinçlendirmeye dayalı değer özneleştirme etkinlikleri, *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı*, 659-676. <http://dx.doi.org/10.14527/9786053183563.041>
- Balcı, F. A. ve Yanpar, T. Y. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin ‘değer’ kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2010(39), 81-90. <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TVRFd05UVTBOQT09/ilkogretim-ogretmenlerinin-deger-kavramina-yukledikleri-anlamlar>
- Bayrakdar, M. (2009). *Lise son sınıf öğrencilerin değer tercihleri ve meslek tercihleri arasındaki ilişki*. (Tez No. 250846) [Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Batı, U. (2019). *Enneagram ile kişilik analizi*. Alfa Yayınları.
- Beill, B. (2003). *İyi çocuk, zor çocuk: “Doğru davranışlar çocuklara nasıl kazandırılır?”* (Çev: C. Yorulmaz). Arkadaş Yayınevi.
- Bennett, J. G. (1974). *The enneagram studies*. Coombe Springs Press.

- Bilsky, W. ve Koch, M. (2000). On the content and structure of values: Universals or methodological artifacts. In BJ Blasius, J. Hox, E. deLeeuw & P. Schmidt (Eds.) *Socialscience methodology in the New Millennium. Updated and extended proceedings of the Fifth International Conference on Logic and Methodology*, Leverkusen: Leske+ Budrich: 3-6 October.
- Bircan, H. H. ve Kalın, Y. (2014). Felsefede değer, değerler ve erdemler. *Değerler ve Değerler Psikolojisi*, 31-62. <https://doi.org/10.14527/9786053648109.03>
- Birkök, M. C. (2019). Değerler sınıflandırması. *Journal of Human Sciences*, 16(2), 493- 498. <https://doi.org/10.14687/jhs.v16i2.5737>
- Bland, A. M. (2010). The Enneagram: A review of the empirical and transformational literature. *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 49(1), 16-31. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1939.2010.tb00084.x>
- Bolay, S. H. (2007). Aşkın değerler buhranı, değerler ve eğitimi. *Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumu (Edt. R. Kaymakcan et al.)*. DEM Yayınları.
- Bozdoğan, F. A. (2013). *Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin değer yönelimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Ankara ili örneği)*. (Tez No. 328862) [Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Bozik, F. B. (2021). *Evli bireylerin enneagram kişilik tipleriyle evlilik uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 672379) [Yüksek Lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Burger, J. (2006). Bioindicators: a review of their use in the environmental literature 1970–2005. *Environmental Bioindicators*, 1(2), 136-144. <https://doi.org/10.1080/15555270600701540>
- Büyükdağ, Y. (2012). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin değer tercihleriyle mesleki yönelimleri arasındaki ilişki: Bakırköy ilçesi örneği*. (Tez No.313309) [yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012, Mayıs, 14). *Örnekleme yöntemleri*. <http://w3.balikesir.edu.tr/~msackes/wp/wp-content/uploads/2012/03/BAY-Final-Konulari.pdf>
- Cebeci, N. (2020). *İlkokul öğrencilerinin değer tercihlerinin belirlenmesi ve sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi*. (Tez No. 649459) [Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

- Çalışkur, A. ve Aslan, A. E. (2013). Rokeach değerler envanteri güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(29), 81-105.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/baunsobed/issue/50182/645970>
- Çukur, C. Ş., Guzman, M. R. T. ve Carlo, G. (2004). Religiosity, values, and horizontal and vertical individualism-collectivism: a study of Turkey, The United States, and the Philippines. *The Journal of Social Psychology*, 144(6), 613-634. <https://doi.org/10.3200/SOCP.144.6.613-634>
- Daniels, D. N. ve Price, V. A. (2016). *Enneagram kendini bilme sanatı* (Çev.: S. D. Çiftçi). Kaknüs Yayınları.
- Delen, H. B. (2019). *Son dönem Türk Alman çocuk yazınında resimli kitaplar aracılığıyla değerler eğitimi*. (Tez No. 562900) [Yüksek Lisans tezi, Trakya Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Demir, A. (2020). Enneagram as a personality determination method. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(18), 25-36.
[http://www.sobider.net/FileUpload/ep842424/File/enneagram as character d etermination method edit.pdf](http://www.sobider.net/FileUpload/ep842424/File/enneagram%20as%20character%20determination%20method%20edit.pdf)
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
<https://ded.dem.org.tr/gorsel/pdf/ded-15-makale-3.pdf>
- Demirutku, K. ve Sümer, N. (2010). Temel değerlerin ölçümü: Portre değerler anketinin Türkçe uyarlaması. *Türk psikoloji yazıları*, 13(25), 17-25.
<https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy130199612010000m000129.pdf>
- Doğanay, A. (2006). *Değerler eğitimi. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi "Yapılandırmacı bir yaklaşım"*. Pegem-A Yayıncılık.
- Dollinger, S. J., Leong, F. T. ve Ulicni, S. K. (1996). On traits and values: With special reference to openness to experience. *Journal of research in Personality*, 30(1), 23-41. <https://doi.org/10.1006/jrpe.1996.0002>
- Durkheim, E. (1994). *Sosyolojik metodun kuralları* (Çev.: E. Aytekin). Sosyal Yayınları.
- Durna, U. (2005). A tipi ve B tipi kişilik yapıları ve bu kişilik yapılarını etkileyen faktörlerle ilgili bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 275-290.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/2687/35307>
- Dursun, H. (2016). *Lise öğrencilerinin değer tercihleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişki*. (Tez No. 442996) [Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

- Elizur, D. (1991). Work and nonwork relations: The conical structure of work and home life relationship. *Journal of Organizational Behavior*, 12(4), 313-322. <https://doi.org/10.1002/job.4030120406>
- England, G. W. (1967). Personal value systems of american managers. *Academy of Management Journal*, 10(1), 53 – 68. <https://doi.org/10.2307/255244>
- Erçin, H. Ş. (2018). *Sağlıklı yaşam biçimi davranışları ile enneagram kişilik tipleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi*. (Tez No. 523155) [Tıpta Uzmanlık Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Erdem, A. R. (1997). İçerik kuramları ve eğitim yönetimine katkıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(3), 68-76. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11140/133269>
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 55-72. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29196/312580>
- Erden, D. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin değer yönelimleri ile başarı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 585553) [Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Erdoğan, H. (2019). *İslâm düşüncesinde basîret ve firâset kavramlarının din psikolojisi açısından incelenmesi*. (Tez No.596874) [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Erkan, İ. (2020). *Enneagram modeline göre öğretmen adaylarının kişilik tipleri ile sınıf yönetimi öz yeterlik inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 640538) [Yüksek Lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Eryiğit, A. (2010). *A cross-age study on elementary students' value orientations, environmental optimism and environmental concern*. (Tez No. 277691) [Yüksek Lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji nedir?* (Çev.: Nilgün Çelebi). Anı Yayıncılık.
- Gökkaya, A. (2020). *Anne babaların; Enneagram bilgisi, ebeveyn tutumları ve affedicilik düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Tez No. 659635) [Yüksek Lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Graves, C. W. (1970). Levels of existence: An open system theory of values. *Journal of Humanistic Psychology*, 10(2), 131–155. <https://doi.org/10.1177/002216787001000205>
- Gündoğan, A. O. (2007). *Ben ve Öteki: Değerler dünyasının gerginliği, değerler ve eğitimi*. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. Ötüken Yayınları.

- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202. <https://doi.org/10.1080/713657146>
- Haslam, N., Whelan, J. ve Bastian, B. (2009). Big Five traits mediate associations between values and subjective well-being. *Personality and individual differences*, 46(1), 40-42. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2008.09.001>
- Hechter, M. (1993). "Values Research in the Social and Behavioral Sciences", Michael Hechter, Lynn Nadel, Richard E. Michod (eds.), *The Origin of Values* (1-28).
- Hofstede, G. (1980). Culture and organizations. *International Studies of Management & Organization*, 10(4), 15-41. <https://doi.org/10.1080/00208825.1980.11656300>
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. Sage Publications.
- Huffman, L., Lefdahl-Davis E. M. ve Alayan, A. (2021). The Enneagram and the college student: empirical insight, legitimacy, and practice. *Christian Higher Education*, 21(3), 214-232. <https://doi.org/10.1080/15363759.2021.1929566>
- Hur, Y. ve Lee, K. H. (2011). Analysis of medical students' enneagram personality types, stress, and developmental level. *Korean J Med Educ*, 23(3), 175-84. <https://doi.org/10.3946/kjme.2011.23.3.175>
- Hüseyinliklioğlu, B. (2010). *Bireysel değerler ve örgütsel bağlılık düzeyi ilişkisi: Asker hastanesi çalışanları üzerinde bir inceleme*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- İmsal, E. F. (2019). *Öğretmenlerin kişilik özellikleri ile değer tercihleri arasındaki ilişki*. (Tez No. 557240) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- İnci, E. (2009). *Erken çocukluk dönemi öğrencilerinin değer yönelimlerinin sosyo-ekonomik düzey, yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi*. (Tez No. 240070) [Yüksek Lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kabak, S. (2011). *Enneagramın 7.sınıf matematik öğretiminde grup çalışmasına etkisi üzerine bir araştırma*. (Tez No. 286486) [Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kaderoğlu, E. N. (2022). *Enneagram kişilik tiplerine göre bireyin sahip olduğu kişilik tipinin fonksiyonel rekreasyon tercihinin etkisi*. (Tez No. 711122) [Yüksek Lisans tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

- Kalleberg, A. L. (1977). Work values and job rewards: A theory of job satisfaction. *American sociological review*, 42(1), 124-143.
<https://doi.org/10.2307/2117735>
- Kam, C. (2022). Enhancing Enneagram therapy with contemporary research on the conscious and unconscious mind. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 1-20. <https://doi.org/10.1007/s12124-022-09685-5>
- Karabulut, Y. (2007). *Yeni kişilik teorisi enneagram ve din psikolojisi açısından kullanım alanları*. (Tez No. 208637) [Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Karaca, R. (2008). *İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri*. (Tez No. 221155) [Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Karakaya, M. F. (2008). *A psychographic view of market segmentation: Introducing a new paradigm: Enneagram*. (Tez No. 220563) [Yüksek Lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık.
- Katırcıoğlu, D. Ö. (2021). *İnternet ve oyun bağımlılığı olan ergenlerin ebeveynlerinde mizaç özelliklerinin değerlendirilmesi*. (Tez No. 715435) [Uzmanlık tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Keskin, N. (2019). *Yaratıcı liderlik geliştirmede enneagram öğretisinin rolü*. (Tez No. 622255) [Yüksek Lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Keskin, Y. (2016). Değer sınıflaması üzerine aksiyonel bir deneme. *Electronic Turkish Studies*, 11(3), 1485-1510.
<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9467>
- Kluckhohn, F. R. ve Strodtbeck, F. L. (1961). *Variations in value orientations*. Row, Peterson.
<https://psycnet.apa.org/record/1962-00928-000>
- Korkmaz, A. (2013). Değerler sosyolojisi. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 7(14), 51-78.
<https://toplumbilimleri.com/?mod=makale tr ozet&makale id=256>
- Koyuncu, M. (2021). *Enneagram tipolojisine göre üniversite öğrencilerinin kişilik ve mizaç özelliklerinin meslek seçimine ilişkin tutumlarına etkisinin incelenmesi*. (Tez No. 701767) [Yüksek Lisans tezi, İstanbul Ayvansaray Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kulaksızoğlu, A. ve Dilmaç, B. (2000). İnsani değerler eğitimi programı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(12), 199-208. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruaebd/issue/381/2389>

- Kundakçı, Z. (2014). *Lise öğrencilerinin değer tercihleri ile çevreye yönelik tutumları arasındaki ilişki (Denizli ili örneği)*. (Tez No. 355904) [Yüksek Lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kurt, A. (2019). *Kişisel satış sürecinde bireysel farklılıklar Enneagram tipolojisi üzerine bir araştırma*. (Tez No. 592141) [Yüksek Lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kurtdaş, E. M. (2017). Değerlerin kaynağı ve anlamlandırılması. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(21), 349-366. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12411>
- Küçük, F. (2021). *Ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişim becerileri ile enneagram modeline göre kişilik tipleri arasındaki ilişki*. (Tez No. 701510) [Yüksek Lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Luk, C. L. ve Bond, M. H. (1993). Personality variation and values endorsement in Chinese university students. *Personality and Individual Differences*, 14(3), 429-437. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(93\)90312-Q](https://doi.org/10.1016/0191-8869(93)90312-Q)
- Özdemir, L. K. ve Acarkan, İ. (2014). *Çocuklarda mizaç farklılıkları ve kişilik gelişimi*. Kurtuba Kitap.
- Özgülük, B. ve Öztemür, G. (2017). *Psikanalitik Kuram: Sigmund Freud*. Pegem Akademi. s. 66-101. <https://doi.org/10.14527/9786052410356.03>
- Manhardt, P. J. (1972). Job orientation of male and female college graduates in business. *Personnel Psychology*, 25(2), 361-368. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.1972.tb01111.x>
- Maslovaty, N. (2003). The placement of moral contents: Priorities and structures of the belief system of teachers and high school students. *Educational research and evaluation*, 9(1), 109-134. <https://doi.org/10.1076/edre.9.1.109.13548>
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological review*, 50(4), 370.
- Matise, M. (2007). The enneagram: An innovative approach. *Journal of Professional Counseling: Practice, Theory & Research*, 35(1), 38-58. <https://doi.org/10.1080/15566382.2007.12033832>
- Matise, M. (2019). The Enneagram: An enhancement to family therapy. *Contemp Fam Ther* 41, 68–78. <https://doi.org/10.1007/s10591-018-9471-0>
- Meglino, B. M. ve Ravlin, E. C. (1998). Individual values in organizations: Concepts, controversies, and research. *Journal of management*, 24(3), 351-389. <https://doi.org/10.1177/014920639802400304>

- Mehmedoğlu, A. (2006). İlâhiyat fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri ve dindarlık-değer ilişkisi (MÜ İlâhiyat Fakültesi örneği). *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, (30), 133-167.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/162697>
- Menemencioğlu, G. B. K. (2018). *Çalışanların kendi değerlerine ve yöneticilerinin değerlerine ilişkin algılarının işe yabancılaşma duygularına etkisi: Örgüt ikliminin aracı rolü*. (Tez No. 529840) [Doktora tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Naranjo, C. (2004). *The Enneagram of society: Healing the soul to heal the world*. Gateways Books and Tapes.
- O'Connor, M. C. ve Paunonen, S. V. (2007). Big Five personality predictors of post-secondary academic performance. *Personality and Individual Differences*, 43(5), 971-990. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.03.017>
- Öz, H. (2021). *Kişilik özellikleri enneagramın tüketicilerin satın alma davranışına etkisi: Eskişehir ili örneği*. (Tez No. 673456) [Yüksek Lisans tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Özen, Y. (2014). Türk milli kültüründe değerler ve bu değerlerin milletleşmeye etkisi. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 14(7), 59-87.
https://www.researchgate.net/publication/312189872_HIKMET_YURDU_Turk_Milli_Kulturunde_Degerler_Ve_Degerlerin_Milletlesmeye_Etkisi
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-240. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29198/312597>
- Öztürk, S. (2019). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile değer yönelimleri arasındaki ilişki*. (Tez No. 583555) [Yüksek Lisans tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Palmer, H. (1995). *The Pocket Enneagram: Understanding the 9 Types of people*. HarperOne.
- Palmer, H. (2014). *Ruhun aynası Enneagrama yansıyan insan Manzaraları* (Çev.: O. Gündüz). Kaknüs Yayınları.
- Parks-Leduc, L., Feldman, G. ve Bardi, A. (2015). Personality traits and personal values: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 19(1), 3-29. <https://doi.org/10.1177/1088868314538548>
- Parsons, T. ve Shils, E. A. (1962). *Toward a general theory of action*. Harvard University Press.
- Pesen, S. R. (2015). *Grafik tasarım göstergelerinin algılanmasında kişilik faktörünün enneagram modeline göre incelenmesi*. (Tez No. 391144) [Yüksek Lisans tezi, İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

- Punch, K. F. (2003). *Survey research: The basics*. Sage.
- Randall, S. (1979). *The Development of an inventory to assess Enneagram personality type*. [Doktora tezi, California Institute of Assian Studies].
- Riso, D. R. (2003). *Enneagramla kendinizi keşfedin* (Çev.: G. Talay). Kuraldışı Yayınları.
- Riso, D. R. ve Hudson, R. (1999). *The wisdom of the Enneagram: the complete guide to psychological and spiritual growth for the nine personality types*. Bantam Books.
- Riso, D. R. ve Hudson, R. (2020). *Enneagram ile kişilik analizi* (Çev.: G. Aksoy). Butik Yayınları.
- Robinson, J. P., Shaver, P. R. ve Wrightsman, L. S. (Eds.). (1991). *Measures of personality and social psychological attitudes: Measures of social psychological attitudes*. Academic Press.
- Roccas, S., Sagiv, L., Schwartz, S. H. ve Knafo, A. (2002). The big five personality factors and personal values. *Personality and social psychology bulletin*, 28(6), 789-801. <https://doi.org/10.1177/0146167202289008>
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Ronen, S. (1986). *Comparative and multinational management*. John Wiley & Sons Inc.
- Ruyter, D. J. (2002). The Right to Meaningful Education: The Role of Values And Beliefs. *Journal of Beliefs & Values*, 23(1), 33-42. <https://doi.org/10.1080/13617670220125656>
- Sagie, A. ve Elizur, D. (1996). The structure of personal values: A conical representation of multiple life areas. *Journal of Organizational Behavior*, 17(1), 573– 586. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)10991379\(199612\)17:1+<573::AIDJOB824>3.0.CO;2-7](https://doi.org/10.1002/(SICI)10991379(199612)17:1+<573::AIDJOB824>3.0.CO;2-7)
- Sarıaltın, H. ve Yılmaz, A. (2007). Orta kademe yöneticilerin güçlendirme algıları ve güçlendirme uygulamasında üstlendikleri roller: Adapazarı ve Kocaeli Bölgesi otomotiv sektör örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 1-22. <https://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/17/files/DERG/18/205-226.pdf>
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1–65. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6)

- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values?. *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45.
<https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1994.tb01196.x>
- Schwartz, S. H. (2006). Basic human value: An overview. (Les valeurs de base de la personne, theorie, mesures et applications. *Revue francaise de Sociologie*, 4(2), 249-288. <https://doi.org/10.3917/rfs.474.0929>
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1).
<https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- Schwartz, S. H. ve Bardi, A. (2001). Value hierarchies across cultures: Taking a similarities perspective. *Journal of cross-cultural Psychology*, 32(3), 268-290. <https://doi.org/10.1177/0022022101032003002>
- Selçuk, Z. ve Yılmaz, E. D. (2018). *Ebeveyn benim: Dokuz tip mizaç modeline göre ebeveyn-çocuk ilişkisi*. Mizmer Yayınları.
- Simons, J. A., Irwin, D. B. ve Drinnien, B. A. (1987). Maslow's hierarchy of needs. [https://www.scirp.org/\(S\(vtj3fa45qm1ean45%20vvffcz55\)\)/reference/referenacespapers.aspx?referenceid=1696486](https://www.scirp.org/(S(vtj3fa45qm1ean45%20vvffcz55))/reference/referenacespapers.aspx?referenceid=1696486)
- Spranger, E. (2001). *İnsan tipleri bir kişilik psikolojisi* (Çev.: A. Aydoğan). İz Yayıncılık.
- Stevens, K. L. (2011). *Comparisons of Enneagram types and five-factor model traits of graduate psychology students*. The Chicago School of Professional Psychology.
- Subaş, A. (2017). *Okul yöneticilerinin "Liderlik stilleri" ile "enneagram kişilik tipleri" arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 469565) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Subaş, A. (2021, Kasım, 15). *Enneagram nedir?* Human Akademi. <https://humanakademi.com/enneagram-kisilik/>
- Subaş, A. ve Çetin, M. (2017). Enneagram kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Güvenirlilik ve geçerlilik çalışması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(11), 160-181. <https://doi.org/10.16990/SOBIDER.3478>
- Super, D. E. (2011). Work values inventory. PsycTESTS Dataset. <https://doi.org/10.1037/t01584-000>.
- Sutton, A. (2012). "But is it real?" A review of research on the Enneagram. *Enneagram Journal*, 5, 5-20. <https://espace.mmu.ac.uk/583471/2/Research%20on%20the%20Enneagram%20formatted.pdf>

- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletlediği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 763-780.
- Şengül, N. (2001). *Aileleriyle birlikte yaşayan ergenlerle yetiştirme yurtlarında kalan ergenlerin değer tercihlerinin karşılaştırılması*. (Tez No. 109362) [Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Şirin, S. G. (2019). *Enneagram metodolojisi tekniğine göre okul yöneticilerinin mizaç dağılımının karşılaştırılması olarak incelenmesi*. (Tez No. 590696) [Yüksek Lisans tezi, İstanbul Okan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Taşdemir, S. (2009). Tek Parti döneminde Merzifon'da siyasal ve sosyo-kültürel yaşam. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 25, 283-308.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/aamd/issue/44084/543240#article_cite
- Toku, N. (2002). *Değerlerin dilemması: Sübjektiflik ve objektiflik, bilgi ve değer*. Vadi Yayınları.
- Trompenaars, F. (1996). Resolving international conflict: Culture and business strategy. *Business strategy review*, 7(3), 51-68.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-8616.1996.tb00132.x>
- Tsirogianni, S. ve Gaskell, G. (2011). The role of plurality and context in social values. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 41(4), 441-465.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.2011.00470.x>
- Turan, H. (2020). Enneagram Kişilik tipleri ve akademik başarı (Kocaeli - İzmit ilçesi 7. ve 8. sınıf örneği). *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (39), 149-158. <https://doi.org/10.35343/kosbed.526020>
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26112/275108>
- Türk Dil Kurumu. (2022). *Güncel Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkan, Ç. Ç. ve Dinç, A. (2018). Sara Gürbüz Özeren'in eserlerinde aktarılan değerler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (16), 321-339.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/igdirsosbilder/issue/66821/1045034>
- Türkan, S. ve Kaya, F.Ş. (2019). The effect of the teachers' value orientation on interpersonal self-efficacy perceptions. *HAYEF: Journal of Education*, 16(1); 89-116. <https://doi.org/10.26650/hayef.2019.19005>
- Ullrich, R. A. (1972). *A theoretical model of human behavior in organizations: an eclectic approach*. General Learning Press.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2018). *Değerler eğitimi*. Pegem Akademi.

- Ulusoy, Y. ve Durmuş, E. (2011). Kişilerarası bağımlılık eğiliminin beş faktör kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 1-21. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inuefd/issue/8699/108636>
- Uncu, Ü. (2008). *Öğretmen ve eğitim yöneticilerinin değer yönelimlerinin çok boyutlu olarak incelenmesi (İstanbul ili örneği)*. (Tez No. 217554) [Yüksek Lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Ülken, H. Z. (1965). *Değerler, kültür ve sanat*. İTÜ Yayınları.
- Ünal, C. (1981). *Genel tutumların veya değerlerin psikolojisi üzerine bir araştırma*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Vecchione, M., Alessandri, G., Barbaranelli, C. ve Caprara, G. (2011). Higher-order factors of the big five and basic values: Empirical and theoretical relations. *British Journal of Psychology*, 102(3), 478-498. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8295.2010.02006.x>
- Wagner, J. P. ve Walker, R. E. (1983). Reliability and validity study of a Sufi personality typology: The enneagram. *Journal of Clinical Psychology*, 39(5), 712-717. [https://doi.org/10.1002/10974679\(198309\)39:5<712::AIDJCLP2270390511>3.0.CO;2-3](https://doi.org/10.1002/10974679(198309)39:5<712::AIDJCLP2270390511>3.0.CO;2-3)
- Whitworth, B. S. (2008). Is there a relationship between personality type and preferred conflict-handling styles? An exploratory study of registered nurses in southern Mississippi. *Journal of Nursing Management*, 16 (8), 921- 932. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2834.2008.00918.x>
- Yalmancı, S. (2009). *Öğretmen adaylarının değer yönelimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Tez No. 228651) [Yüksek Lisans tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Yapıcı, A. ve Zengin, Z. S. (2003). İlâhiyat fakültesi öğrencilerinin değer tercih sıralamaları üzerine psikolojik bir araştırma: Çukurova Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 173-206. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29196/312587>
- Yapıcıkardeşler, E. (2007). *Öğretmenlerin değer yönelimleri ile iş tatmini arasındaki ilişki*. (Tez No. 241165) [Yüksek Lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Yaşar, Ş., Kasa, B. ve Bayır, Ö. G. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine göre değerlerin ulusal ve evrensel olarak sınıflandırılması. *Electronic Turkish Studies*, 10(3). <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.7867>
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi'ne genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (19), 499-522. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16960/177116>

- Yazıcı, M. (2016). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
<https://doi.org/10.18069/fusbed.10221>
- Yıldız, M. (2016). *Sporcuların değer yönelimleri*. (Tez No. 450132) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldız, M. ve Dilmaç, B. (2012). Öğretmen adaylarının sahip oldukları değerler ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 122-134.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mersinefd/issue/17381/181525>
- Yılmaz, E. D. ve Ünal, Ö. (2015). *Aşk-ı mizaç-Dokuz tip mizaç modeline göre ilişkilerin doğası*. Say Yayınları.
- Yılmaz, K. (2013). Üniversite öğrencilerinin dini yönelimleri ile bireysel değerleri arasındaki ilişki. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(29), 129-146.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/baunsobed/issue/50182/645946>
- Yiğittir, S. (2012). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin değer yönelimlerinin Rokeach ve Schwartz değer sınıflandırmasına göre değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (19), 1-15.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47945/606592>
- Yık, M. S. ve Tang, C. S. (1996). Linking personality and values: The importance of a culturally relevant personality scale. *Personality and Individual Differences*, 21(5), 767-774. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(96\)00114-6](https://doi.org/10.1016/0191-8869(96)00114-6)
- Yöyen, G. E. (2016). Uluslararası kişilik envanteri (IPI) kısa versiyonunun Türkçe'ye uyarlanması: güvenilirlik ve geçerlilik analizi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(4), 1308-1321.
https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makaledetay&Alan=sosyal&Id=AV_Kd5eqoDuH9Br_bIA6
- Yüksel, A. ve Kızılgeçit, M. (2021). Enneagram kişilik modeli bağlamında ilahiyat fakültesi öğrencilerinin kişilik özelliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Din Psikolojisi Dergisi*, (3), 9-38.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tdpd/issue/63295/856225>
- Zembat, R., Koçyiğit, S., Yavuz, E. A. ve Tunçeli, H. İ. (2018). Çocukların benlik algısı, mizaç ve sosyal becerileri arasındaki ilişkiler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 548-567.
<https://doi.org/10.7884/teke.4100>
- Zinkle, T. E. (1975). *A Pilot study toward the validation of the sufi personality typology*. [Doktora Tezi, United States International University]

EKLER

EK 1

Ölçek Kullanım İzinleri

Kürşad Demirutku

Alıcı: ben ▼

Merhaba Burçin,

Ekte ilgili dokümanları iletiyorum. Çalışmanın sonuçlarından beni de haberdar edersen sevinirim.

İyi çalışmalar,

Dr. Öğr. Üyesi Kürşad

[Redacted text]

...

"Dr. Abdurrahman Subaş"

Alıcı: ben ▼

Burçin hanım

Kullanmak isterseniz [Redacted text] adresinde mevcut indirebilirsiniz.

Çalışmanızda başarılar dilerim.

iPhone'umdan gönderildi

EK 2

MEB Anket Kullanım İzni

Sayı : E-59090411-20-24366399
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Erciyes Üniversitesi)

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

19/04/2021

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.

Araştırmacı	Yazı Tarihi	Sayı	Araştırma Konusu	Araştırma Yeri	Araştırma Kişiler
Burçin AYHAN	02.04.2021	45380	Ortaöğretim Öğrencilerinin Ennegram Kişilik Tipleri ve Değer Yönetimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	İl Genelî	Lise Öğrencileri

Yukarıda bilgileri verilen araştırmaların; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mülkiyetli ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarınıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, 2020-2021 eğitim ve öğretim yılında ilgi genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzde uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
19/04/2021
Levent KILIÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek: Yazılar ve Ekleri (34 Sayfa)

Adres : Binbirdirek Mah. İnönü Oktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul
Telefon : 0212 384 36 30
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@ilr01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Belge İçeriği : Aykut ÇELİK
Uygunluk : Büro Hizmetleri
İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrakorgu.meb.gov.tr> adresinden 72f0-6a87-32c3-a335-b301 kodu ile teyit edilebilir.

EK 3

Kişisel Bilgi Formu

Sayın katılımcı,

Bu çalışma, “Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Tipleri Ve Değer Yönelimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Bu kapsamda aşağıda yer alan sorulara vereceğiniz içten cevaplar, çalışmadan verimli sonuçların elde edilmesine katkı sağlayacaktır. Vereceğiniz cevaplar tamamen bilimsel amaçla kullanılacak olup hiçbir kişi veya kurumla paylaşılmayacaktır. Katkı ve katılımlarınız için teşekkür ederiz.

Burçin AYHAN

Dr. Alpaslan GÖZLER

1. Cinsiyetiniz:

Kadın ☐ Erkek ☐

2. Eğitim gördüğünüz okul türü:

Fen Lisesi ☐ Çok Programlı Anadolu Lisesi ☐

Anadolu Lisesi ☐ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ☐

Anadolu İmam-hatip Lisesi ☐ Sosyal Bilimler Lisesi ☐

3. Sınıfınız:

4. Çocukluğunuzu geçirdiğiniz yerleşim birimi:

Köy ☐ Kasaba ☐

İlçe Merkezi ☐ İl merkezi ☐

EK 4

Portre Değerler Anketi (PDA)

Aşağıda bazı kişiler kısaca tanımlanmaktadır. Lütfen her tanımı okuyun ve bu kişilerin size ne derece benzediğini ya da benzemediğini düşünün. Tanımda verilen kişinin size ne kadar benzediğini göstermek için sağdaki kutucuklardan uygun olan birini [X] ile işaretleyin.

	BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
	Bana çok benziyor	Bana benziyor	Bana az benziyor	Bana çok az benziyor	Bana benzemiyor	Bana hiç benzemiyor
1. Yeni fikirler bulmak ve yaratıcı olmak onun için önemlidir. İşleri kendine özgü yollarla yapmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Onu n için zengin olmak önemlidir. Çok parası ve pahalı şeyleri olsun ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Dün yada herkesin eşit muamele görmesinin önemli olduğunu düşünür. Hayatta herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Onu n için yeteneklerini göstermek çok önemlidir. İnsanların onun yaptıklarına hayran olmasını ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Onu n için güvenli bir çevrede yaşamak önemlidir. Güvenliğini tehlikeye sokabilecek her şeyden kaçınır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
	Bana çok benziyor	Bana benziyor	Bana az benziyor	Bana çok az benziyor	Bana benzemiyor	Bana hiç benzemiyor
6. Hayatta pek çok farklı şey yapmanın önemli olduğunu düşünür. Her zaman deneyecek yeni şeyler arar.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. İnsanların kendilerine söylenenleri yapmaları gerektiğine inanır. İnsanların her zaman, hatta başkaları izlemiyorken bile, kurallara uymaları gerektiğini düşünür.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Kendisinden farklı olan insanları dinlemek onun için önemlidir. Onlarla aynı fikirde olmadığında bile onları anlamak ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Sahip olduğundan daha fazlasını istememenin önemli olduğunu düşünür. İnsanların sahip olduklarıyla tatmin olmaları gerektiğine inanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10. Eğlenmek için her fırsatı kollar. Zevk veren şeyleri yapmak onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Yaptığı işler hakkında kendi başına karar vermek onun için önemlidir. Faaliyetlerini seçip planlarken özgür olmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Çevresindeki insanlara yardım etmek onun	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
	Bana çok benziyor	Bana benziyor	Bana az benziyor	Bana çok az benziyor	Bana benzemiyor	Bana hiç benzemiyor
için çok önemlidir. Onların refaha kavuşmasını ister.						
13. Çok başarılı olmak onun için önemlidir. İnsanlar üzerinde iyi izlenim bırakmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14. Ülke sinin güvende olması onun için çok önemlidir. Devletin içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı uyanık olması gerektiğini düşünür.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15. Risk almaktan hoşlanır. Her zaman macera peşinde koşar.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Her zaman uygun şekilde davranmak onun için önemlidir. İnsanların yanlış diyeceği şeyleri yapmaktan kaçınmak ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17. İşin başında olmak ve başkalarına ne yapacaklarını söylemek onun için önemlidir. İnsanların onun söylediklerini yapmalarını ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18. Arkadaşlarına sadık olmak onun için önemlidir. Kendisini ona yakın olan insanlara adamak ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19. İnsanların doğayı korumaları gerektiğine gönülden inanır. Çevreyi korumak onun için	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
	Bana çok benziyor	Bana benziyor	Bana az benziyor	Bana çok az benziyor	Bana benzemiyor	Bana hiç benzemiyor
önemlidir.						
20. Dini inanç onun için önemlidir. Dininin gereklerini yerine getirmek için çok çaba harcar.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
21. Eşyaların düzenli ve temiz olması onun için önemlidir. Her şeyin pislik içinde olmasından hiç hoşlanmaz.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
22. Her şeyle ilgili olmanın önemli olduğunu düşünür. Meraklı olmaktan ve her türlü şeyi anlamaya çalışmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23. Dünyadaki bütün insanların uyum içinde yaşaması gerektiğine inanır. Dünyadaki bütün gruplar arasında barışın güçlenmesi onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24. Hırslı olmanın önemli olduğunu düşünür. Ne kadar kabiliyetli olduğunu göstermek ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25. İşleri geleneksel yollarla yapmanın en iyisi olduğunu düşünür. Öğrendiği gelenek ve göreneklerin devam ettirmek onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
26. Hayattan zevk almak onun için önemlidir. Kendisini "şımartmaktan"	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
	Bana çok benziyor	Bana benziyor	Bana az benziyor	Bana çok az benziyor	Bana benzemiyor	Bana hiç benzemiyor
hoşlanır.						
27. Baş kalarının ihtiyaçlarına cevap vermek onun için önemlidir. Tanıdıklarına destek olmaya çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
28. Ana-babasına ve yaşlı insanlara her zaman saygı göstermesi gerektiğine inanır. Onun için itaatkar olmak önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
29. Her kese, hatta hiç tanımadığı insanlara bile adil muamele yapılmasını ister. Toplumdaki zayıfları korumak onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
30. Sür prizlerden hoşlanır. Heyecan verici bir yaşamının olması onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
31. Has talanmaktan kaçınmak için çok çaba gösterir. Sağlıklı kalmak onun için çok önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
32. Hayatta öne geçmek onun için önemlidir. Başkalarından daha iyi olmaya çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
33. Kendisini inciten insanları başışlamak onun için önemlidir. İçlerindeki iyi yanları görmeye ve kin gütmemeye çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
34. Bağımsız olmak onun için önemlidir. Kendi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
	Bana çok benziyor	Bana benziyor	Bana az benziyor	Bana çok az benziyor	Bana benzemiyor	Bana hiç benzemiyor
ayakları üzerinde durmak ister.						
35. İstikrarlı bir hükümetin olması onun için önemlidir. Sosyal düzenin korunması konusunda endişelenir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
36. Başkalarına karşı her zaman kibar olmak onun için önemlidir. Başkalarını hiçbir zaman rahatsız veya huzursuz etmemeye çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
37. Hayattan zevk almayı çok ister. İyi zaman geçirmek onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
38. Alça kgönüllü ve kibirsiz olmak onun için önemlidir. Dikkatleri üzerine çekmemeye çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
39. Her zaman kararları veren kişi olmak ister. Lider olmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
40. Doğ aya uyum sağlamak ve onun uyumlu bir parçası olmak onun için önemlidir. İnsanların doğayı değiştirmemesi gerektiğine inanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

EK 5**Enneagram Kişilik Ölçeği (EKÖ)**

	Enneagram Kişilik Ölçeği Soru Formu Aşağıdaki maddeleri, <i>ideallerinize göre değil</i> , kendinizle ilgili <i>gözlemlerinize göre</i> değerlendiriniz.	0 () Beni "hiç" anlatmıyor	1 () "Bir kısmı" beni anlatıyor	2 () "Geneli" beni anlatıyor	3 () "Tamamı" beni anlatıyor
01	Standart ve kurallara herkesin uymasını önemseyen, planlı, detaycı ve kuralcı biriyim.				
02	İnsanların ihtiyaçlarını onlardan önce fark edip hemen yardımcı olan, onları sözlerimle de destekleyen biriyim.				
03	Statü ve imajı önemseyen, rekabeti seven, içten motivasyonlu biriyim.				
04	Özgün ve derinlikli tarzımla dikkat çeken, yaptığım her işe kendi stilimi yansıtan biriyim.				
05	Yalnızlığı seven, insanlara fazla sokulmayan, bağlanmaktan kaçınan, araştırmacı ve gözlemci biriyim.				
06	Tehlikeleri herkesten önce fark edebilen, güvenmekte zorlanan, sorumluluk sahibi ve hoş biriyim.				
07	Hızlı ve pratik düşünerek seçenekleri çoğaltan, değişimi seven, keyfimi bozan yerden hemen uzaklaşan, neşeli biriyim.				
08	Güçlü, dayanıklı, kendinden emin ve sert (karizmatik) görünümlü biriyim.				
09	Çatışmadan kaçınıp, huzurunu ve sükunetini hep koruyan, uyumlu, anlayışlı ve öfkelenmeyen biriyim.				
10	Hataları herkesten önce fark edip müdahale eden, işlerin bir plana göre kusursuzca bitirilmesini önemseyen, çok prensipli biriyim.				

11	İhtiyaç duyulan birisi olmayı, onaylanmayı, ilgi çekmeyi ve insanlarla vakit geçirmeyi önemseyen biriyim.				
12	İşleri hızlıca başaran, rakiplerini kolayca geçebilen, ön plana çıkmaktan kaçınmayan biriyim.				
13	Özel yeteneklerim ve kişisel tarzımla engelleri aşmaya çalışan, kendini özgün (farklı) hissedən, özgürlüğüne düşkün biriyim.				
14	Mantık ve bilginin, duygu ve ilişkilerden daha önemli olduğunu düşünüp, duygularımı daima kontrol altında tutan biriyim.				
15	Kuralların uygulanmasını takip eden, tedbirli, güvenilir ve bilmek için çok soru soran biriyim.				
16	Şevkli, enerjik, spontane yaşayan ve seçeneklerimin çok olmasını önemseyen biriyim.				
17	Çevremde cesur ve doğal bir lider olarak algılanan, güç dengelerini iyi analiz eden, kararlı biriyim.				
18	Tüm seçenekleri araştırıp incelemeden asla karar vermeyen, alışkanlıklarına düşkün, birleştirici ve uzlaşmacı biriyim.				
19	Eşitsizlikleri engel olarak gören, herkesin işini kusursuz yapması gerektiğine inanan, idealist biriyim.				
20	İlgim, sevgim ve yardımlarım sayesinde, çevremde reddedilemez ve vazgeçilemez konuma gelmeye çalışan biriyim.				
21	Hızlı ve pratik çözüm üretebilen, insanları motive eden, detaylara fazla takılmadan iş bitirebilen biriyim.				
22	Estetik ve farklılığı çok önemseyen, kimliğim ve hayatın anlamı üzerine çok düşünen, duyguları hassas biriyim.				
23	Uzmanlaşmayı önemseyen, akılcı, bilgiyi esas alan, serinkanlı ve planlı biriyim.				
	Sıcakkanlı, sadık, sorgulayıcı ve zaman zaman gelecekle ilgili				

24	kaygıları yoğunlaşan biriyim.				
25	Yeniliklere karşı heyecan duyan, riskleri düşünmeden hareket eden, şakalaşmaktan hoşlanan, ehl-i keyf biriyim.				
26	Problemleri çözmek için cesurca öne çıkan, özgüveni yüksek, reddedilmeyi sevmeyen biriyim.				
27	Konforuna düşkün, herkesin görüşünde haklılık payı gören, başkalarının hatalarını konuşmayı sevmeyen, affedici ve paylaşımcı biriyim.				

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı:	Burçin AYHAN
Uyruğu:	T.C.

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	2014
Lise	Mustafa Koyuncu Anadolu Öğretmen Lisesi	2009

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2014-Halen	Milli Eğitim Bakanlığı	İngilizce Öğretmeni

YABANCI DİLLER

İngilizce

Fransızca

YAYINLAR

Gözler, A., Haskuş, A., Ayhan, B., Karşlı, E. ve Akın, Z. (2020). Değerler eğitimi kapsamında hazırlanan bilimsel çalışmaların farklı değişkenler göre incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 224-241. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.677048>